

Nr B 34

Utlåtande i anledning av riksdagens år 1957 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m.

(4:e avd.)

Statsutskottet, till vars förberedande behandling riksdagens år 1957 församlade revisorers berättelse jämte de i anledning därav från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t avgivna utlåtandena och förklaringarna blivit hänvisad, får, efter tagen kännedom av vissa handlingar och inhämtande av för ärendenas utredning i övrigt erforderliga upplysningar, underställa riksdagens prövning de av revisorerna gjorda framställningar som ansetts från utskottets sida påkalla yttranden.

1:o) **Riksdagens revisorers verksamhet.** Inledningsvis ha revisorerna berört viss med deras verksamhet sammanhängande fråga, vilket revisorerna velat för riksdagen anmäla (Del I, s. 2).

Revisorerna ha därvid uttalat följande.

Enligt 1 § andra stycket kungl. kungörelsen den 3 juni 1949 (nr 357) angående skyldighet att tillhandahålla riksdagens revisorer vissa handlingar och upplysningar m. m. äga revisorerna av vederbörande myndighet erhålla de upplysningar och uppgifter som erfordras för fullgörande av revisorernas åligganden. Under hänvisning härtill anse sig revisorerna böra helt allmänt understryka, att varje åtgärd som kan innebära en begränsning av möjligheten för revisorerna att erhålla upplysningar och uppgifter skulle innebära ett svårt hinder för revisorernas verksamhet och därför vara ägnad att ur konstitutionella och principiella synpunkter ingiva allvarliga betänkligheter.

Två av revisorerna ha reservationsvis ansett, att förevarande uttalande icke bort inflyta i berättelsen (s. 2).

Utskottet. Vad revisorerna i förevarande sammanhang anført har utskottet velat för riksdagen

anmäla.

2:o) **Om måls avgörande utan huvudförhandling i hovrätt.** Under justitiedepartementet, § 1, ha revisorerna uttalat sig för vissa förenklingar i den gällande processordningen (Del I, s. 3—13).

Efter en redogörelse för de grundläggande principerna i den år 1942 antagna rättegångsbalken samt vissa förslag till ändringar av densamma ha revisorerna gjort följande uttalande.

Det är obestridligt, att den nya rättegångsbalken inneburit en betydande vinning för vårt rättsliv. De grundprinciper som med densamma vunnit in- steg ha medfört väsentligt ökade förutsättningar för riktiga domstolsavgö- randen. Om värdet av denna omdaning torde alla numera vara ense. Med den nya rättegångsordningen ha emellertid, såsom riksdagens revisorer tidigare påpekat, följt ökade kostnader såväl för det allmänna som för den enskilde. I den mån dessa utgiftsökningar kunna minskas utan att rättssäkerhetskra- vet eftersättes, synes angeläget att åtgärder vidtagas för kostnadernas ned- bringande. Det är icke väl beställt, om den enskilde på grund av höga process- kostnader tvingas avstå från att underställa domstol prövningen av ett befo- gat rättsanspråk. Det är mången gång en ringa tröst för en vinnande part, att ersättning för rättegångskostnaderna slutligen tillerkännes honom, om mot- parten saknar betalningsförmåga. Till en del kunna missförhållanden av det- ta slag avhjälpas inom ramen för lagstiftningen om fri rättegång, vilken f. n. är föremål för rättegångskommitténs överväganden. Främst synes man emellertid böra söka komma till rätta med problemet genom att såvitt möj- ligt förbilliga domstolsprocessen. Av vikt är självfallet därvidlag bl. a. att underrättsförfarandet gestaltas så, att det i minsta möjliga omfattning blir eller anses behövt att föra målet till högre rätt. I den mån detta icke är möjligt, böra förutsättningarna för att förenkla hovrättsprocessen, som i särskild grad torde ha blivit dyrare genom den nya rättegångsordningen, i främsta rummet beaktas.

Såsom av den tidigare redogörelsen framgår har just frågan om ett för- enklat förfarande i hovrätten för vissa slag av mål redan varit föremål för överväganden. Därvid framförda förslag ha dock på ett undantag när icke lett till någon ändrad ordning. Sedermera ha emellertid ytterligare erfaren- heter vunnits, vilka enligt revisorernas mening kunna giva anledning till en förnyad prövning.

Allmänt kan därvid sägas, att den återhållsamhet som tidigare — för övrigt helt naturligt och säkerligen även fullt befogat — präglat reform- arbetet på den nya rättegångsbalkens område numera icke med samma styrka behöver göra sig gällande. Genom att den nya rättegångsordningen varit i tillämpning ytterligare någon tid, ha riskerna för återfall i den gamla ordningen minskat väsentligt. Därjämte utgör den ökade tillströmningen av mål till hovrätterna nu mera än förr en anledning till omprövning av gällande bestämmelser. En stegrad målbalsans med därav följande förläng- ning av tiden för målens avgörande torde vara lika belänklig från rätts- säkerhetssynpunkt som de vådor, vilka förmenats följa av en mindre in- skränkning av muntlighetsprincipen. Tvingande regler om huvudförhand- ling i mål där sådan förhandling skulle kunna undvaras äro ägnade att medföra onödiga kostnader för det allmänna även därigenom, att de med- föra att de hovrättsting som hållas å ort utom kansliorten bliva onödigt omfattande.

Vad tvistemålen beträffar synes på nytt böra övervägas införande av en regel motsvarande den av rättegångskommittén föreslagna, nämligen att dispositiva tvistemål skola få avgöras utan huvudförhandling, om båda parterna begärt det och hovrätten finner uppenbart att huvudförhandling ej erfordras. De skäl rättegångskommittén anförde för en dylik regel för- tjäna enligt revisorernas mening beaktande. Med den vidsträckta förfö- ganderätt över såväl processföremålet som processformen som redan till-

kommer parterna synas några betänkligheter ej kunna resas mot att möjlighet beredes dem att i hovrätten välja en enklare och därmed billigare processform, då såsom synes vara fallet kravet på rättssäkerhet kan tillgodoses. Risken för att parterna skulle söka få mål avgjorda utan huvudförhandling i större utsträckning än som vore sakligt befogat får icke överdrivas. Tillräcklig garanti mot missbruk av en sådan ordning som den av rättegångskommittén föreslagna torde ligga däri, att som ytterligare förutsättning för avgörande på handlingarna stadgas, att hovrätten skall finna uppenbart att huvudförhandling ej erfordras. Såsom redan förut antytts torde hovrätterna numera ha blivit så förtrogna med den muntliga handläggningsformen och övertygade om värdet därav, att missbruk icke behöver befaras.

Såsom främsta orsak till att en regel av ifrågavarande innebörd icke år 1954 kunde godtagas anförde föredragande departementschefen, att hovrätten icke hade fullgod möjlighet att enbart på handlingarna bedöma, huruvida huvudförhandling vore behövlig eller icke. Härtill är emellertid att säga, att åtskilliga mål finnas, vilka redan på förhand kunna bedömas såsom lämpliga att avgöras på handlingarna utan att det beträffande dem låter sig säga, att vadetalan är uppenbart ogrundad eller att fråga är allenast om rättstillämpningen. Särskilt torde hit kunna hänföras sådana mål, vilka nu avgöras vid huvudförhandling utan ny bevisupptagning och i vilka sålunda bevisomedelbarheten saknas. Vidare finnas vissa slag av mål som på grund av sin art särskilt väl lämpa sig för ett skriftligt förfarande, t. ex. vissa redovisningstvister och vissa patentmål.

I fråga om brottmålen ger erfarenheten vid handen, att det i ett icke ringa antal mål redan på förhand står klart, att den fullföljda talan icke kan leda till ändring i underrättens dom. Fullföljd av talan sker mången gång endast i avsikt att uppskjuta straffverkställigheten. I sådana fall där endast särskilda skäl kunna föranleda ändringar i underrättens dom, såsom vid frågor om straffmätning för rattfylleri eller villkorlig dom för en återfallsbrottsling, kunna de särskilda skäl för en ändring som förmenas föreligga lätt antydvas i skriftlig inlägga till erforderlig ledning för hovrättens bedömande, huruvida huvudförhandling skall anses nödvändig eller icke. I åtskilliga av de nu avsedda fallen tjänar en huvudförhandling uppenbarligen intet syfte. Såsom riksåklagarämbetet i yttrande över revisorernas berättelse till 1950 års riksdag anförde, finnas därjämte även bland brottmålen sådana, vilka avse endast rättstillämpningen och beträffande vilka huvudförhandling därför icke fyller någon uppgift utan framstår såsom enbart kostnadskrävande för både det allmänna och den enskilde. Utom sådana fall där fråga är allenast om brottsrubriceringen av ett visst utrett förfarande höra hit fall angående tillämpning av reglerna om sammanläggning av straff och andra liknande spørsmål av rent juridisk-teknisk art. Det synes revisorerna vara olämpligt att huvudförhandling skall vara obligatorisk även i sådana fall, där den endast innebär ett upprepande av den i underrätten förebragta utredningen, huvudsakligen genom föredragning av handlingarna i målet. Betänkligheter synas icke behöva möta mot att man i enlighet med det sagda för brottmålen del inför möjlighet att avgöra målet utan huvudförhandling åtminstone då vadetalan synes uppenbart ogrundad eller fråga är endast om rättstillämpningen. Då muntligheten måste anses utgöra en särskild garanti för rättssäkerheten, torde tillämpningsområdet för en dylik regel böra inskränkas till mål som icke angå svårare straff. Huruvida man även beträffande brottmål som nu sagts skall våga gå längre och införa en regel motsvarande den som här förordats för tvistemålen är mera tveksamt. Med hänsyn till den erfarenhet hovrätterna

numera äga av muntlighetsprincipens värde synes en sådan regel dock förtjäna att övervägas.

På grund av vad sålunda anförts är det enligt revisorernas mening påkallat, att nu berörda spörsmål på nytt upptagas till övervägande i samband med den pågående översynen av rättegångsbalken och därtill anslutande bestämmelser rörande rättegångsordningen.

Utlåtanden ha avgivits av *riksåklagarämbetet, samtliga hovrätter, statskontoret* och *1951 års rättegångskommitté* samt *Sveriges advokatsamfund, föreningen Sveriges häradshövdingar* och *föreningen Sveriges stadsdomare* (Del II, s. 1—22).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. I principiell överensstämmelse med vissa av 1949 års riksdagsrevisorer gjorda uttalanden om den nya rättegångsordningens ekonomiska verkningar och under hänvisning till den på sistone alltmer stegrade målbalansen ha årets revisorer ansett frågan om förutsättningarna för en förenkling av hovrättsprocessen böra upptagas till närmare övervägande. Revisorerna ha därvid särskilt hänvisat till vissa av 1951 års rättegångskommitté i nämnda syfte framlagda förslag, vilka på ett undantag när icke föranlett någon statsmakternas åtgärd. Med hänsyn till bl. a. den enighet som numera allmänt råder om värdet av den nya rättegångsordningens grundläggande regler, vilket ansetts utgöra en garanti för att något återfall i den gamla ordningen icke komme att ske, borde emellertid enligt revisorernas mening betänkligheter icke behöva möta mot en mindre inskränkning av muntlighetsprincipen, där så av praktiska skäl syntes befogat. Av de i ärendet hörda remissinstanserna har något mer än hälften anslutit sig till revisorernas uppfattning.

Utskottet har självfallet i och för sig intet att erinra mot sådana delreformer inom den gällande processordningens ram, vilka kunna genomföras utan men för rättssäkerheten. Det av rådande statsfinansiella läge betingade kravet på stark återhållsamhet med statsutgifterna måste i sammanhanget jämväl beaktas. Det synes dock utskottet tveksamt, om tiden ännu är mogen för en sådan åtgärd som den av revisorerna förordade. Enligt utskottets mening bör därför ytterligare erfarenhet avvaktas, innan förevarande spörsmål upptages till förnyad prövning. Då utskottet vidare förutsätter, att frågan följes med uppmärksamhet från Kungl. Maj:ts sida, har utskottet velat begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen

omförmåla.

3:o) **Handläggningen av administrativa ärenden inom utrikesdepartementet.** Under utrikesdepartementet, § 2, ha revisorerna förordat viss översyn av utrikesdepartementets organisation (Del I, s. 14—25).

Efter en redogörelse för tillkomsten av utrikesdepartementets ekonomi- byrå samt vissa vid granskningen av departementets räkenskaper framställda anmärkningar m. m. ha revisorerna gjort följande uttalande.

Då genom beslut vid 1950 års riksdag en särskild räkenskapsbyrå inrättades inom utrikesdepartementet, var avsikten att få till stånd en handläggningssmässig gränsdragning mellan personalärenden i egentlig mening och ärenden av kameral natur. Såsom framgår av propositionen 1950: 153 borde man sålunda söka skapa en organisation, innefattande en befattningshavare utanför den diplomatiska och konsulära personalen, vilken från en central arbetsledande befattning inom departementets personalavdelning kunde ge kontinuitet och stadga åt den del av avdelningens verksamhet som byggde på innehållet i ett tid efter annan skiftande författningsmaterial ävensom, i icke oväsentlig omfattning, prejudikat och praxis. Det uttalades även att i en dylik organisation skulle kunna elimineras vissa av de nackdelar som för personalavdelningens del följde med de relativt täta ombytena av tjänstemän tillhörande den diplomatiska och konsulära karriären.

Redan kort tid efter inrättandet tillfördes den nya byrån uppgifter som vidgade dess verksamhet utöver det i mera inskränkt bemärkelse kamerala området. Formellt tog sig detta förhållande uttryck däri, att byråns namn efter förslag av Kungl. Maj:t i 1952 års statsverksproposition ändrades till »ekonomibyrån».

Med beaktande jämväl av de av 1951 års riksdagsrevisorer framförda och av riksdagen sedermera understrukna synpunkterna på frågan om utrikesförvaltningens rese- och flyttningkostnader ha årets revisorer sökt bilda sig en uppfattning om hur den ovan berörda omorganisationen utfallit i praktiken. Revisorerna ha därvid icke kunnat undgå att uppmärksamma den oklarhet som råder beträffande ekonomibyråns ställning och uppgifter inom utrikesdepartementets administrativa system. Någon precisering av området för den kompetens och de befogenheter som tillkomma byråns chef har icke skett, vilket åtminstone delvis torde sammanhånga med att departementet saknar aktuell instruktion och därpå grundad, efter gängse förvaltningsprinciper utformad arbetsordning. Visserligen ha i de genom kungl. brev den 30 juni 1952 meddelade kassaföreskrifterna för utrikesdepartementet stadgats, att anordningsbeslut skola undertecknas av chefen för ekonomibyrån med kontrasignation av kamreraren, men räckvidden härav har starkt begränsats genom den uppfattning som hävdats i en av chefen för personalavdelningen utfärdad promemoria, nämligen att detta förfaringssätt icke innefattar någon rubbning i personalchefens instruktionsenliga ansvar för medelsförvaltningen utan endast har till syfte att genom delegation av personalchefens beslutanderätt i utbetalningsärenden av rutinkaraktär förenkla utanordningsproceduren. Till bilden hör vidare att ekonomibyråns chef icke äger deltaga i de allmänna personalberedningarna och ej heller är ledamot av utrikesförvaltningens lönenämnd.

Nu angivna förhållanden ha, såsom av den tidigare lämnade redogörelsen framgår, lett till en principiellt mycket djupgående tvist rörande omfattningen och innebörden av det ansvar som åvilar olika tjänstemän inom personalavdelningen. Beträffande vissa ärendesgrupper har den situationen uppstått, att ekonomibyrånschefen över huvud taget icke medverkar vid anordningsbeslutens fattande. I stort sett synes utvecklingen ha gått därhän, att nämnde byråchef erhållit allt mindre reellt inflytande över de administrativa ärendenas handläggning, att ekonomibyråns möjligheter till sakprövning av olika medelsdispositioner starkt beskurits och att byrån där-

med kommit att antaga karaktären av enbart en rent kameral räkenskapsavdelning. Att denna utveckling klart strider mot de allmänna förutsättningar på vilka riksdagen grundade sitt beslut i förevarande fall ligger i öppen dag.

Revisorerna anse sig således kunna konstatera, att syftet med den år 1950 inrättade ekonomibyrån inom utrikesdepartementet icke uppnåtts. Förhållandet påkallar enligt revisorernas mening ett förnyat övervägande av frågan om de administrativa ärendenas handläggning inom departementet. Detta synes så mycket mera nödvändigt som de i det föregående återgivna exemplen ge vid handen, att resor och personalomflyttningar icke alltid planläggas eller komma till utförande under tillräckligt beaktande av de ekonomiska synpunkter som icke minst med hänsyn till utrikesförvaltningens alltjämt betydande kostnader för ifrågavarande ändamål måste tillmätas stor vikt.

Revisorerna vilja erinra om att utrikesdepartementet i så måtto intager en egenartad ställning inom svensk statsförvaltning, att det utgör både en avdelning av Kungl. Maj:ts kansli och ett centralt ämbetsverk. I sin senare egenskap skiljer sig departementet från andra administrativa myndigheter framför allt däri, att dess förvaltningsområde är beläget utom rikets gränser och att dess personal är föremål för täta omplaceringar. Dessa omständigheter ha medverkat till att inom departementet icke utbildats någon fast administrativ praxis, grundad på de allmänna principer och överväganden som synas naturliga inom statsförvaltningen i övrigt. Olägenheterna därav uppmärksammades vid den förut omnämnda översynen av vissa ärendens handläggning inom utrikesförvaltningen; vederbörande utredningsman fann, såsom ock i det föregående berörts, en utväg ur svårigheterna ligga i ett ökat anlitande av tjänstemän utanför den diplomatiska och konsulära karriären, vilket skulle skänka större administrativ stadga och kontinuitet.

Då nu frågan om handläggningen av de administrativa ärendena inom utrikesdepartementet ånyo aktualiserats, bör enligt revisorernas mening en lösning sökas i nära anslutning till de tankegångar som sålunda voro vägledande för sagde utredningsman. Olika alternativ äro därvid tänkbara. En möjlighet skulle vara att omvandla ekonomibyrån till en fristående, med personalavdelningen sidoordnad och direkt under departementschefen lydande avdelning med huvuduppgift att bevaka de ekonomiska intressena vid förvaltningsärendenas avgörande. Mot detta förslag talar dels att de ärenden som handläggas på den nuvarande personalavdelningens båda byråer i många fall ha sådant inbördes samband att en alltför skarp organisatorisk gräns dem emellan ter sig mindre rationell, dels att antalet avdelningar inom departementet icke utan tvingande skäl bör utökas. En mera ändamålsenlig lösning vore måhända att personalavdelningen finge karaktären av en allmänt administrativ avdelning under chefskap av en tjänsteman utanför den diplomatiska och konsulära karriären och även i övrigt med en större uppsättning administrativt skolad personal än f. n. Vissa skäl kunna åberopas för att den organisatoriska basen för en dylik administrativ avdelning borde breddas genom att däri inordnades departementets arkiv, som nu är en fristående enhet, samt eventuellt även den till rättsavdelningen hörande arvs- och ersättningsbyrån; den andra av rättsavdelningens båda byråer, juridiska byrån, kunde i så fall överföras till handelsavdelningen. Genom en sådan organisatorisk omläggning synas förutsättningar komma att skapas för en rationalisering och en effektivisering av de administrativa ärendenas handläggning inom utrikesdepartementet.

Revisorerna få föreslå att från här angivna utgångspunkter och i här angivet syfte en skyndsam översyn verkställs av utrikesdepartementets organisation, exempelvis genom statens organisationsnämnd.

Utlåtanden ha avgivits av *chefen för utrikesdepartementets personalavdelning, statskontoret, riksräkenskapsverket och statens organisationsnämnd* (Del II, s. 23—44).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Därjämte har *chefen för utrikesdepartementets ekonomibyrå* inkommit med en särskild skrivelse i ämnet, vari anförts följande.

Med skrivelse den 24 januari 1958 har *chefen för utrikesdepartementets personalavdelning* avgivit yttrande med anledning av vad riksdagens revisorer anført i sin berättelse den 16 december 1957, § 2, beträffande handläggningen av administrativa ärenden inom utrikesdepartementet. *Chefen för ekonomibyrån*, vars verksamhet och ställning i organisationen närmast varit föremål för revisorernas uppmärksamhet, har emellertid icke beretts tillfälle deltaga i de överläggningar, som föregått *personalchefens* yttrande. Då yttrandet ger en missvisande och i vissa delar felaktig bild av de faktiska förhållandena, har jag därför sett mig nödsakad att direkt för utskottet förelägga mina synpunkter på den aktuella frågan.

En närmare kommentar till *personalchefens* uttalanden lämnas i bifogade promemoria.¹

Vad angår den ur allmän synpunkt viktigaste frågan i riksdagsrevisorernas berättelse, nämligen om behovet av en översyn av utrikesdepartementets organisation, har densamma endast med lätt hand berörts i remissinstansernas utlåtanden. Man synes i allmänhet anse, att de påtalade bristerna utan större omgång kunna rättas till genom utfärdandet av en modern instruktion och arbetsordning för departementet. I *personalchefens* yttrande erinras också om att en av ministern för utrikes ärendena tillkallad utredningsman den 21 mars 1957 avlämnat förslag till ny instruktion för utrikesdepartementet.

Genom mångårigt deltagande under min föregående statstjänst i ett stort antal löne- och organisationsutredningar och som föredragande under åtta år i statskontorets styrelse av kommittébetänkanden i dylika frågor berörande skilda grenar av statsförvaltningen vågar jag, med anspråk på viss sakkunskap, hävda, att utrikesdepartementets nuvarande organisation är långt ifrån rationell. Det förslag till ny instruktion, som utarbetats av en diplomat, som sedan den 1 juli 1946 varit sändebud i disponibilitet, fyller icke ens blygsamma anspråk på att komma till rätta med de problem, som behandlas i riksdagsrevisorernas berättelse. Under utredningsarbetets gång har ekonomibyråns synpunkter icke heller i något avseende beaktats.

På grund härav har jag ansett mig icke kunna underlåta att för utskottet understryka behovet av en sådan översyn av utrikesdepartementets organisation, som av riksdagens revisorer föreslagits.

Utskottet. Liksom revisorerna har utskottet kommit till den uppfattningen, att oklarhet råder rörande ekonomibyråns ställning och uppgifter inom

¹ Här ej avtryckt.

utrikesdepartementets administrativa system. Denna oklarhet har f. ö. ytterligare skärpts, sedan byrån numera fråntagits sin hittillsvarande befattning med departementets budget- och fastighetsärenden. Utvecklingen på förevarande område, vilken torde strida mot de allmänna förutsättningar som lågo till grund för riksdagens beslut om inrättandet av nämnda byrå, finner utskottet otillfredsställande. Vägande skäl få därför anses tala för revisorernas förslag, att frågan om den lämpligaste ordningen för handläggningen av administrativa ärenden inom utrikesdepartementet göres till föremål för särskild prövning. Därvid bör enligt utskottets mening såsom ett huvudmål eftersträvas att få till stånd sådana organisationsformer, att de ekonomiska synpunkterna tillförsäkras vederbörligt inflytande vid ärendenas beredning och avgörande. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att åtgärder i sådant syfte vidtagits inom en rad andra statliga förvaltningsområden av speciell karaktär under senare tid.

För att nå detta mål äro självfallet olika utvägar tänkbara, från en förstärkning av ekonomibyråns ställning inom ramen för gällande organisation till mera långtgående reformer. I sistnämnda avseende ha revisorerna framkastat tanken på en omvandling av den nuvarande personalavdelningen till en allmänt administrativ avdelning, vilket skulle möjliggöra även en viss rationalisering av departementets personalorganisation. Utskottet ser sig för egen del icke i stånd att på grundval av föreliggande uppgifter bedöma, vilkendera lösningen som kan vara att föredraga. Det synes dock utskottet naturligt, att det nu ifrågavarande problemkomplexet underkastas en allsidig prövning och att de olika alternativ som ovan antytts därvid komma under övervägande.

Enligt utskottets mening skulle det av vissa skäl vara motiverat att för den här äsyftade översynen tillkalla en särskild utredning. Utskottet vill emellertid erinra om att utrikesministern genom beslut den 21 februari 1958 uppdragit åt en sakkunnig att utarbeta och framlägga förslag till bestämmelser rörande förvaltningen och redovisningen av de på riksstatens tredje huvudtitel anvisade medlen samt att inkomma med de förslag till organisatoriska förändringar inom personalavdelningen som i samband därmed kunna befinnas påkallade. Med hänsyn till att således, innan riksdagen ännu tagit ställning till vad revisorerna i ärendet anfört, en sakkunnig tillkallats för översyn av vissa hithörande spørsmål finner utskottet det mest ändamålsenligt, att på förevarande område en samordning sker, så att det åt nämnde sakkunnige lämnade utredningsuppdraget utsträcker till att avse jämväl den mera vittsyftande prövning av frågan som utskottet anser befogad. Utskottet förutsätter därvid, att den sakkunnige erhåller biträde med erforderliga rationaliseringsundersökningar av statens organisationsnämnd. Det synes utskottet likaledes naturligt, att med den av revisorerna berörda frågan om utrikesdepartementets instruktion och arbetsordning får anstå, till dess resultatet av den sakkunniges arbete föreligger och statsmakterna tagit ställning därtill.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört.

4:o) **Försvvarssjukvårdens centrala ledning.** Under försvarsdepartementet, § 3, ha revisorerna uttalat sig för en långtgående samordning av försvarssjukvårdens olika grenar (Del I, s. 26—38).

Efter en redogörelse för tillkomsten och sammansättningen av de organ som ha att taga befattning med frågor rörande försvarssjukvården ha revisorerna gjort följande uttalande.

Det av 1943 års riksdag fattade beslutet om inrättande av försvarets sjukvårdsförvaltning utgjorde ett betydelsefullt steg i riktning mot en samordning av den centrala administrationen på den militära sjukvårdens område. Tidigare var denna i sin helhet uppdelad på de tre försvarsgrenarna och omhänderhades för armén av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse, för marinen av marinförvaltningens sanitetsavdelning och för flygvapnet av flygförvaltningens intendenturavdelnings sjukvårdssektion under ledning av respektive generalfältläkaren, marinöverläkaren och flygöverläkaren. Riksdagsbeslutet innebar dock icke något fullständigt sammanförande av den militära sjukvårdens ledningsorgan. Endast förvaltningsverksamheten i egentlig mening koncentrerades sålunda till det nybildade ämbetsverket, under det att inspektionsverksamheten fortfarande kvarlåg hos försvarsgrensledningarna. Vid riksdagsbehandlingen av frågan framfördes också erinringar mot att den föreslagna organisationen endast delvis skulle komma att eliminera de betydande olägenheter som voro förenade med sjukvårdsledningens splittring på de olika försvarsgrenarna, samtidigt underströks behovet av en närmare utredning av förutsättningarna för en sammanslagning av de tre militära läkarkårerna till en gemensam kår liksom av möjligheterna att anordna gemensam utbildning av militära läkare. I enlighet härmed beslöt riksdagen vid antagandet av 1943 års förvaltningsreform att hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande frågorna om rationalisering av inspektionsverksamheten på den militära sjukvårdens område och om sammanförande av den militära läkarpersonalen till en för försvaret gemensam kår ävensom i samband härmed stående spörsmål.

Riksdagens beslut föranledde tillsättandet av 1944 års militärsjukvårdskommitté, vilken i två betänkanden framlade förslag i berörda frågor. Förslaget innefattade en sammanslagning av försvarets sjukvårdsförvaltning och försvarsgrenarnas sjukvårdsorgan till ett enda organ, försvarets sjukvårdsstyrelse, och därmed ett fullständigt sammanförande av den militära sjukvårdens inspektions- och förvaltningsverksamhet. Vidare föreslogs gemensam utbildning av försvarets värnpliktiga läkare och koordinering av militärläkarkårerna till en enda kår, försvarsläkarkåren.

Kommittébetänkandet föranledde icke någon proposition. Emellertid förelades 1949 års riksdag vissa förslag om en provisorisk reglering av förhållandet mellan den militära sjukvårdsförvaltningen och sjukvårdsinspektionen. Nämda förslag, vilka godtogos av riksdagen, inneburo endast smärre jämkningar av den gällande organisationen samt vissa ändringar i vederbörliga instruktionsföreskrifter. Benämningen på försvarets sjukvårdsförvaltning ändrades vidare till försvarets sjukvårdsstyrelse.

År 1949 ingav försvarets sjukvårdsstyrelse förslag till provisorisk instruktion för ämbetsverket på grundval av de principer i avseende å ämbetsverkets organisation som godtagits av riksdagen. Kungl. Maj:t har ännu icke tagit ställning till nämnda förslag.

Sjukvårdsstyrelsens och försvarsgrensmyndigheternas befogenheter i avseende å den militära sjukvårdens ledning ha enligt gällande instruktioner fastställts så, att sjukvårdsstyrelsen »i tekniskt och ekonomiskt avseende utövar högsta ledningen av och uppsikten över försvarens hälso- och sjukvård», medan försvarsgrenshefverna såsom ansvariga för respektive försvarsgrenars »krigsduglighet och tjänstbarhet i övrigt» äro sjukvårdens chefsmyndigheter inom försvarsgrenarna. Det ligger emellertid i sakens natur att någon klar gränsdragning svårligen låter sig göra i fråga om de arbetsuppgifter som sålunda åvila de berörda organen. Förvaltning och inspektion ha nämligen i flera avseenden så nära beröringspunkter, att de icke sällan gripa in i varandra. Nämnda förhållande talar enligt revisorernas mening för ändamålsenligheten av ett mera fullständigt samordnande av de ifrågavarande verksamhetsgrenarna. Såsom i det föregående berörts framlade också 1944 års militärsjukvårdskommitté förslag till en sådan omläggning av den militära sjukvårdsorganisationen. Kommittén framhöll därvid bl. a. att försvarsgrensöverläkarna fortfarande i en eller annan form togo befattning med rena förvaltningsärenden och att inspektionsverksamheten ofta innefattade spörsmål, vilka kappast kunde på ett riktigt sätt bedömas utan tillgång till den erfarenhet och sakkunskap som representerades av sjukvårdsförvaltningen.

Vid remissbehandlingen av militärsjukvårdskommitténs förslag hävdades från marinens och flygvapnets sida, att intrång icke finge ske i försvarsgrenshefvernas befogenheter och skyldigheter med avseende på »tillståndet inom försvarsgrenen». Tanken på en överflyttning av inspektionsgöromålen från försvarsgrensmyndigheterna till generalläkaren avvisades därför. Revisorerna äro emellertid för sin del tveksamma, huruvida de sålunda anförda motiven för en fortsatt uppdelning på olika organ av den militära sjukvårdsförvaltningen och sjukvårdsinspektionen kunna anses sakligt befogade. Även bortsett från svårigheten att draga en bestämd gräns mellan förvaltning och inspektion synes nämligen sjukvårdsverksamheten inom de olika försvarsgrenarna i väsentliga avseenden vara av så likartad natur, att avgörande fördelar torde stå att vinna om den rådande splittringen på den militära sjukvårdsledningens område bringas att upphöra. Det förefaller därför revisorerna som om ett sammanförande av denna ledning till ett enda organ borde övervägas. Härigenom borde enligt revisorernas mening ökade möjligheter till rationalisering av verksamheten kunna skapas. Vidare torde en sådan reform kunna leda till icke oväsentliga besparingar i form av minskat personalbehov framför allt på det expeditionella planet. Revisorerna finna det därför påkallat, att en förnyad översyn av den militära sjukvårdens organisationsformer utan dröjsmål verkställas. Då det vidare måste anses otillfredsställande och till men för arbetet inom sjukvårdsstyrelsen att någon ny instruktion, avpassad efter ämbetsverkets nuvarande utbyggnad, ännu icke blivit fastställd, anse revisorerna det angeläget att i samband med den förordade översynen förslag till sådan instruktion utarbetas. Likaså bör enligt revisorernas mening slutlig ställning tagas till de av militärsjukvårdskommittén framlagda förslagen om bildande av en för de tre försvarsgrenarna gemensam försvarsläkarkår samt om gemensam utbildning av värnpliktiga läkare, givetvis med möjlighet för en senare specialisering med hänsyn till de olika försvarsgrenarnas särpräglade upp-

gifter och behov. De skäl som revisorerna ovan anfört till stöd för ett sammanförande av den militära sjukvårdsledningens organ göra sig i huvudsak gällande också beträffande sistnämnda spørsmål. Militäräläkarnas nuvarande bundenhet till viss försvarsgren måste vidare enligt revisorernas uppfattning bedömas efter synpunkten, att en fixering av läkarnas placering inom viss försvarsgren ej får utgöra hinder för nämnda läkares lämpligaste kommandering i krig.

Revisorerna ha beträffande omhandlade spørsmål tagit kontakt med försvarets sjukvårdsstyrelse och därvid inhämtat, att styrelsen sedan någon tid tillbaka övervägt möjligheterna av att på nytt aktualisera de problem som sammanhånga med den militära sjukvårdsledningens nuvarande organisationsformer. Styrelsen har sedermera i underdånig skrivelse den 26 mars 1957 föreslagit att åt styrelsen måtte uppdragas att företaga närmare utredning i ämnet. Vidare må omnämnas, att 1956 års försvarsförvaltnings-sakkunniga avse att verkställa viss översyn av sjukvårdsstyrelsens organisation. Revisorerna skola här icke ingå på spørsmålet vilket utredningsorgan som lämpligen bör verkställa de ifrågavarande undersökningarna.

I samband med den översyn av försvarssjukvårdens organisation som revisorerna förutsätta kommer till stånd synas även vissa andra hithörande frågor böra upptagas till bedömande. Detta gäller bl. a. frågan om icke det militära veterinärväsendet nu bör i sin helhet överföras från arméintendenturförvaltningen till försvarets sjukvårdsstyrelse. Det skäl som tidigare främst talat för ändamålsenligheten av veterinärärendenas handläggande inom förstnämnda ämbetsverk, nämligen den dominerande roll som inköp och försäljning av remonter och ackordshästar spelat, gör sig med hänsyn till den pågående avvecklingen av arméns hästbestånd numera mindre starkt gällande. Veterinärernas arbetsuppgifter ha i stället alltmera kommit att inriktas på rent medicinska problem i samband med den ökade betydelse som den hygieniska livsmedelskontrollen fått inom krigsmakten. Då betingelserna för veterinärväsendets kvarblivande under arméintendenturförvaltningen sålunda i hög grad ändrats, kan det enligt revisorernas mening starkt ifrågasättas om icke ett fullständigt överförande av veterinärärendena till sjukvårdsstyrelsen bör komma till stånd.

Som ovan nämnts utgör civilförsvarsstyrelsen centralorgan för civilförsvarets sjukvårdstjänst. För ändamålet har styrelsen till sitt förfogande en civilförsvarsöverläkare. På grund av de senare årens snabba utveckling på krigsteknikens område torde enligt revisorernas mening någon skarp gräns mellan militärsjukvård och civilförsvarssjukvård i händelse av krig knappast längre kunna uppehållas. Revisorerna anse nämnda förhållande aktualisera frågan om inordnande av civilförsvarssjukvården under sjukvårdsstyrelsen. Revisorerna äro självfallet medvetna om att många svårösta problem sammanhånga med genomförandet av en sådan reform. Bl. a. sortera de ifrågavarande ämbetsverken för närvarande under skilda departement. I detta sammanhang må emellertid erinras om att 1956 års revisorer till behandling upptagit frågan om en översyn av departementsindelningen, varvid bl. a. ifrågasatts ett överflyttande av ärendena rörande civilförsvaret till försvarsdepartementet. Riksdagen har numera hemställt att en dylik översyn kommer till stånd.

Slutligen bör enligt revisorernas mening i samband med den förordade översynen uppmärksamhet ägnas åt förhållandet mellan försvarets sjukvårdsstyrelse å ena sidan samt medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd och riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap å den andra. Enligt vad revisorerna inhämtat utnyttjar sjukvårdsberedskapsnämnden re-

dan nu i viss utsträckning sjukvårdsstyrelsens erfarenhet i fråga om materielanskaffning. En fortsatt utveckling av detta samarbete framstår som synnerligen önskvärd. Revisorerna finna det vidare angeläget att en instruktion snarast fastställs för sjukvårdsberedskapsnämnden. Vad beträffar riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap vilja revisorerna särskilt understryka betydelsen av att en intim samverkan kommer till stånd mellan detta organ och sjukvårdsstyrelsen i fråga om upphandlings- och förrådsverksamheten. Sålunda synas exempelvis föreskrifter böra utfärdas om att samråd skall äga rum innan upphandling verkställs av sådana varor som förrådshållas av båda myndigheterna. Härigenom skulle bl. a. lättnad åstadkommas i fråga om de svårlösta problem som sammanhånga med omsättningen av mindre lagerbeständiga varor.

Ett genomförande av de reformer i avseende å försvarssjukvårdens centrala ledning som revisorerna här upptagit till behandling bör givetvis föranleda samtidig översyn av sjukvårdsstyrelsens nuvarande byråindelning och organisation i övrigt. Revisorerna förutsätta att vid en sådan översyn alla möjligheter till förenkling och effektivisering tillvaratagas.

Utlåtanden ha avgivits av överbefälhavaren, cheferna för armén, marinen och flygvapnet, försvarets civilförvaltning, försvarets sjukvårdsstyrelse, arméintendenturförvaltningen, statskontoret, statens sakrevision, veterinärstyrelsen, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd, civilförsvarsstyrelsen och 1953 års civilförsvarsutredning (Del II, s. 45—64).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. I nära anslutning till ett av 1944 års militärsjukvårdskommitté på sin tid framlagt förslag ha revisorerna ifrågasatt, huruvida icke den rådande splittringen på den militära sjukvårdsledningens område borde bringas att upphöra genom att denna ledning, som nu är uppdelad på å ena sidan försvarets sjukvårdsstyrelse och å andra sidan de tre försvarsgrensheferna, sammanfördes till ett enda organ. Revisorerna finna det därför påkallat, att en förnyad översyn av den militära sjukvårdens organisationsformer utan dröjsmål verkställs. I samband därmed bör enligt revisorernas mening slutlig ställning tagas till de av förenämnda kommitté framlagda förslagen om bildande av en för de tre försvarsgrenarna gemensam försvarsläkarkår samt om gemensam utbildning av värnpliktiga läkare. Revisorerna ha berört även vissa andra med förevarande samordningsproblem sammanhängande spörsmål, såsom frågan om det militära veterinärväsendets överförande från arméintendenturförvaltningen till försvarets sjukvårdsstyrelse, frågan om civilförsvarssjukvårdens inordnande under sjukvårdsstyrelsen samt frågan om sjukvårdsstyrelsens förhållande till medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd och riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap.

Beträffande de rent militära sjukvårdsfrågorna kan utskottet helt ansluta sig till de synpunkter åt vilka revisorerna givit uttryck. Det synes sålunda

uppenbart att verksamheten på förevarande område, vilken i väsentliga avseenden är av likartad natur inom samtliga försvarsgrenar, erbjuder särskilda möjligheter till en mera fullständig samordning av såväl ledning som organisationsformer i övrigt, vilket onekligen skulle leda till icke obetydliga rationaliseringsvinster. Förhållandet bör även ses mot bakgrunden av den aktuella militärtekniska utvecklingen, som tenderar att alltmer utplåna gränserna mellan de traditionella försvarsgrenarna till förmån för en mera enhetlig försvarsorganisation. Utskottet delar därför revisorernas uppfattning, att hithörande spörsmål böra upptagas till förnyat övervägande.

Såsom framgår av remissutlåtandena har Kungl. Maj:t genom beslut den 27 september 1957 uppdragit åt försvarets sjukvårdsstyrelse att i samråd med försvarsgrenscheferna verkställa utredning rörande organisationen av den militära sjukvårdens ledning och därmed sammanhängande spörsmål. Det åt sjukvårdsstyrelsen sålunda lämnade utredningsuppdraget är emellertid i förhållande till revisorernas förslag av begränsad räckvidd och synes närmast vara föranlett av en önskan att skaffa underlag för viss revidering av gällande instruktioner.

Enligt utskottets mening hade det varit mest lämpligt, om remissbehandlingen av och riksdagens ställningstagande till revisorernas förevarande, redan den 3 juni 1957 avgivna berättelse avvaktats, innan den förenämnda utredningen igångsattes. Då emellertid så skett, finner sig utskottet böra förorda, att det åt sjukvårdsstyrelsen lämnade uppdraget utvidgas till att avse en sådan översyn som revisorerna åsyftat med sitt förslag.

Beträffande övriga av revisorerna berörda frågor vill utskottet framhålla följande.

Otvivelaktigt tala vissa skäl för att det militära veterinärväsendet bör överföras från arméintendenturförvaltningen till försvarets sjukvårdsstyrelse. Det torde emellertid få erinras om att 1954 års utredning angående vissa personalkårer inom försvaret jämlikt Kungl. Maj:ts den 10 januari 1958 lämnade bemyndigande fått i uppdrag att i samråd med nyssnämnda båda myndigheter samt veterinärstyrelsen ompröva fältveterinärkårens storlek och sammansättning ävensom att framlägga de förslag angående det militära veterinärväsendets organisation och ledning som betingas av dess ställningstagande i kårfrågan. Utskottet anser sig böra förutsätta, att vid denna omprövning de av revisorerna i förevarande sammanhang anförda synpunkterna komma att vederbörligen beaktas.

Med hänsyn dels till pågående utredningsarbete på civilförsvarets område och dels till civilförsvarsstyrelsens nuvarande ställning i departementalt avseende torde frågan om civilförsvarssjukvårdens inordnande under försvarets sjukvårdsstyrelse icke nu böra upptagas till närmare övervägande.

Ej heller vad revisorerna anført rörande förhållandet mellan å ena sidan försvarets sjukvårdsstyrelse samt å andra sidan medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd och riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap

synes behöva föranleda någon särskild statsmakternas åtgärd. Med hänsyn till vad de nämnda myndigheterna uttalat i sina remissutlåtanden anser sig nämligen utskottet kunna utgå från att det ömsesidiga samarbete som redan etablerats i fråga om materielanskaffning och förrådshållning ytterligare utvecklas och befästs i enlighet med vad revisorerna uttalat.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört.

5:0) **Förrådshållningen inom försvaret.** Under försvarsdepartementet, § 4, ha revisorerna berört vissa med den militära förrådshållningen sammanhängande frågor (Del I, s. 39—57).

Efter en redogörelse för gällande förrådsorganisation m. m. inom försvaret ha revisorerna gjort följande uttalande.

Avsevärda belopp nedläggas f. n. på anskaffning och underhåll av krigsmateriel av olika slag. Som exempel må erinras om att på årets riksstat anvisats för intendenturmateriel sammanlagt 62,7 miljoner kronor och för tygmateriel (motsvarande) sammanlagt 1 239,2 miljoner kronor. Med hänsyn till de stora ekonomiska värden det således här gäller ha revisorerna funnit det vara av intresse att närmare undersöka vissa förhållanden i samband med förrådshållningen och redovisningen av den för försvarets räkning inköpta materielen. I detta syfte från vederbörande myndigheter inhämtade upplysningar ha i sina huvuddrag återgivits i det föregående. Revisorerna ha vidare genom olika besök berett sig tillfälle att ytterligare dryfta förevarande spörsmål.

Såsom torde framgå av den i det föregående lämnade redogörelsen uppvisar själva förrådsorganisationen betydande skiljaktigheter de olika försvarsgrenarna emellan. Den rationalisering av stabs- och förvaltningstjänsten vid arméns truppförband och försvarsområden som genomförts efter undersökningar av statens organisationsnämnd har omfattat även förrådsverksamheten och bl. a. medfört, att det tidigare stora antalet uppbördsmän nedbringats till allenast två, en intendenturförrådsförvaltare och en tygförrådsförvaltare med vardera sin expedition och sin förrådspersonal. Jämväl vid flygvapnet har förrådsorganisationen, om ock med vissa avvikelser speciellt på intendentursidan, utformats efter i stort sett liknande principer. Inom marinen däremot är verksamheten alltjämt uppdelad på ett avsevärt antal lokala förrådsenheter, vilka i sin tur administreras av ett flertal förvaltningsmyndigheter. En på marinledningens initiativ år 1952 tillsatt särskild förrådsutredning har visserligen frambragt förslag, syftande till en rationalisering av marinens förrådsorganisation, men dessa förslag ha ännu icke kommit till utförande i någon nämnvärd utsträckning.

Den av revisorerna företagna undersökningen ger vidare vid handen, att förrådslokalerna i många fall äro av påfallande låg standard och understundom även grupperade på ett mindre ändamålsenligt sätt. Det rent kvantitativa behovet av lokalutrymmen är ej heller alltid tillgodosett, med påföljd att i viss omfattning materiel förvaras under bar himmel. Detta i förening med de tillgängliga förrådslokalernas icke sällan undermåliga eller provisoriska karaktär försvarar och fördyrar materielvärden, samtidigt

som risk föreligger för en betydande värdeförstöring. De antydda förhållandena ha jämväl i hög grad bidragit till att förråden icke kunnat förses med tekniska hjälpmedel i den utsträckning som vore önskvärd med hänsyn till en rationell materielhantering. Icke minst ur beredskapssynpunkt är detta en bestämd nackdel. Förrådsutrymmena synas därjämte i viss utsträckning ianspråktagas för föråldrad eller i övrigt inkurant materiel. På grund av bl. a. redovisningssystemets utformning föreligga dock avsevärda svårigheter att få någon samlad överblick över omfattningen och inriktningen härav.

I fråga om materielens bokföring och redovisning m. m. utnyttjas — såsom jämväl torde framgå av den tidigare redogörelsen — i icke ringa utsträckning olika system. Vissa av de tillämpade rutinerna te sig dessutom ganska otidsenliga. Hålkortsbokföring förekommer allenast beträffande ammunition och flygmateriel. En övergång i ökad omfattning till maskinella redovisningsmetoder sammanhänger nära med frågan om materielens klassificering, kodifiering och katalogisering. Arbetet därmed synes emellertid delvis endast ha påbörjats, vilket även haft till följd att i vissa fall alltjämt inom de tre försvarsgrenarna användas olika benämningar på materiel (motsvarande) av ett och samma slag.

De sålunda gjorda iakttagelserna påkalla enligt revisorernas mening en översyn av förrådsverksamheten inom försvaret i olika avseenden. Följande synpunkter torde därvid särskilt böra beaktas.

Ett tillgodoseende i full utsträckning av det inom försvaret föreliggande behovet av förrådslokaler skulle uppenbarligen draga mycket dryga kostnader, vilka enligt från fortifikationsförvaltningen inhämtade uppgifter f. n. kunna beräknas uppgå till ca 110 miljoner kronor. Förhållandet bör även ses mot bakgrunden av att det uppdämnda byggnadsbehovet är stort också inom andra områden av statsförvaltningen. Redan av ekonomiska skäl framstår det därför som oundgängligen nödvändigt, att kraftiga ansträngningar göras för att genom bl. a. förenklade byggmetoder och standardisering söka nedbringa kostnaderna. Försvarets vederbörande myndigheter böra därför i ökad omfattning ta del av byggnadsforskningens rön och tillgodogöra sig den civila förvaltningens erfarenheter härutinnan. I sammanhanget torde särskilt få erinras om de goda resultat som på flera håll uppnåtts vid försöken att förbilliga skolhusbyggandet. Icke minst då det gäller motorfordon och liknande materiel torde det vara möjligt att med relativt enkla anordningar få till stånd godtagbara förvaringslokaler. En ökad användning av s. k. halvpermanent bebyggelse synes motiverad även med hänsyn till den snabba utvecklingen på materielområdet, vilken i vissa fall kan tänkas leda till krav på relativt täta förändringar av förrådslokaler- nas storlek och konstruktion i övrigt. Själva den militära organisationen är ej heller en gång för alla given utan i hög grad underkastad växlingar. Jämväl av detta skäl framstår det som angeläget, att det militära byggnadsprogrammet icke utformas så stelt, att erforderlig anpassning efter aktuella utvecklingstendenser i onödan försvåras.

Materielanskaffningen inom försvaret bygger f. n. till övervägande del på av riksdagen godkända flerårsplaner. Systemet har, såvitt revisorerna kunnat finna, ur flera synpunkter obestridliga förtjänster. Dessa materielplaner, vilka anslagsmässigt belasta driftbudgeten, avse emellertid endast själva anskaffningen, däremot icke åtgärder för förrådshållning av den inköpta materielen, för vilket ändamål medel äskas på kapitalbudgeten. Detta har i många fall till följd, att dyrbar materiel anskaffas utan att det samtidigt blir sörjt för att materielen också omhändertages och lagras på

ett tillfredsställande sätt. Anskaffningens värde måste under sådana förhållanden i många fall starkt reduceras. Det framstår därför som i hög grad önskvärt, att anskaffningsplanerna kompletteras med förslag till åtgärder för materielens förvaring, så att i förekommande fall medel härför anvisas på kapitalbudgeten samtidigt som beslut fattas om själva anskaffningen. Detta förutsätter givetvis i sin tur ett intimt samarbete mellan fortifikationsförvaltningen och vederbörande materielanskaffande myndigheter.

F. n. saknas inom försvaret ett gemensamt centralorgan för frågor sammanhängande med förrådshållningen. Enligt revisorernas uppfattning framstår det emellertid som synnerligen önskvärt att ett sådant kommer till stånd. I sammanhanget torde få erinras om att på andra områden tillskapats dylika samarbetsdelegationer genom försorg av försvarets förvaltningsdirektion. Organet i fråga bör få en auktoritativ ställning och ha till huvuduppgift att tillse, att förrådsverksamheten inom försvaret ordnas efter, så långt möjligt, enhetliga och rationella principer. En grundförutsättning härför är att all materiel och motsvarande förnödenheter klassificeras, kodifieras och katalogiseras efter ett gemensamt system, varför det arbete som här bedrivs under överinseende av försvarets standardiseringsdelegation bör forceras, så att det kan slutföras inom rimlig tid. I samband härmed bör ägnas särskild uppmärksamhet åt frågan i vad mån möjligheter föreligga att snarast övergå till hålkortsmässig bokföring och redovisning av materielen. En dylik omläggning skulle, såsom framgår av den erfarenhet som vunnits vid centrala flygmaterieförrådet i Arboga, medföra beaktansvärda fördelar i olika avseenden och icke minst göra det lättare att snabbt utrangera föråldrad eller i övrigt inkurant materiel. En systematisk översyn av förråden i sådant syfte synes f. ö. omedelbart böra igångsättas, helt oberoende av frågan om bokföringens ordnande. Övergång i större skala till maskinella redovisningsmetoder torde även kunna leda till en betydande minskning av de nuvarande förrådskontrollkontorens arbetsuppgifter och av den därmed sysselsatta personalen. Vad själva förrådsorganisationen beträffar bör det centrala samarbetsorganet självfallet beakta de resultat som ernåtts vid den tidigare omnämnda förrådsutredningen inom marinen. Erinras må även om det uppdrag som av flygförvaltningen lämnats ett privat organisationsföretag för undersökning av materielhanteringen inom underhållsavdelningen berörande förråd. Initiativet kan synas lovvärt, men problemet torde lämpligen böra angripas centralt, så att gjorda rön och förslag till rationaliseringsåtgärder komma samtliga förvaltningsområden inom försvaret till godo. En annan fråga som enligt revisorernas mening behöver gemensamt studeras är, i vad mån förrådsverksamhetens administrationskostnader kunna nedbringas genom större samordning olika försvarsgrenar emellan vid lagerhållningen av likartad materiel.

Med hänsyn till de avhandlade frågornas stora betydelse ur såväl statsfinansiell som beredskapspolitisk synpunkt synes det revisorerna angeläget, att åtgärder snarast vidtagas i ovan angivna hänseenden.

Utlåtanden ha avgivits av *överbefälhavaren* efter hörande av försvarsgrenscheferna samt militärbefälhavarna och marinkommandocheferna, *försvarets förvaltningsdirektion*, *försvarets sjukvårdsstyrelse*, *fortifikationsförvaltningen*, *armétygförvaltningen*, *arméintendenturförvaltningen*, *marinförvaltningen*, *flygförvaltningen* och *statens organisationsnämnd* (Del II, s. 65—114).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Försvaret tillföres årligen betydande mängder krigsmateriel och andra förnödenheter. Kostnaderna härför uppgå till avsevärda belopp. Förrådshållningen inom försvaret är därför icke blott ett viktigt beredskapsproblem utan även en fråga av stor ekonomisk räckvidd. Av den undersökning revisorerna verkställt samt remissmyndigheternas däröver avgivna utlåtanden har utskottet bibragts den uppfattningen, att på förevarande område alltjämt föreligga icke ringa möjligheter till kostnadsbesparande och effektivitetshöjande rationaliseringar. En förutsättning för att åtgärder i dylikt syfte skola kunna nå bästa resultat synes emellertid vara, att de hithörande problemen angripas centralt och från för samtliga försvarsgrenar gemensamma utgångspunkter. Detta synes utskottet lämpligast kunna ske om, på sätt revisorerna förordat, genom försorg av försvarets förvaltningsdirektion tillskapas en särskild samarbetsdelegation med huvuduppgift att tillse, att förrådsverksamheten inom försvaret ordnas efter, så långt möjligt, enhetliga och rationella principer. I förgrunden träda därvid frågorna om förrådsorganisationen, lagerbokföringen, materielhanteringen, materielens klassificering och kodifiering samt förrådsomsättningen.

Ett annat icke mindre betydelsefullt problem gäller förrådslokalernas uppförande och utformning. Utskottet vill här understryka vad revisorerna uttalat om angelägenheten av att kraftiga ansträngningar göras för att genom bl. a. förenklade byggmetoder söka nedbringa byggnadskostnaderna.

I likhet med revisorerna finner utskottet det slutligen i hög grad önskvärt, att en bättre samordning kommer till stånd mellan själva materielanskaffningen och de åtgärder som må vara erforderliga för materielens förrådsförvaring. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t i samband med den nya försvarsplanens fastställande och genomförande ägnar frågan särskild uppmärksamhet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört.

6:o) **Vissa militära verkstäder.** Under försvarsdepartementet, § 5, ha revisorerna föreslagit viss översyn av försvarets serviceverkstäder (Del I, s. 58—62).

Efter en redogörelse för en av 1955 års tygverkstadskommitté verkställd utredning m. m. ha revisorerna gjort följande uttalande.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har innevarande år en inom armétygförvaltningen tillsatt sakkunnigkommitté framlagt ett betänkande

med förslag till verkstadsorganisation m. m. vid arméns tygverkstäder. De sakkunniga ha mot bakgrunden av den alltmera accentuerade arbetsbristen vid tygverkstäderna närmare utrett orsakerna till att berörda verkstäder blivit utbyggda i en omfattning som överstiger fredsbehovet. I samband därmed ha framlagts förslag, syftande till bl. a. jämnare arbetsbeläggning vid verkstäderna och effektivare utnyttjande av verkstadspersonalen. I fråga om arbetsbeläggningen har eftersträfvats icke blott en utjämning av belastningsvågdalarna utan i lika hög grad ett kapande av belastningstopparna.

En av de viktigare orsakerna till den bristande arbetstillgången vid ifrågavarande verkstäder ha de sakkunniga funnit ligga däri, att serviceverkstäderna vid truppförbandens tygavdelningar utvidgats i en omfattning som icke varit motiverad med hänsyn till dessa verkstäders egentliga ändamål. Detta anses i icke ringa mån ha berott på att skilda metoder tillämpas i fråga om beräkningen av arbetskostnaderna vid tygverkstäderna å ena sidan och serviceverkstäderna å den andra. Medan de förstnämnda äro ålagda att vid sin prissättning tillse att täckning erhålles för samtliga förekommande omkostnadsposter, tillämpas vid serviceverkstäderna antingen icke något debiteringsförfarande alls eller också en priskalkylering som icke omfattar mer än en del av de verkliga kostnaderna. Nämnda förhållande har haft som följd, att man vid truppförbanden i alltmer ökad utsträckning i syfte att hålla underhållskostnaderna nere utlagt beställningar på de skenbart billigare serviceverkstäderna, även då fråga varit om sådana arbeten som i realiteten kunnat utföras till förmånligare pris vid tygverkstäderna. Serviceverkstäderna, vilkas ursprungliga uppgift varit att tillgodose servicebehoven vid truppförbanden, ha därför på grund av de relativt begränsade underhållsanslagen så småningom övergått till att vid sidan av sitt egentliga ändamål bliva ett medel för att på ett ekonomiskt oriktigt sätt söka undvika de kostnadsstegringar som på senare år inträtt. De sakkunniga ha på grund av angivna förhållanden framlagt förslag om ändrat redovisningssystem vid serviceverkstäderna, syftande till att i berört avseende uppnå paritet med tygverkstädernas kalkyleringsprinciper.

Enligt revisorernas uppfattning måste det otillräckliga utnyttjandet av de personella och maskinella resurserna vid tygverkstäderna, i den mån detta icke har sin grund i de normalt förekommande säsongvariationerna inom verkstadsbranschen, betraktas som ett slöseri med berörda verkstäders produktionsresurser. Självfallet böra därför alla möjligheter tillvaratagas för att tillföra tygverkstäderna erforderlig arbetstillgång. Tygverkstadskommittén har, såvitt revisorerna kunnat finna, klarlagt de viktigaste orsakerna till den minskade arbetsvolymen vid sagda verkstäder och anvisat vissa utvägar till lösande av de i samband därmed föreliggande sysselsättningsproblemen. Den av kommittén föreslagna omläggningen av redovisningssystemet vid serviceverkstäderna innefattar enligt revisorernas bedömande ett steg i riktning mot mera rationella produktionsformer.

Revisorerna vilja emellertid i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att den av verkstadskommittén genomförda undersökningen och de därav betingade förslagen till förbilligande och effektivisering av verkstadsdriften endast omfattat de under armétygförvaltningen sorterande verkstadsrörelserna och icke motsvarande rörelser vid förbandens kasernvårds- och intendenturavdelningar. Såsom ovan nämnts förekommer verkstadsdrift av här berört slag jämväl vid sistnämnda avdelningar, varvid samma redovisningssystem tillämpas som vid övriga serviceverkstäder. Då kraven på en mera rättvisande prissättning med samma styrka göra sig gällande i fråga om denna verksamhet, hör enligt revisorernas uppfattning den av

tygverkstadskommittén verkställda översynen utvidgas till att omfatta också ifrågavarande verkstäder.

Även om här nämnda likställighet beträffande prissättningen genomföres mellan å ena sidan tygverkstäderna och å andra sidan kasernvårds- och intendenturverkstäderna, kvarstår självfallet frågan om icke de sistnämnda — i likhet med vad som konstaterats vara fallet med tygavdelningarnas serviceverkstäder — kunna anses vara överdimensionerade i förhållande till fredsbehovet med därav följande merkostnader för fastigheter, maskiner, personal m. m. Det framstår därför som angeläget, att även denna fråga snarast underkastas ingående granskning, så att berörda verkstadsorganisation anpassas till förevarande behov och därigenom onödiga kostnader undvikas. Revisorerna finna vidare starka skäl tala för att jämväl marinens och flygvapnets verkstäder bli föremål för en liknande översyn.

Då det givetvis är av största ekonomiska betydelse att alla möjligheter tillvaratagas för ett rationellt utnyttjande av de militära verkstädernas maskinella och personella resurser, anse revisorerna skyndsamma åtgärder böra vidtagas i nu angivna avseenden.

Utlåtanden ha avgivits av *fortifikationsförvaltningen, armétygförvaltningen, arméintendenturförvaltningen, marinförvaltningen, flygförvaltningen* och *statens organisationsnämnd* (Del II, s. 114—124).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Av vad i ärendet förevarit har utskottet kommit till den uppfattningen, att en översyn av serviceverkstäderna vid arméns truppförband och motsvarande enheter vid övriga försvarsgrenar är av behovet påkallad. Huvudsyftet bör därvid vara att nå fram till största möjliga samordning av den ifrågavarande verksamheten på respektive orter till undvikande av överdimensionering av den samlade verkstadsorganisationen med därav följande dubbelarbete och kostnadsfördyringar i övrigt. Med hänsyn till önskvärdheten av att en lösning kommer till stånd, vilken grundar sig på för samtliga försvarsgrenar enhetliga principer, synes det utskottet mest ändamålsenligt att arbetet med här avsedda översyn sammanhålles av statens organisationsnämnd. Självfallet böra från översynen undantagas de verkstäder som redan varit föremål för undersökning genom 1955 års tygverkstadskommitté.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder i det av utskottet angivna syftet.

7:o) **Vissa livsmedelsindustrier inom försvaret.** Under försvarsdepartementet, § 6, ha revisorerna uttalat sig för ett bättre utnyttjande av vissa livsmedelsindustrier inom försvaret (Del I, s. 63—73).

Efter en redogörelse för vissa av de inom försvaret förekommande livsmedelsindustrierna samt principerna för deras prissättning ha revisorerna gjort följande uttalande.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen har sedan flera decennier tillbaka inom försvaret bedrivits industriell verksamhet för tillverkning av bröd och köttprodukter. Nämnda industrier äro f. n. lokaliserade till Stockholm, Karlsborg, Boden, Tingstäde och Karlskrona. Kronobageriet i Stockholm skall dock enligt beslut av arméintendenturförvaltningen nedläggas under år 1958.

Det ursprungliga syftet med uppförandet av sagda fabriker torde ha varit, att man från statsmakternas sida velat skapa garantier för att de militära myndigheterna skulle ha möjlighet att på ett tillfredsställande sätt lösa problemen om truppförbandens livsmedelsförsörjning i händelse av krig. Numera torde beredskapsintresset spela en relativt underordnad roll. Man synes i allmänhet räkna med att ovan jord belägna industrier på garnisonsorter ganska snart efter ett krigsutbrott komma att bli försatta ur funktion. Även om militära motiv således i allmänhet icke torde kunna åberopas för ett bibehållande av berörda industrier, tala dock andra skäl mot att en avveckling av desamma nu genomföres.

Prissättningen på produkterna sker på grundval av principen, att täckning skall erhållas för samtliga förekommande kostnadselement och att nettovinst på rörelserna icke skall uppkomma. Försäljningen äger rum i konkurrens med företag i den fria marknaden. Härvid har det visat sig att de ifrågavarande industrierna väl hävdat sig i tävlan med enskilda företag och att desamma därför ur statsverkets synpunkt få betraktas som lönsamma. I detta sammanhang må beaktas att det gynnsamma driftresultatet uppnåtts utan att, såvitt revisorerna kunnat finna, fabrikernas produktionsresurser helt tillvaratagits. Med en relativt begränsad ökning av arbetskraften skulle det således, enligt vad revisorerna inhämtat, vara möjligt att vid flera av industrierna utfå avsevärt större effekt av den maskinella utrustningen. Beträffande charkuterifabriken i Karlskrona skulle en utbyggnad av truppförbandens fryslagertrum möjliggöra en icke obetydlig ökning av omställningen av fabriken djupfrysade produkter, vilket i sin tur skulle föranleda prisreduceringar.

Enligt revisorernas uppfattning böra som regel inom försvaret icke bedrivas rörelser, som icke ha intimt samband med krigsmaktens rent militära ändamål. I den mån för den militära verksamheten erforderliga förnödenheter i betryggande omfattning och till skälga priser kunna anskaffas i fria marknaden, bör därför tillverkning av förnödenheterna i fråga icke förekomma i försvarets regi. Vad angår de i det föregående nämnda produkterna ger emellertid den av revisorerna verkställda undersökningen vid handen, att väsentliga prisreduceringar i förhållande till priserna i den öppna marknaden kunnat ernås genom att försvaret byggt upp egna fabriker på vissa orter. Vidare har framkommit att, samtidigt som inom ramen för tillgänglig maskinell utrustning utrymme finnes för en betydande ökning av dessa industriers produktion, ett stort antal truppförband f. n. icke täcka sitt behov av livsmedel genom inköp från dem. Enligt revisorernas uppfattning kan det under dylika omständigheter icke anses försvarligt att endast i begränsad omfattning utnyttja de tillgängliga produktionsresurserna. Revisorerna anse därför, att i fortsättningen de i det föregående nämnda truppförband som ha möjlighet att utan olägenhet anlita berörda industrier böra åläggas verkställa sina inköp där. Härigenom skulle enligt revisorernas bedömande förutsättningar skapas för ett förbilligande av driften och en ytterligare sänkning av priserna.

Utlåtanden ha avgivits av *arméintendenturförvaltningen, marinförvaltningen, flygförvaltningen* och *statens sakrevision* (Del II, s. 124—128).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, ha vissa försvaret tillhöriga livsmedelsindustrier en produktionskapacitet som f. n. icke till fullo utnyttjas. Förhållandet måste betecknas som mindre tillfredsställande, icke minst mot bakgrunden av de icke obetydliga kostnader som under senare år nedlagts vid vissa av företagen för att åstadkomma en rationell tillverkning. Utskottet delar därför revisorernas uppfattning, att de militära förband som ha möjlighet att utan olägenhet anlita berörda industrier böra åläggas verkställa sina inköp där. Då emellertid utskottet anser sig kunna utgå från att vederbörande intendenturförvaltande myndigheter skola genom inbördes samråd nå en tillfredsställande lösning av frågan, har utskottet velat begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen omförmäla.

8:o) **Viss anskaffning av reservdelar vid marinen.** Under försvarsdepartementet, § 7, ha revisorerna förordat en omprövning av principerna för anskaffning av reservdelar till motortorpedbåtsmotorer (Del I, s. 74—79).

Efter en redogörelse för innebörden av det mellan marinförvaltningen och AB Bolinder—Munktell på förevarande område slutna avtalet ha revisorerna gjort följande uttalande.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen har under de senaste 16 åren anskaffningsverksamheten i fråga om reservdelar till motortorpedbåtsmotorer försiggått i en mångfald olika former. Icke mindre än sex olika system ha sålunda varit i tillämpning. Orsakerna härtill äro till en del hänförliga till vissa industriella förändringar, men olika rationaliseringsåtgärder inom statsförvaltningen ha också bidragit till att den ifrågakvarande verksamheten icke kunnat bedrivas enligt enhetliga principer.

Sedan det visat sig att marinförvaltningens inköpsavdelning och inköpskontoret vid örlogsvärvet i Stockholm, vilka tillsammans sysselsätta 38 befattningshavare, icke på ett tillfredsställande sätt kunnat lösa de med berörda upphandlingar sammanhängande problemen, har marinförvaltningen genom ett år 1956 träffat avtal med AB Bolinder—Munktell tillförsäkrat sig rätt att anlita bolagets inköpsorganisation vid reservdelsanskaffningen. Bolaget har i enlighet härmed under tiden april 1956—september 1957 handlagt sammanlagt 189 upphandlingsärenden till ett fakturerat belopp av tillhoppa 2 225 000 kronor. I ersättning för det med anskaffningsverksamheten förenade arbetet har bolaget av kronan under sagda tid uppburit ett belopp av omkring 160 000 kronor eller genomsnittligt inemot 900 kronor per upphandlingsärende.

Revisorerna ha med hänsyn till de avsevärda utgifter som åsamkats kronan till följd av det med bolaget träffade avtalet hos marinförvaltningen begärt närmare upplysning om de skäl som föranlett ämbetsverket att organisera anskaffningsverksamheten på angivet sätt. Marinförvaltningen har därvid bl. a. framhållit, att arbetsbelastningen vid de marina inköpsorganen f. n. är så stor, att man icke utan avsevärd tidsutdräkt kan handlägga de

inköpsärenden som avse anskaffning av reservdelar till motortorpedbåtar, samt att en långsammare fungerande ersättningsanskaffning förutsätter, att det nuvarande reservdelslagret utökas i avsevärd omfattning. Det till bolaget utgående administrationspålägget har marinförvaltningen funnit skäligt. Enligt ämbetsverkets åsikt skulle ett återförande av berörda inköpsärenden till marinens inköpsorgan medföra ökade personalkostnader av sådan storlek, att de skulle motsvara den ersättning som nu utbetalas till bolaget.

Revisorerna, som äro medvetna om att den ifrågavarande anskaffningsverksamheten delvis är av komplicerad natur, ha för sin del bibragts den uppfattningen, att en väsenlig orsak till den arbetsanhopning som skedde vid upphandlingsärendenas handhavande på örlogsvarvets inköpskontor ligger däri, att reservdelsanskaffningen stelt inlänkades i varvets ordinarie rutin och helt anpassades efter varvets arbetsordning. Såsom förut nämnts har marinförvaltningen själv framhållit, att den ändring av instruktionen som genomförts för marinens kontrollant numera medger en uppmjukning av rutinförfarandet, innebärande bl. a. att smärre inköpsärenden ej längre måste behandlas av cheferna för varvets fartygsavdelning respektive maskinsektion, innan de handläggas av inköpskontoret. Revisorerna anse det därför icke osannolikt att fortsatta åtgärder till förenklande av arbetsrutinen vid inköpskontoret kunna leda till en sådan ökning av kontorets kapacitet, att förutsättningar skapas för ett återförande av berörda inköpsärenden till örlogsvarvet.

F. n. handlägger AB Bolinder—Munktell avtalsenligt samtliga de upphandlingsärenden som äro hänförliga till marinens ersättningsanskaffning för förrädsverksamheten av reservdelar till torpedbåtsmotorerna. Däri ingå sålunda också alla de relativt okomplicerade upphandlingsärenden som självfallet förekomma vid en anskaffningsverksamhet av denna art. Revisorerna finna det otillfredsställande att i fråga om dylika upphandlingar kronan på grund av avtalet skall nödgas erlagga ersättning till bolaget för omkostnadspålägget. Därest det icke skulle visa sig möjligt att genom förenklat arbetssätt vid varvets inköpskontor helt överföra berörda anskaffningsverksamhet till nämnda kontor, vilja revisorerna därför i vart fall ifrågasätta om icke de enklare upphandlingsärendena borde hänföras dit. En sådan åtgärd skulle enligt revisorernas uppfattning leda till icke obetydliga besparingar för statsverket, utan att kravet på effektivitet i reservdelsanskaffningen behövde eftersättas. Revisorerna anse därför att en undersökning snarast bör verkställas om förutsättningarna för en omläggning av inköpsverksamheten i av revisorerna föreslagen riktning.

Utlåtanden ha avgivits av *marinförvaltningen*, *statens sakrevision* och *statens organisationsnämnd* (Del II, s. 128—132).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Revisorernas uppfattning, att det mellan marinförvaltningen och ett privat företag träffade avtalet om viss anskaffning av reservdelar till torpedbåtsmotorer lett till ett för kronan ur ekonomisk synpunkt mindre förmånligt resultat, har biträts av de i ärendet hörda myndigheterna. Även utskottet delar denna uppfattning. Av remissutlåtandena framgår emellertid, att förhandlingar nu upptagits med ifrågavarande företag angående en reducering av omkostnadspålägget. En uppgörelse har därvid ställts i utsikt

som för kronan skulle medföra en viss årlig besparing. Utskottet förutsätter att dessa förhandlingar planmässigt fullföljas.

Oberoende därav anser utskottet skäl föreligga för en undersökning av möjligheterna att genom förenklade arbetsrutiner och organisatoriska omläggningar i övrigt återföra här avsedda anskaffningsärenden till vederbörande marina inköpsorgan. Enligt utskottets mening bör denna undersökning verkställas av marinförvaltningen med biträde av experter från statens organisationsnämnd.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder i det av utskottet angivna syftet.

9:o) Samling för marinen av förvaltningsföreskrifter. Under försvarsdepartementet, § 8, ha revisorerna framfört vissa kritiska synpunkter på ett inom marinen utgivet samlingsverk med förvaltningsföreskrifter (Del I, s. 80—86).

Efter en redogörelse för tillkomsten och utformningen av ifrågakvarande samlingsverk ha revisorerna gjort följande uttalande.

Verksamheten inom marinen liksom inom försvaret i dess helhet regleras utav en mångfald av olika myndigheter utfärdade förvaltningsföreskrifter. Självfallet uppkomma därigenom ofta svårigheter för vederbörande personal att vid avgörande av viss fråga snabbt skaffa sig klarhet om vilka bestämmelser som i det aktuella fallet äro tillämpliga. Inom marinen har man på grund därav ansett det erforderligt att tillskapa ett särskilt samlingsverk, benämnt »Samling för marinen av förvaltningsföreskrifter» (SMFF). Samlingen, som vid sin tillkomst år 1950 omfattade fyra pärmar, har under de senare åren successivt utökats. F. n. ingå däri, förutom nummer- och sakregister, icke mindre än elva pärmar med en ryggbredd av vardera 6 cm. Verket upptager sammanlagt ca 80 hyllocentimeter. Innehållet utgöres bl. a. av exemplar av Svensk författningssamling, Tjänstemeddelanden rörande sjöförsvaret, cirkulärskrivelser från de centrala försvarsförvaltningarna, ämbetsskrivelser etc. Samlingen omfattar f. n. ca 2 000 sådana handlingar. I sakregistret ha upptagits ca 3 500 hänvisningsord. I klassifikationstabellen finnas angivna 95 ärendesgrupper av de mest skilda slag.

Den omständigheten att i SMFF samlats alla för marinen gällande förvaltningsbestämmelser har medfört att respektive förvaltningsgrenschefer (motsvarande) äga tillgång till de för samtliga förvaltningsgrenar gällande föreskrifterna. Någon differentiering av verket, innebärande t. ex. att föreskrifter för läkare eller intendenter m. fl. samlats var för sig, har icke skett. Därigenom tvingas befattningshavare inom en förvaltningsgren att omhänderha och vidtaga erforderliga ändringar i en mångfald bestämmelser som uteslutande gälla andra förvaltningsgrenar. Genom frånvaron av varje differentiering av samlingsverket måste t. ex. en tygmästare nu omhänderha föreskrifter rörande bl. a. följande:

- a) utlåning av intendenturmateriel,
- b) förteckning och prislista å förplägnadsmateriel,
- c) servis- och skaffningseffekter av nysilver för flottans fartyg,
- d) kostpenning m. m. under sjömätningsexpeditioner,
- e) anskaffning av fisk för marinens förband och fartyg.

- f) priser å frukt och grönsaker vid upphandling under hand,
- g) begagnande av Svenska smörprovningarnas varumärke för ost och mesvaruslag,
- h) märkning av viss förplägnadsmateriel vid marinen,
- i) tillsättande av potatisstärkelse i margarin.

Enligt vad revisorerna inhämtat har det i många fall icke visat sig möjligt att med tillgänglig arbetskraft inom rimlig tid medhinna alla de detaljändringar som tid efter annan måste göras i samlingen. Detta har skapat en viss misstro mot densamma. Flera fartyg ha över huvud taget icke rekviderat verket på grund av utrymmesbrist och med hänsyn till att arbetet med att hålla samlingen aktuell ansetts för betungande.

Såsom tidigare nämnts är SMFF avsedd att användas såväl i krig som i fred. Revisorerna vilja emellertid ifrågasätta, huruvida ett samlingsverk av den omfattning och uppbyggnad varom här är fråga kan eller bör komma till praktisk användning under krigsförhållanden.

På grund av ovan anförda skäl anse sig revisorerna böra föreslå slopande av SMFF, i vart fall i dess nuvarande utformning. Därest det av särskild anledning skulle befinnas erforderligt att i begränsad omfattning tillhandahålla de marina myndigheterna en föreskriftssamling, bör enligt revisorerens mening en uppdelning av samlingen ske, så att de olika förvaltningsgrenscheferna (motsvarande) i princip behöva handhava endast de för dem gällande förvaltningsbestämmelserna.

Revisorerna vilja i detta sammanhang till slut ifrågasätta, huruvida det icke vore lämpligt att inom marinen sammanföra gällande föreskrifter inom visst ämnesområde till en enhet på samma sätt som skett inom armén, där exempelvis på intendentursidan utarbetats särskild intendenturmaterielinstruktion, bränsleinstruktion, förplägnadsinstruktion och drivmedelsinstruktion, eller inom flygvapnet, där intendenturförvaltningsföreskrifterna sammanförts i en intendenturtjänstinstruktion.

Utlåtanden ha avgivits av *försvarets civilförvaltning, marinförvaltningen* och *marinkommandocheferna* (Del II, s. 132—139).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Förevarande inom marinen utgivna samlingsverk är, såvitt utskottet kunnat bedöma, väl omfattande och har även i vissa andra avseenden erhållit en mindre rationell utformning. En översyn av de principer som ligga till grund för utgivandet synes sålunda påkallad, varvid särskilt torde böra beaktas motsvarande förhållanden inom övriga försvarsgrenar. I sitt remissutlåtande har emellertid marinförvaltningen förklarat sig ämna vidtaga de förenklingar och arbetsbesparingar som kunna ernås. Ämbetsverket har vidare sagt sig ha för avsikt att i anslutning till ett av Kungl. Maj:t erhållet uppdrag att låta utarbeta och inkomma med förslag till de grundläggande bestämmelser angående materiel, underhåll m. m., vilka för marinens del böra fastställas av Kungl. Maj:t i form av reglementen, upptaga frågan om sättet för meddelande av i övrigt erforderliga förvaltningsföreskrifter och i samband därmed även spørsmålet om särskiljande av de bestämmelser som beröra förvaltningen ombord. Med hänsyn härtill har utskottet, som

förutsätter att vid uppdragets fullgörande vederbörlig hänsyn till de av revisorerna framförda synpunkterna tages, ansett sig kunna begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen omförmåla.

10:o) **Reservpensionsförmåner inom försvaret.** Under försvarsdepartementet, § 9, ha revisorerna förordat vissa ändringar i gällande reservbefälskungalönelser (Del I, s. 87—92).

Utskottet. Beträffande detta ärende kommer utskottet sedermera att avgiva utlåtande, vilket utskottet får för riksdagen anmäla.

11:o) **Arvoden till lärare vid vissa militära skolor.** Under försvarsdepartementet, § 10, ha revisorerna uttalat sig för en översyn av gällande bestämmelser rörande arvoden till vissa lärare vid försvaret (Del I, s. 93—112).

Efter en redogörelse för gällande bestämmelser i ämnet samt resultatet av en av revisorerna verkställd undersökning ha revisorerna uttalat följande.

Arvoden till lärare vid försvarets skolor utgå, såsom framgår av den lämnade redogörelsen, enligt ett flertal olika författningar och förvaltningsföreskrifter. Skilda beräkningsgrunder tillämpas i fråga om utbildningsarvoden, timarvoden till militär och civilmilitär personal samt timarvoden till civila lärare. Tid efter annan ha de ifrågakommande författningarna och föreskrifterna gjorts till föremål för tillägg och ändringar. Enligt revisorernas uppfattning ha ersättningsbestämmelserna därigenom kommit att bliva i hög grad svåröverskådliga.

Revisorerna ha från cheferna för de skolor som ha att praktiskt tillämpa berörda befattningar inhämtat yttranden rörande ändamålsenligheten av desamma. I det föregående har lämnats en redogörelse för huvudinnehållet i nämnda yttranden, av vilka framgår att ett stort antal skolchefer ansett nuvarande arvodesbestämmelser opraktiska och svåra att tillämpa. Mer eller mindre genomgripande förslag till ändringar av bestämmelserna ha därför framförts. Revisorerna ha icke i detta sammanhang ansett sig böra ingå på närmare behandling av de framlagda ändringsförslagen. Emellertid vilja revisorerna fästa uppmärksamheten på vissa frågor som ha samband med den nuvarande utformningen av arvodesbestämmelserna.

Olika ersättningsnormer gälla f. n. för å ena sidan ordinarie kurser, vilka bestridas av avlöningsanslag, och å andra sidan särskilda kurser, vilka belasta övnings- och materielanslag. Så t. ex. utgå högre arvoden vid ordinarie utbildningskurser för tyg- och intendenturförrådsförvaltare samt förvaltare i kassa- eller expeditionstjänst än vid de med sådana elever anordnade repetitionskurserna, även om undervisningen, vilken till sin karaktär i båda fallen torde vara densamma, omhänderhaves av en och samma lärare. Det synes kunna ifrågasättas, huruvida tillräckliga skäl generellt föreligga att ur arvodesynpunkt bedöma nämnda kurser olika. Därjämte torde i vissa fall tveksamhet kunna uppkomma, huruvida en kurs är att beteckna som ordinarie eller särskild. Vid såväl de ordinarie som de särskilda utbildningskurserna förekomma vid sidan av de egentliga läroämnena särskilda

föreläsningar, vilka omfatta allmänna orienteringar om vissa i förhållande till kursernas utbildningsmål periferia ämnesområden eller avse undervisning i ett speciellt avsnitt av ett läroämne. De vid nämnda föreläsningar utgående arvoden ha icke närmare fixerats, utan vederbörande skolchef har tillerkänts rätt att från fall till fall besluta om arvodenas storlek. Detta har haft till följd viss oenhetlighet vid arvodernas beräkning. Medan somliga skolor synas ha iakttagit viss restriktivitet vid värderingen av de ifrågasvarande föreläsningarna, ha andra skolor tillämpat föreläsningens arvoden som varit mångdubbelt större än lärararvodena. Enligt revisorernas uppfattning kan ifrågasättas om icke vissa direktiv rörande beräkningen av sagda föreläsningens arvoden böra meddelas.

Bestämmelserna om maximering av arvoden för militära och civilmilitära lärare avse f. n. samtliga de arvoden en befattningshavare uppbär för sin undervisning. De äro således gällande oberoende av om nämnda undervisning förekommit vid en eller flera skolor. I de fall en lärare fullgör undervisning vid mer än en skola, vilket icke sällan är fallet, förutsätter en tillämpning av maximeringsbestämmelserna att vederbörande redogörare hålla varandra underrättade om den tidpunkt då det sammanlagda maximibeloppet för viss lärare uppnått. Det kan självfallet därvid uppstå tvekan om vilket högsta belopp den ena eller andra skolan bör ha rätt att utbetala. Då vidare de maximerade beloppen avse budgetår, men noteringen vid vederbörande kassor av löntagares m. fl. inkomster sker kalenderårsvis, blir följdens visst merarbete vid uträkningen av maximibeloppen. Det förefaller revisorerna angeläget att arvodesbestämmelserna ändras så, att det administrativa arbetet vid tillämpningen av desamma så långt möjligt förenklas.

Nuvarande bestämmelser om maximering av lärararvodena gälla icke det högsta belopp som må utbetalas för undervisning i visst bestämt ämne utan avse endast vad den enskilde läraren högst må uppbära för sin undervisning. Nämnda omständighet har föranlett, att det i vissa fall ordnats så att flera lärare — i något fall ända upp till sex — handhaft undervisningen i ett enda ämne. En på dylikt sätt framtvingad uppdelning av undervisningen på flera lärare kan självfallet inverka menligt på utbildningen.

I betraktande av att bestämmelserna rörande arvoden till lärare vid försvaret i sin nuvarande utformning få anses brista i överskådlighet och då de därjämte i olika avseenden förefalla mindre ändamålsenliga eller svårtolkade, anse revisorerna det önskvärt att en översyn i fråga om såväl arvodenas storlek som bestämmelsernas utformning snarast kommer till stånd. Därvid bör självfallet hänsyn tagas till motsvarande bestämmelser i fråga om det allmänna undervisningsväsendet.

Utlåtanden ha avgivits av *försvarets civilförvaltning, cheferna för armén, marinen och flygvapnet* samt *statskontoret* (Del II, s. 151—156).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. I likhet med revisorerna och de i ärendet hörda myndigheterna är utskottet av den uppfattningen, att gällande bestämmelser rörande lärararvoden vid försvaret brista i överskådlighet och därjämte i olika avseenden äro mindre ändamålsenliga. En översyn av dessa bestämmelser bör därför snarast komma till stånd. Lämpligast synes vara, såsom försvarets civilförvaltning framhållit, att en särskild expertkommitté tillsättes för ändamålet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om åtgärder i det av utskottet angivna syftet.

12:o) **Prövning av värnpliktigas tjänstduglighet i vissa fall.** Under försvarsdepartementet, § 11, ha revisorerna förordat viss ändring i gällande inskrivningsförrordning (Del I, s. 113—115).

Efter en redogörelse för gällande bestämmelser i ämnet samt resultatet av en av revisorerna verkställd undersökning av förfaringssättet vid prövning av värnpliktigas lämplighet för krigstjänst ha revisorerna uttalat följande.

Genom den år 1956 utfärdade förordningen angående inskrivning och redovisning av värnpliktiga samt deras tjänstgöring m. m. infördes ett nytt förfaringssätt vid avgörandet av frågan, om en värnpliktig kunde anses i fysiskt och psykiskt avseende duglig att fullgöra krigstjänst. Enligt tidigare gällande bestämmelser kunde en värnpliktig, som vid den på inryckningsdagen verkställda läkarbesiktningen befunnits helt eller tillfälligt oduglig till krigstjänst, omedelbart hemförlovas. Nu gällande föreskrifter i ämnet stadga, att det slutliga avgörandet angående krigstjänstdugligheten skall hänskjutas till inskrivningsnämnd eller inskrivningschef. En av revisorerna vid ett 25-tal förband gjord undersökning utvisar, att det sedan den 1 september 1956 vid ifrågakvarande förband i omkring 600 fall förekommit att slutlig prövning verkställts av inskrivningsnämnd eller inskrivningschef. Med något undantag har därvid beslutet vid den slutliga prövningen överensstämt med förbandsläkarens bedömning av den värnpliktiges hälsotillstånd. Den tid som förflutit innan förbandschef erhållit kännedom om resultatet av den slutliga prövningen har i allmänhet omfattat 4—6 dygn.

Syftet med de nuvarande bestämmelserna om slutlig prövning genom försorg av inskrivningschef eller inskrivningsnämnd torde ha varit att därigenom skapa förutsättningar för en likformig bedömning av olika fall inom ett inskrivningsområde. Såvitt revisorerna kunnat finna torde det emellertid som regel icke behöva befaras, att en värnpliktig vid förbandsläkarens undersökning felbedömes i fråga om krigstjänstdugligheten, vilket bekräftats av den ovan redovisade utredningen. Det tillämpade förfaringssättet har dessutom visat sig medföra en icke önskvärd tidsutdräkt i fråga om hemvändandet av de till krigstjänst odugliga värnpliktiga, varigenom försakats olägenheter för den enskilde och icke obetydliga merkostnader för kronan. Enligt revisorernas mening måste det vidare ur medicinsk synpunkt anses i hög grad otillfredsställande, att en värnpliktig som exempelvis lider av smittosam tuberkulos eller allvarlig psykisk abnormitet kvarhålls på ett förband i avvaktan på resultatet av den slutliga prövningen. Enligt revisorernas mening bör därför i fortsättningen förbandsläkare tillerkännas rätt att — i vart fall interimistiskt — besluta om omedelbar hemförlovnings av för krigstjänst oduglig värnpliktig. Revisorerna vilja således förorda, att en ändring av nu gällande inskrivningsförrordning snarast kommer till stånd i av revisorerna angivet avseende.

Utlåtanden ha avgivits av *försvarets sjukvårdsstyrelse, cheferna för armén, marinen och flygvapnet samt centrala värnpliktsbyrån* (Del II, 156—162).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Nu tillämpade, på 1956 års inskrivningsförordning grundade förfaringssätt för prövning av värnpliktigas tjänstduglighet har, såsom revisorerna påtalat, i vissa fall medfört en icke önskvärd tidsutdräkt i fråga om hemsändandet av de till krigstjänst odugliga värnpliktiga, varigenom försorsakats olägenheter för den enskilde och icke obetydliga merkostnader för kronan. För att råda bot härpå har arméchefen för sin del funnit erforderligt att kompletterande bestämmelser utfärdas, lämpligen genom centrala värnpliktsbyråns försorg, i syfte att nedbringa väntetiderna till för den enskilde och förbandet godtagbara värden. När tillräcklig erfarenhet sedan vunnits, böra enligt arméchefens mening nu ifrågavarande delar av inskrivningsförordningen upptagas till förnyad prövning. Till denna uppfattning kan utskottet ansluta sig. Då utskottet emellertid förutsätter, att åtgärder enligt nyss angivna riktlinjer komma att vidtagas utan särskild framställning från riksdagens sida, har utskottet ansett sig kunna begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen
omförmäla.

13:o) **Dockanläggningen vid Gustavsviks örlogsdepå.** Under försvarsdepartementet, § 12, ha revisorerna framfört vissa synpunkter på utarrenderingen av nämnda dockanläggning (Del I, s. 116—122).

Efter en redogörelse för ett av revisorerna vid Gustavsviks örlogsdepå avlagt besök m. m. ha revisorerna gjort följande uttalande.

Dockanläggningen vid Gustavsviks örlogsdepå, som under fredstid icke är behövlig för marinens behov, har sedan flera år tillbaka varit utarrenderad till ett enskilt företag. Den vid dockan bedrivna verksamheten har i skilda sammanhang varit föremål för diskussion. Bl. a. upptogs motionsvägen vid 1945 års riksdag frågan om den fortsatta verksamheten vid dockan, varvid gjordes gällande att dockans kapacitet icke tillräckligt utnyttjades samt att förutsättningar förelåge för en avsevärd utvidgning av driften. Den kommun inom vilken anläggningen är belägen har vidare gjort framställning till marinförvaltningen om att åtgärder måtte vidtagas för beredande av ökad sysselsättning vid dockan. Kommunen har i detta sammanhang föreslagit, att staten tillsammans med kommunen skulle bilda ett bolag för övertagande av driften vid dockanläggningen. Sedan statsutskottet i utlåtande över förberörda motion förorddat att frågan om dockans framtida utnyttjande bleve föremål för närmare övervägande, hemställde riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning i ämnet. Sådan utredning kom därefter till stånd genom försorg av marinförvaltningen, som år 1948 framlade vissa förslag till åtgärder. Ämbetsverket avvisade därvid tanken på att organisera driften vid dockan i form av ett självständigt statligt bolag. Bolagsformen skulle kräva betydande kapital för driftens igångsättande, och det vore icke att förvänta att en industri — baserad enbart på utnyttjande av dockan — skulle

kunna bära ränte- och amorteringskostnaderna för de investeringar som vore erforderliga. Marinförvaltningen anvisade i stället utvägen att ansluta dockan som filial till marinverkstäderna i Stockholm. Genom att utnyttja nämnda verkstäders tekniska personal skulle kostnaderna för skötseln av dockan kunna avsevärt nedbringas. Det vore också möjligt att för verksamheten utnyttja marinverkstädernas arbetsmaskiner och specialutbildade personal. Kostnaderna för erforderliga investeringar vid en anslutning av dockan till marinverkstäderna beräknade marinförvaltningen till 500 000 kronor. En sådan investering borde enligt ämbetsverkets uppfattning vid normala konjunkturen kunna förräntas och amorteras genom inkomster från dockan. Emellertid ansågs nyinvestering i dockanläggningen icke böra ske under annan förutsättning än att behov föreläge för ökad permanent sysselsättning åt ortsbefolkningen.

Den av marinförvaltningen verkställda utredningen redovisades i innevarande års statsverksproposition, varvid föredragande departementschefen som sin mening uttalade att utredningsförslaget f. n. torde sakna aktualitet på grund av den ändrade situationen på arbetsmarknaden. Till denna uppfattning anslöt sig årets riksdag under sin vårsession. Vid behandlingen av frågan hävdades emellertid i ett anförande i första kammaren, att verksamheten vid dockan fortfarande icke bedrevs rationellt och att tillgång till kontinuerliga reparationsarbeten saknades. Arbetarna finge därför tidvis sysselsättas med mindre kvalificerade arbetsuppgifter, vilka de icke skulle behöva utföra i normala fall.

Med anledning av vad i ärendet sålunda förevarit ha revisorerna från marinförvaltningen inhämtat uppgifter rörande de investeringar som av kronan gjorts i dockan under åren 1950—1955 samt de inkomster som influtit och det antal arbetare som sysselsatts under samma tid. Uppgifterna ha redovisats i en i det föregående återgiven tablå. Av det lämnade siffermaterialet framgår, att antalet arbetare under de nämnda åren varit tämligen konstant. Investeringar ha skett endast i begränsad omfattning och inkomsterna ha utvisat en mindre stegring. Enligt marinförvaltningens mening skulle möjligheter förefinnas att utöka verksamheten vid dockan till 100 mans arbetsstyrka. Härför skulle emellertid enligt ämbetsverkets beräkningar krävas investeringar på i runt tal 5,5 miljoner kronor.

Under besök vid dockanläggningen ha revisorerna ytterligare inhämtat, att arrendatorn för sin del önskar en förlängning av dockan med 12—15 meter, vilket skulle möjliggöra omhändertagande av de större fartyg som nu trafikera Norrland. Från marinförvaltningens sida har å andra sidan upplysts, att dockans nuvarande längd är fullt tillräcklig för samtliga marinens fartyg med undantag av kryssarna och att det därför ur militär synpunkt icke är erforderligt att dockan förlänges. Uppenbarligen föreligger här en motsättning mellan arrendatorns önskemål, att dockan får en sådan storlek att också större fartygstyper skola kunna repareras, och marinförvaltningens ståndpunkt, att dockan icke bör göras större än som är motiverat av militära skäl.

Såsom tidigare nämnts är dockan i fredstid icke erforderlig för marins behov. Verksamheten är också till övervägande delen inriktad på civila arbeten. Ur denna synpunkt förefaller det revisorerna ändamålsenligt att, såsom nu är fallet, driften omhänderhaves av civilt företag. Det med nuvarande arrendatorn träffade arrendekontraktet innefattar även, såvitt revisorerna kunnat finna, i betydelsefulla avseenden påtagliga fördelar för statsverket. Kronans fartyg äga sålunda under vissa förutsättningar förtursrätt framför enskilda fartyg vid dockningar och reparationer, varjämte kronan tillförsäkrats rätt att för förberedande av eventuellt förestående beredskapstillstånd omedelbart taga i anspråk dockanläggningen

helt eller delvis. Det förefaller revisorerna därför knappast påkallat att företaga en sådan omläggning av driften vid dockan, att densamma anslutes som filial till marinverkstäderna. Revisorerna kunna heller icke finna att det ur militär synpunkt finnes anledning att i nuvarande läge investera ytterligare medel i anläggningen i syfte att möjliggöra en utvidgning av driften. Då å andra sidan en sådan utvidgning, såvitt nu kan bedömas, framstår som ekonomiskt försvarlig och ägnad att tillföra dockan avsevärt ökade arbetsobjekt, böra enligt revisorernas mening andra utvägar prövas i syfte att möjliggöra en utbyggnad av dockan. Nuvarande arrendekontrakt har en giltighetstid av tio år och utlöper år 1960. Arrendatorn har såsom tidigare berörts förklarat sig villig överväga att själv investera erforderligt kapital för utökning och rationalisering av verksamheten under förutsättning att längre arrendetid kan erhållas. Enligt revisorernas mening borde hinder från kronans sida icke föreligga att i detta avseende tillmötesgå arrendatorns önskemål. Härvid förutsättes givetvis ett bibehållande av nu gällande kontraktsbestämmelse, att kronan skall äga rätt att vid eventuellt beredskapstillstånd omedelbart taga dockan i anspråk.

Med hänsyn till att från kommunalt håll framhållits angelägenheten av att ökade sysselsättningsmöjligheter beredas ortens befolkning och då det vidare torde innebära stora fördelar för kronan att en rationalisering av verksamheten vid Gustavsviks docka kommer till stånd, böra enligt revisorernas uppfattning förhandlingar snarast upptagas mellan marinförvaltningen och den nuvarande arrendatorn eller eventuellt annan intressent om de ifrågavarande investeringsproblemen och den i samband därmed stående frågan om arrendetidens längd.

Utlåtande har avgivits av *marinförvaltningen* (Del II, s. 163 och 164).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandet.

Utskottet. De skäl revisorerna anfört till stöd för sin uppfattning, att förhandlingar böra upptagas mellan marinförvaltningen och den nuvarande arrendatorn av dockanläggningen vid Gustavsviks örlogsdepå eller eventuellt annan intressent om de vid dockan aktuella investeringsproblemen och därmed sammanhängande spörsmål, finner utskottet bärande. Då emellertid utskottet av marinförvaltningens remissutlåtande anser sig kunna draga den slutsatsen, att ämbetsverket kommer att taga för frågans lösning erforderliga initiativ, har utskottet velat begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen

omförmåla.

14:o) **Orts- och lokalombuden inom den offentliga arbetsförmedlingen.** Under socialdepartementet, § 13, ha revisorerna förordat en undersökning av förutsättningarna att i viss utsträckning ersätta Orts- och lokalombuden med s. k. ambulatorisk verksamhet (Del I, s. 123—130).

Utskottet. Beträffande detta ärende har utskottet vid årets förra riksdag yttrat sig under punkten 4 av sitt utlåtande nr 97, varom utskottet velat härerinna.

15:o) **Gruppbebyggelse i Sollefteå m. m.** Under socialdepartementet, § 14, ha revisorerna uttalat sig för vissa åtgärder för en effektivisering av gruppbyggandet (Del I, s. 131—140).

Efter en redogörelse för en undersökning som revisorerna låtit verkställa av viss gruppbebyggelse i Sollefteå m. m. ha revisorerna uttalat följande.

Revisorerna ha under innevarande år företagit en resa i Västernorrlands län, varvid revisorerna bl. a. beretts tillfälle att studera olika bostadsfastigheter m. m., vilka tillkommit under därvarande länsbostadsnämnds medverkan. I samband därmed har den här aktuella gruppbebyggelsen i Sollefteå besetts.

Egnahemsbygge i form av gruppbyggande innebär, såsom tidigare nämnts, att bebyggelsen av ett småhusområde planeras och genomföres som ett enda större objekt. Denna produktionsform har under senare år, bl. a. med hänsyn till byggnadskostnadernas stegring, kommit att omfattas av stort intresse. Utan att vid sitt nämnda besök ha gjort några iakttagelser som kunde giva särskild anledning därtill, ha revisorerna mot bakgrunden av angivna utveckling funnit det vara av intresse att genom byggnadsteknisk expertis låta analysera ifrågavarande byggnadsföretag. Avsikten därmed har bl. a. varit att närmare få klarlagt, huruvida företaget planerats och genomförts på ett rationellt sätt och huruvida länsbostadsnämnden utfört sina åligganden helt ändamålsenligt. Resultatet av den sålunda utförda undersökningen har redovisats i det föregående. Såsom därav framgår synas några anmärkningar i angivna hänseenden icke kunna framföras; det förefaller tvärtom — även om produktionskostnaden i och för sig måste anses hög — som om företaget i fråga bedrivits på ett i allt väsentligt tillfredsställande sätt.

Såsom tidigare framhållits har gruppbyggandet under senare år tilldragit sig allt större uppmärksamhet. Flera kommuner ha sålunda engagerat sig däri. Sparbankerna ha vidare på olika sätt sökt stimulera tillkomsten av större egnahemsområden, och särskilda stiftelser ha bildats för ändamålet. Ytterligare må nämnas att under innevarande år en konferens avhållits i Sigtuna, där vissa i sammanhanget aktuella problem dryftats. Beträffande de ytterligare åtgärder som vidtagits i avsikt att sprida ökad kunskap om gruppbyggandet må erinras om bostadsstyrelsens i det föregående omnämnda cirkulärskrivelse till länsbostadsnämnderna och förmedlingsorganen med vissa allmänna synpunkter i ämnet.

Även om sålunda åtskilligt åtgjorts för att rationalisera denna enligt revisorernas mening viktiga form av egnahemsbygge, synes det likväl påkallat att ytterligare åtgärder vidtagas i detta syfte. De skäl som tala härför torde vara alltför välkända för att närmare behöva utvecklas. Det torde räcka med att erinra om vilken betydelse i våra dagar en effektiv och billig bostadsproduktion har för vårt land.

Revisorerna vilja till att börja med framhålla, att de åtgärder som kunna vara aktuella för en effektivisering i olika hänseenden av gruppbyggandet i väsentlig omfattning äro gemensamma med dem som möta vid all byggnadsproduktion; detta gäller exempelvis i fråga om material och byggnadsdelar. Men det finnes givetvis även frågor som äro för denna typ av byggande speciella, såsom stadsplanens utformning, markens nyttjandegrad, standard på gator och ledningar samt hustyper och planlösningar. Vad som härutinnan främst synes vara aktuellt är att genom ökad forskning få klarlagt, vilken lösning dessa för produktionskostnaderna viktiga element böra få vid gruppbygge av olika slag.

För forskning på det byggnadstekniska området finnes inrättat ett särskilt statligt organ, statens nämnd för byggnadsforskning. Enligt vad revisorerna inhämtat har nämnden sin uppmärksamhet riktad på spörsmål av här antydd art, även om arbetet för att lösa ifrågakvarande uppgifter ännu icke kunnat upptagas i avsedd omfattning, väsentligen beroende på att nämnden ansett sig sakna härför erforderliga resurser. Det torde icke särskilt behöva framhållas, att även verksamhet som bedrivs av andra statliga myndigheter, framför allt bostadsstyrelsen och byggnadsstyrelsen, är av väsentlig betydelse då det gäller att åstadkomma en produktion av billiga egna- hem.

Med hänsyn till det stigande intresset för gruppbyggande och den betydelse detta synes ha för en avveckling av återstående bostadsbrist är det enligt revisorernas mening av vikt, att därmed sammanhängande frågor, vilka antytts i det föregående, icke få en undanskymd plats inom det fortsatta arbetet inom byggnadsforskningen. Revisorerna bedöma de här aktualiserade frågorna vara av så hög angelägenhetsgrad, att de om möjligt böra få en snabb behandling. Det synes därför motiverat, att ett närmare samarbete upptages mellan berörda myndigheter i syfte att nå fram till en ändamålsenlig lösning. Hur arbetet närmare bör bedrivas, torde få bli beroende på överläggningar mellan berörda parter. Kontakt bör självfallet hållas även med byggnadsindustrien. Framhållas må att de resultat som kunna vinnas genom ett sådant arbete i stor utsträckning torde kunna komma även andra former av egnahemsbygge till godo; detta förhållande understryker ytterligare arbetets betydelse.

I det föregående har omtalats, att byggnadsforskningsnämnden anser sig f. n. sakna resurser för att upptaga forskning på förevarande område i önskvärd omfattning. Erinras må att nämnden nyligen ingått till Kungl. Maj:t med förslag om jämkning av de avgifter som utbetalas till nämnden. Revisorerna ha icke anledning att ingå på huruvida framställningen är motiverad eller ej. Men oavsett hur därmed må förhålla sig, bör enligt revisorernas uppfattning bristen på anslag icke få stå hindrande i vägen för att här avsedda forskning upptages i full utsträckning. Därest medel icke på annat sätt kunna ställas till förfogande, böra anslag som nu disponeras av nämnden för mindre angelägna uppgifter tagas i anspråk för ändamålet.

Sammanfattningsvis må framhållas att gruppbyggandet kommit att fylla en viktig uppgift, då det gäller att åstadkomma billiga och ändamålsenliga egna- hem. Åtgärder av den art som här antytts torde vid sidan av andra liknande vara av väsentlig betydelse i strävandena att minska produktions- kostnaderna. Det är därför påkallat att här avsedda arbete bedrivs så skyndsamt, att bostadsstyrelsen inom en relativt snar framtid kan publicera utförliga och definitiva råd för gruppbyggande. Riktpunkten vid arbetets bedrivande bör fördenskull vara att nå fram till resultat, som kunna bidra till ett förbilligande av bostadsbyggandet. Forskningen bör med andra ord vara inriktad på direkt praktiska resultat.

Utlåtanden ha avgivits av *bostadsstyrelsen, statens nämnd för byggnadsforskning och byggnadsstyrelsen* (Del II, s. 168—176).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Av den redogörelse som lämnats av revisorerna och de i ärendet hörda myndigheterna torde framgå, att gruppbyggande av småhus är en viktig form av bostadsproduktion, vilken kan väntas få än större bety-

delse för framtiden. Genom gruppbyggandet har emellertid, såsom revisorerna påpekat, aktualiserats en rad problem, vilka hittills icke erhållit någon tillfredsställande lösning, oaktat de i hög grad påverka förutsättningarna för en rationalisering av verksamheten. Hit höra sådana frågor som stadsplanens utformning, markens nyttjandegrad, standard på gator och ledningar samt hustyper och planlösningar. I likhet med revisorerna är utskottet av den uppfattningen, att dessa problem böra behandlas med viss förtur inom den i statlig regi bedrivna byggnadsforskningen och att arbetet därvid målmedvetet inriktas på direkt praktiska resultat. Icke minst med hänsyn till läget på bostadsmarknaden finner utskottet det angeläget, att ökad uppmärksamhet ägnas sådana åtgärder som kunna tänkas bidra till en reducering av byggnadskostnaderna. Av stort värde är självfallet också, att för det erforderliga samarbetet mellan berörda parter skapas smidiga och ändamålsenliga former.

Remissutlåtandena ge vid handen, att de på förevarande område verk samma myndigheterna redan vidtagit eller äro beredda att vidtaga åtgärder i det av revisorerna angivna syftet. Utskottet förutsätter att från Kungl. Maj:ts sida tillses, att erforderlig samordning och rationalisering av verksamheten därvid kommer till stånd.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört.

16:o) **Anstaltsvårdades rätt till folkpension m. m.** Under socialdepartementet, § 15, ha revisorerna uttalat sig för snara åtgärder i syfte att komma till rätta med det s. k. överskottsproblemet (Del I, s. 141—157).

Utskottet. Beträffande detta ärende kommer utskottet framdeles att avgiva utlåtande, vilket utskottet får för riksdagen anmäla.

17:o) **Administrationn för näringshjälp.** Under socialdepartementet, § 16, ha revisorerna föreslagit att handläggningen av de statliga ärendena rörande näringshjälp helt överflyttas till arbetsmarknadsverket (Del I, s. 158—169).

Utskottet. Beträffande detta ärende har utskottet vid årets förra riksdag yttrat sig under punkten 98 av sitt utlåtande nr 5, varom utskottet velat här erinra.

18:o) **Utfallet av automobilskattemedlens specialbudget.** Under kommunikationsdepartementet ha revisorerna lämnat en redogörelse för utfallet av automobilskattemedlens specialbudget (Del I, s. 170—173).

Utskottet. Vad i förevarande ärende blivit av revisorerna berört är icke av beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

19:0) **Den nya Norrtäljevägen.** Under kommunikationsdepartementet, § 18, ha revisorerna framfört vissa kritiska synpunkter på planläggningen av den nya Norrtäljevägen (Del I, s. 174—189).

Efter en redogörelse för tillkomsten av motorvägen Danderyds kyrka—Rosenkälla i Stockholms län ha revisorerna uttalat följande.

Under åren 1954—1957 har länsvägen Stockholm—Norrtälje på sträckan Danderyds kyrka—Rosenkälla varit föremål för ombyggnad, vilken innebär anläggande av en motorväg i helt ny sträckning på en längd av närmare 14 km. Ett stort antal trafikplatser och broar m. m. för åstadkommande av planskilda korsningar ingå i företaget, som beräknats draga en sammanlagd kostnad av omkring 32 miljoner kronor.

Sedan år 1938 ha ett flertal olika vägförslag upprättats rörande denna vägsträcka, dock utan att företaget kunnat beredas plats i de för Stockholms län gällande flerårsplanerna för vägbyggnader. Sedan förslagen i flera avseenden blivit föremål för ändringar och omarbetningar, påbörjades år 1953 inlösen av fastigheter i väglinjen. Påföljande år hade arbetet med projekteringen fortskridit så långt, att arbetsplanen för vägbyggnaden kunde fastställas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 5 oktober. Den 20 november 1954 vann beslutet laga kraft. Samtidigt därmed inhämtades anbud från ett flertal vägbyggnadsföretag, och efter förhandlingar med anbudsgivare antogs den 23 november 1954 två entreprenörer, vilka sinsemellan på visst sätt delade byggnadsuppgifterna. Enligt den därvid fastställda tidsplanen skulle arbetena påbörjas den 1 december 1954 och — bortsett från toppbeläggning och vissa smärre efterarbeten — vara färdigställda den 1 november 1957.

Emellertid förelågo vid tiden för igångsättandet ett flertal förhållanden som redan från början verkade fördröjande för arbetenas bedrivande. Sålunda hade man ännu icke tillgång till resultatet av de geotekniska undersökningarna rörande grundförhållandena vid vissa av de blivande trafikplatser där större betongkonstruktioner skulle anläggas. Full klarhet hade icke vunnits rörande läge och utseende beträffande vissa trafikplatser samt bro- eller tunnelförbindelser; arbetsritningar för ett antal bro- och andra betongkonstruktioner hade icke hunnit färdigställas. Vidare förelågo vissa hinder som medförde att entreprenörerna icke kunde få tillträde till ett flertal avsnitt av vägområdet. Ett stort antal delvis bebodda byggnader m. m. kvarstodo i vägsträckningen. Elektriska ledningar, telegrafledningar och liknande hade ej undanskaffats. Hit hörde också två fornlämningsområden, vilka enligt bestämmelserna måste utgrävas i sin helhet, något som icke kunde utföras då marken var tjälbunden utan måste uppskjutas till följande sommar.

Nu nämnda förhållanden hade till följd, att arbetet icke kunde bedrivas på det sätt och i den takt som den för entreprenaden upprättade tidsplanen angav. De tekniska resurser, särskilt i fråga om tyngre maskinutrustning m. m., som av entreprenörerna insatts på arbetsplatsen kunde därför icke utnyttjas i full utsträckning. Förlängning av transporter, omflyttningar av maskiner och anläggande av provisoriska förbindelser och andra anordningar blevo nödvändiga. Förutom de merkostnader som därav följde uppstod en förskjutning med omkring nio månader i den uppgjorda tidsplanen.

I valet mellan att antingen uppskjuta tidpunkten för vägens öppnande för trafik eller påskynda arbetena stannade vägförvaltningen för det senare alternativet. För forceringen betingade sig entreprenörerna givetvis högre ersättningar än om den kontraktsevenliga tidsplanen kunnat följas.

Beträffande de ekonomiska konsekvenserna av sådana eventualiteter som här inträffat funnos några bestämmelser icke intagna i anbudshandlingar eller entreprenadkontrakt. Det torde emellertid ha varit ostridigt, att hindren i stor utsträckning voro av sådan natur, att statsverket-beställaren icke kunde undgå att påtaga sig en väsentlig del av kostnaderna därför. Vägmyndigheterna ha sedermera även sett sig nödsakade att i betydande utsträckning tillmötesgå de anspråk som av nu angivna orsaker från entreprenörernas sida framställts mot beställaren. Sålunda har vägförvaltningen i ersättning för merkostnader, sammanhängande med förseningar och hinder av olika slag, utbetalat sammanlagt mer än 1 miljon kronor. Därjämte ha 400 000 kronor erlagts i tilläggsersättningar för arbetenas forcering i slutskedet — innefattande även ersättningar för svårigheten att anskaffa arbetskraft och för ogynnsam väderlek. Den förstnämnda ersättningssumman lär dock inrymma vissa kostnader för tillkommande arbeten, vilka icke kunnat undvikas även om arbetet bedrivits planenligt. Å andra sidan är det icke osannolikt, att vissa merkostnader genom de förda förhandlingarna kommit att stanna på entreprenörerna. I fråga om den sistnämnda ersättningen bör beaktas, att påskyndandet av arbetena under slutskedet har möjliggjort att vägen kommer att kunna öppnas för trafik utan större eftersläpning i det ursprungliga programmet, varigenom avsevärda vinster för trafiken ernås.

Det bör nämnas att planering och förberedelser, upprättande av anbudshandlingar och kontrakt samt uppgörelser i övrigt med entreprenörerna handlagts av vägförvaltningen i Stockholms län i nära kontakt med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Arbetsritningar för i vägföretaget ingående bro- och andra betongkonstruktioner m. m. ha utarbetats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens konstruktionsbyrå.

Vägföretaget Danderyds kyrka—Rosenkälla utgör av landets motorvägar den andra i ordningen och är i fråga om omfattning och kostnader vårt hittills utan jämförelse största vägbygge. Särskilt stora svårigheter torde ha förelegat med hänsyn till att vägen delvis framdragits genom och är avsedd att beljäna en tätbebyggelse i anslutning till huvudstaden, vilket påkallat en mängd hänsynstaganden till skilda lokala intressen. Som helhet betraktat torde — såvitt revisorerna kunat bedöma — det omdömet kunna fällas, att linjesträckning och utförande fylla höga krav och att vägen byggts snabbt, särskilt i slutskedet. Givet är också att en alltför stor försiktighet vid planering och igångsättande av ett vägföretag kan medföra dröjsmål, som i längden icke bli kostnadsbesparande.

Även med beaktande härav kan man enligt revisorernas uppfattning icke bortse från de merutgifter som uppstått vid Norrtäljevägens ombyggnad. Vägföretaget har uppenbarligen kommit alltför tidigt i gång. Brister ha förelegat i de förberedande undersökningarna, förarbetena ha icke varit avslutade och planritningar ha icke kunnat färdigställas i tid. Det må erinras om att det efter hand torde bli allt vanligare att utbyggandet av vägarna i landet, särskilt av det blivande riksvägnätet, koncentreras till stora företag, där insatser av nutida tekniska resurser kunna ge ökad effektivitet och lägre kostnader. Ett givet villkor för att detta utbyggnadssätt i stor skala skall ge fullt utbyte måste dock vara, att resurserna utnyttjas till full kapacitet, vilket i sin tur ställer större krav än eljest på planläggning och förberedelser. Av de svårigheter som mött vid igångsättandet av Norrtäljevägens ombyggnad lära i detta hänseende goda erfarenheter kunna hämtas.

Utlåtande har avgivits av *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* (Del II, s. 191—193).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandet.

Utskottet. De erinringar som revisorerna framställt mot planläggningen av arbetet med den nya Norrtäljevägen har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansett sig i allt väsentligt kunna instämma i. Styrelsen har därjämte förklarat, att den vidtagit åtgärder till förhindrande av att de påtalade förhållandena skola upprepas vid andra vägföretag. Med hänsyn härtill och då utskottet vidare förutsätter, att den erfarenhet som vunnits i förevarande fall kommer att noggrant utnyttjas under den fortsatta vägbyggnadsverksamheten, har utskottet velat begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen

omförmåla.

20:o) **Anordningar för sandlagring.** Under kommunikationsdepartementet, § 19, ha revisorerna uttalat sig för åtgärder i syfte att nedbringa kostnaderna för sandlagringsanläggningar (Del I, s. 190—196).

Efter en redogörelse för de anläggningar som f. n. utnyttjas för lagring av sand ha revisorerna gjort följande uttalande.

Ishalka på de allmänna vägarna tillhör ett av vinterunderhållets mera svårbemästrade problem, vilket kompliceras bl. a. därav, att halkan uppträder under olika förutsättningar och på olika sätt i skilda delar av landet. Motåtgärderna inriktas dels på att sprida tillräckliga mängder av lämpligt sandningsmaterial, dels på att igångsätta sandningen tillräckligt snabbt. Den ökade uppmärksamhet som numera ägnas denna fråga belyses i viss mån därav, att under den senaste tioårsperioden mängden av mot vinterhalka utspridd sand successivt ökat från knappt 300 000 m³ till omkring 1 100 000 m³ per år. Kostnaderna ha samtidigt stigit från drygt 5 miljoner kronor till mer än 25 miljoner kronor årligen.

Anordnande av sandlager vid vägarna är en av de främsta åtgärder som tillgripas för att sandningen skall kunna igångsättas och bedrivas med godtagbar snabbhet. En mängd olika typer av anordningar för sandens lagring och lastning ha efter hand framkommit, från relativt enkla sådana till mera komplicerade. De enklaste bestå av en lastningsanordning intill ett öppet sandtag eller upplag; nästa steg innebär vanligen någon form av övertäckning för att minska risken för fukt och tjälning. Av de mera komplicerade anordningarna ha främst tre former kommit till användning, nämligen sandlada, betongsilo och bergsilo. Deras olika utförande och egenskaper ha beskrivits i det föregående. Det må här endast erinras om att olika storlekar ha prövats och att man numera stannat för relativt stora anläggningar, rymmande 1 500—2 000 m³, vilka endast i mindre grad äro beroende av påfyllning under sandningssäsongen. Byggnadskostnaderna per m³ för dylika större anläggningar beräknas i runda tal till 50 kronor för sandlada, till 200 kronor för betongsilo och till 135 kronor för bergsilo.

F. n. finnas omkring ett hundratal sandlagringsanordningar tillhörande någon av de nyss nämnda mera komplicerade typerna. En lagringsanläggning anses i allmänhet icke böra täcka mer än ett område med i genomsnitt 2 mils radie, och de befintliga anordningarna torde därför motsvara endast en mindre del av behovet. Då en anläggning numera kostnadsberäknats till omkring 100 000 kronor, föreligger alltså ett betydande utbygg-

nadsprogram, även om enklare anordningar godtagas för mindre känsliga områden och vägsträckor.

Kostnaden för byggande av en större sandlagringsanläggning är numera så avsevärd, att man vid valet av anläggningstyp icke kan skjuta de ekonomiska synpunkterna åt sidan. Det synes naturligt att en billigare lagringstyp bör väljas framför en dyrare, såvida icke den senare företer sådana fördelar, att investeringskostnaderna likväl framstå som godtagbara. Det kan konstateras att en bergsilo äger mycket goda egenskaper: den skyddar sanden mot tjälning, fungerar oberoende av personal och maskinella anordningar samt är praktiskt taget underhållsfri. Dessa fördelar torde få anses motivera de relativt höga investeringskostnader som åtfölja en dylik sandsilo. Detsamma synes däremot enligt revisorernas mening knappast vara förhållandet med de betongsilor som på sina håll kommit till utförande. Denna typ är den mest kostnadskrävande, men erfarenheten synes visa att betongsilon i fråga om flertalet av de fordringar som ställas på en lagringsanläggning knappast är överlägsen den s. k. sandladan, vilken kräver endast en fjärdedel av betongsilons byggnadskostnader. Det synes därför finnas skäl att för framtiden undvika betongsilon som typ för sandlagringsanordning.

Det är att märka att sandlagringsanläggningarna utbyggas på ett sådant sätt, att de torde kunna i huvudsak användas under mycket lång tid — måhända 50 år eller åtskilligt längre. Då det knappast är troligt att utvecklingen på detta område kommer att stå stilla under en så lång tidrymd, kan det antagas att nya möjligheter och lösningar av problemen rörande ishalka och sandning komma att vara tillgängliga innan anläggningarna blivit förbrukade och kalkylmässigt avskrivna. Med hänsyn härtill och till de betydande kostnader som en fullständig utbyggnad av sandlagringsanordningarna skulle kräva är det angeläget, att den försöksverksamhet som ägt rum på området bedrivs även framdeles. Dit hör exempelvis prövningen av sandladors ändamålsenlighet även i de nordliga länen samt fortsatta försök med anordningar av enklare typ, såväl fristående som i anslutning till mera kostnadskrävande byggnader. Vidare synas försök böra anställas med enklare former för uppvärmning av sandlager under tak. Det torde även vara motiverat att möjligheterna att motverka ishalka på annat sätt än genom sandspridning fortlöpande följas och studeras.

Utlåtanden ha avgivits av *statskontoret*, *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen*, *statens väginstitut* och *statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader* (Del II, s. 193—197).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Icke minst mot bakgrunden av de avsevärda kostnader som en utbyggnad i full omfattning av erforderliga sandlagringsanläggningar beräknas draga ha revisorerna understrukit, att man vid valet av anläggningstyp icke kan skjuta de ekonomiska synpunkterna åt sidan. Revisorerna ha särskilt fäst uppmärksamheten på de för ifrågavarande ändamål utnyttjade betongsilorna, vilka knappast kunna anses överlägsna de s. k. sandladorna men likväl äro mångdubbelt dyrare i anskaffning. Några nya betongsilor böra därför enligt revisorernas mening icke uppföras. Det har vidare syntts revisorerna angeläget, att försöksverksamheten på förevarande område fortsättes i syfte att nå fram till enklare och mindre kostnadskrävande anordningar.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har för sin del framhållit, att den i princip delar den uppfattning åt vilken revisorerna givit uttryck och att den fortlöpande följer de frågor beträffande sandningsverksamheten som revisorerna berört. I anslutning härtill har styrelsen lämnat den upplysningen, att anläggningskostnaden för en sandlada numera måste beräknas till 60 å 65 kronor per m³ lagrad sand. Utredning påginge emellertid om vissa förenklingar av sandladornas konstruktion i syfte att om möjligt nedbringa anläggningskostnaden.

I likhet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser sig utskottet kunna instämma i vad revisorerna i förevarande sammanhang anfört och förordat. Då en sådan disposition av tillgängliga medel själfallet bör eftersträvas, att kostnaderna för lagringsanordningarna icke onödigtvis komma att krympa den finansiella ramen för en effektiv sandning, önskar utskottet särskilt understryka angelägenheten av att försöksverksamheten på området med kraft fullföljes i förenklade och förbilligande syfte. Såsom framgår av det remissutlåtande som avgivits av statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, har inom anstalten konstruerats en typ av sandlada, för vilken anläggningskostnaden är avsevärt lägre än vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser sig böra räkna med. Med hänsyn härtill finner utskottet det i hög grad önskvärt, att genom Kungl. Maj:ts försorg erforderligt samarbete kommer till stånd mellan styrelsen och forskningsanstalten i hithörande ärende.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om åtgärder i det av utskottet angivna syftet.

21:o) **Förhyrande av mark vid vägförvaltningarna.** Under kommunikationsdepartementet, § 20, ha revisorerna uttalat sig för vissa förenklingsåtgärder beträffande förhyrandet av mark för vägändamål (Del I, s. 197—202).

Efter en redogörelse för den nuvarande omfattningen av förhyrandet av mark för vägändamål ha revisorerna gjort följande uttalande.

Beträffande ett icke ringa antal av de markområden som erfordras för vägväsendet, särskilt för det löpande vägunderhållet, anses ianspråktagande genom vägrätt eller expropriation icke kunna komma i fråga. Så är bl. a. förhållandet med tomtområden för uppförande av garage, verkstäder och förråd samt med områden för uppställning av maskiner, uppläggande av lager av vägmateriel m. m. Sådana områden måste som regel köpas eller förhyras.

Mark för uppförande av byggnad eller mera stadigvarande anordning brukar som regel inköpas med äganderätt. Gäller det att tillgodose ett markbehov för annat ändamål, förekommer det däremot ofta att området arrenderas för viss tid, vanligen för 49 år men icke sällan för kortare tid. Många sådana områden ha så ringa areal att det icke gärna kan bli fråga om inköp, vilket förutsätter särskild fastighetsbildning; i andra fall kan orsaken till arrenderingen vara att det framtida behovet för vägändamål är ovisst eller att svårigheter från ägarens sida möta att genomföra ett för-

värv. I viss mån har även medverkat att tillgängliga investeringsanslag på väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond icke lämnat utrymme för alla de inköp som i och för sig ansetts vara önskvärda, under det att samma knapphet icke varit rådande beträffande vägunderhållsmedlen, med vilka löpande arrenden bestridas.

Närmare 1 300 olika områden arrenderas f. n. av vägförvaltningarna i länen. Enligt vad som framgår av en av revisorerna företagen undersökning förekommer det i omkring 290 fall, att byggnader eller anläggningar äro uppförda på sådana förhyrda markområden. Särskilt må framhållas att ett 90-tal garageanläggningar, av vilka åtminstone ett mindre antal är av mera permanent natur, samt omkring 35 större sandlagringsanläggningar äro förlagda till förhyrd mark. Även om arrendekostnaden för marken i och för sig ofta synes vara låg, torde de sammanlagda beloppen av årliga arrenden snart nog överstiga vad samma mark kan tänkas betinga i inköp. Jämväl andra skäl tala för att större anläggningar icke böra uppföras på ofri grund. Bl. a. torde, då kontraktstiden skall förlängas, statsverket befinna sig i ett mindre gynnsamt förhandlingsläge. Revisorerna vilja därför framhålla angelägenheten av att markområden för vägväsendets byggnader och anläggningar av mera stadigvarande natur inköpas, därest icke särskilda skäl tala däremot. Den omständigheten att arrendemedel bestridas av vägunderhållsanslag, under det att för inköpen anlitas investeringsanslag å väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond, synes därvid icke böra äga utslagsgivande betydelse.

Arrendena för de smärre markområden som användas för upplagsplatser och dylikt utbetalas som regel årsvis. Av mer än 1 000 undersökta arrenden gäldas omkring 900 genom årliga utbetalningar, ofta med belopp på endast något tiotal kronor. Inom några vägförvaltningar har man i stället valt att fullgöra betalningsförpliktelsen genom engångsersättning. Det genomsnittliga årsarrendet synes belöpa sig till omkring 410 kronor per hektar, under det att engångsersättningen uppgår till i genomsnitt 2 700 kronor per hektar, vilket innebär att den sistnämnda ersättningsformen redan efter ett fåtal arrendeår ställer sig fördelaktig. Då man vid engångsersättningar även undgår åtskilligt administrativt besvär med årliga utbetalningar av en mängd småbelopp, synes denna form för arrendeuppställning böra eftersträvas.

Utlåtanden ha avgivits av *statskontoret* samt *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* (Del II, s. 198 och 199).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Av en undersökning rörande förekomsten av arrendeavtal inom vägväsendet ha revisorerna bibragts den uppfattningen, att markområden för vägväsendets byggnader och anläggningar av mera stadigvarande natur böra inköpas, därest icke särskilda skäl tala däremot. Revisorerna ha vidare förordat, att beträffande de smärre markområden som arrenderas för att användas som upplagsplatser o. d. betalningsförpliktelsen om möjligt bör fullgöras genom engångsersättning. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har förklarat sig dela denna uppfattning. I enlighet härmed avser styrelsen att ha frågan under fortlöpande uppmärksamhet och att till vägförvaltningarna lämna de direktiv i ärendet som kunna anses påkallade. Utskottet, som lika-

ledes kan ansluta sig till vad revisorerna i sammanhanget uttalat, har vid sådant förhållande velat begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen

omförmåla.

22:o) Semesterresor vid statens vattenfallsverk. Under kommunikationsdepartementet, § 21, ha revisorerna uttalat sig för en avveckling av de vid statens vattenfallsverk förekommande semesterresebidragen (Del I, s. 203—206).

Efter en redogörelse för gällande bestämmelser i ämnet ha revisorerna uttalat följande.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår bemyndigades vattenfallsstyrelsen år 1943 genom beslut av Kungl. Maj:t att på närmare angivna villkor använda visst belopp för semesterresebidrag till tjänstemän, stationerade i Porjus eller Suorva. Detta bemyndigande har efter hand utsträckts, och numera har vattenfallsstyrelsen under en följd av år ägt använda högst 13 000 kronor för att på framställning och efter prövning i varje särskilt fall av styrelsen utbetalas till de verkets tjänstemän, som styrkt sig ha under minst tio dagar i följd vistats å semesteranläggning, med belopp motsvarande högst kostnaden för billigaste färd sätt för resa från stationeringsorten till vederbörande semesteranläggning och åter ävensom i undantagsfall, för resa å samma sträcka för tjänstemans familj. Beträffande sistnämnda föreskrift må anmärkas att familjemedlemmar som regel utfå ersättning för halva resekostnaden.

Under senare år ha såväl offentliga som privata arbetsgivare i allt större utsträckning vidtagit välfärdsanordningar av olika slag för de i respektive företag anställda. Dessa anordningar plåga i allmänhet motiveras av trivsel- och rekryterings skäl och bestå inom den offentliga sektorn av arbetsmarknaden i allmänhet däri, att arbetstagare avgiftsfritt eller till nedsatt pris kommer i åtnjutande av de produkter eller tjänster företaget tillhandahåller. Den förmån av fria semesterresor som förekommer inom vattenfallsverket är emellertid av annan karaktär och innebär, att vederbörande beredes en kontant förmån utöver lönen. Så länge densamma var avsedd allenast för de längst norut i landet stationerade befattningshavarna kunde den enligt revisorernes mening synas befogad — även om förmånen också då ur rättvisesynpunkt kunde anses tvivelaktig vid jämförelse med andra statstjänstemän. Sedan möjligheten att erhålla fria semesterresor m. m. numera under ett antal år utsträckts att inom ramen för anvisade medel avse samtliga befattningshavare, oberoende av stationeringsort och inkomstförhållanden, anse revisorerna emellertid denna förmån utöver lön icke motiverad. Härtill kommer att denna, som grundas på beslut av Kungl. Maj:t, i den mån den tillerkännes ordinarie tjänsteman synes stå i strid med 18 § 1 mom. andra stycket statens allmänna avlöningsreglemente. Det heter nämligen där, att utöver vad i reglementet förutsättes eller eljest medgivits av Kungl. Maj:t, såvitt angår ordinarie tjänsteman med stöd av riksdagens beslut, tjänsteman icke må för tjänstgöring vid vederbörande verk åtnjuta ersättning eller förmån, såframt ej Kungl. Maj:t för uppdrag eller arbete, vilket kan anses falla utom tjänstemannens vanliga tjänsteutövning, anvisat särskilda medel eller eljest finner skäl medgiva särskild gottgörelse. Något sådant bemyndigande som här avses har, såvitt revisorerna ha sig bekant, ej lämnats av riksdagen.

Revisorena anse, att ifrågakvarande anordning bör avvecklas och således något Kungl. Maj:ts medgivande att taga i anspråk medel för här avsedda ändamål icke lämnas i fortsättningen, varigenom tjänstemännens vid statens vattenfallsverk undantagsställning i förevarande avseende skulle komma att upphöra. Erinras må för övrigt att Kungl. Maj:t genom beslut den 20 maj 1949 avvisat en framställning om liknande förmåner för anställda vid tullverket.

Utlåtanden ha avgivits av *statskontoret* och *vattenfallsstyrelsen* (Del II, s. 199 och 200).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Såsom vattenfallsstyrelsen själv framhållit i sitt remissutlåtande, har det ursprungliga motivet för de av revisorerna påtalade semesterresebidragen numera bortfallit. Bl. a. med hänsyn härtill torde medel i fortsättningen icke böra anvisas för nämnda ändamål. Då emellertid utskottet anser sig kunna förutsätta, att frågan löses utan särskild framställning från riksdagens sida, har utskottet velat begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen

omförmåla.

23:o) **Vissa iakttagelser angående skatteuppbörden m. m. Arbetsgivares anslag för arbetstagares skatt m. m. Processförfarandet i viss uppbördsfråga.** Under finansdepartementet, §§ 22—24, ha revisorerna behandlat vissa med skatteuppbörden sammanhängande frågor (Del I, s. 207—242).

Beträffande **vissa iakttagelser angående skatteuppbörden m. m.** ha revisorerna gjort följande uttalande.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår inflöte under uppbördsåret 1956—57 såsom A-skatt 6 081 miljoner kronor och såsom B-skatt 2 729 miljoner kronor, vilket innebär att jämfört med närmast föregående uppbördsår A-skatten ökat med 385 miljoner kronor och B-skatten med 276 miljoner kronor. Vidare uppgingo fyllnadsinbetalningarna för uppbördsåret 1956—57 till 502 miljoner kronor, varav 79 miljoner kronor utgjorde A-skatt och 423 miljoner kronor B-skatt. Av sistnämnda belopp avse 355 miljoner kronor aktiebolag m. fl. juridiska personer samt 68 miljoner kronor i huvudsak fysiska personer. Jämfört med närmast föregående uppbördsår ha fyllnadsinbetalningarna totalt minskat med 34 miljoner kronor. I fråga om resultatet av den ordinarie uppbörden av B-skatt må nämnas, att inflytandeprocenten under uppbördsåret 1956—57 uppgick till 96,3, vilket innebär en obetydlig försämring jämfört med närmast föregående uppbördsår. Resultatet beträffande den kvarstående skatten enligt de två senaste årens taxeringar uppvisar en förbättring från 83,3 till 85,3 procent. I fråga om städer med egna uppbördsverk har uppbördsresultatet förbättrats från 81,8 till 83,0 procent.

Den kvarstående skatten enligt årets taxering beräknas såsom förut nämnts uppgå till omkring 998 miljoner kronor och den överskjutande preliminära skatten till omkring 689 miljoner kronor. Jämfört med de uppgifter som vid motsvarande tidpunkt förra året förelågo i fråga om 1956 års

taxering har den kvarstående skatten minskat med omkring 58 miljoner kronor, medan överskottsskatten ökat med ca 116 miljoner kronor. Den kvarstående skatten enligt årets taxering uppgår till omkring 10 procent av den slutliga skatten. Enligt närmast föregående års taxering uppgick den till omkring 11 procent av motsvarande slutliga skatt.

Revisorerna avse att i anslutning till de sålunda lämnade uppgifterna ingå på vissa spörsmål, som ha avseende å resultatet av skatteuppbörden. Innan så sker, må erinras om att revisorerna i årets berättelse funnit sig böra i särskild ordning behandla vissa hithörande frågor. I detta sammanhang torde få hänvisas till dessa paragrafer, som äro rubricerade Arbetsgivares ansvar för arbetstagares skatt m. m. respektive Processförfarandet i viss uppbördsfråga.

1949 års uppbördssakkunniga framhöllo bl. a., att någon verklig förbättring av överensstämelsen mellan preliminär och slutlig skatt för skattskyldiga, vilka vid sidan av sin huvudsakliga inkomst återopat inkomst jämväl av bisyssla, icke kunde påräknas med mindre skatteavdrag gjordes även i fråga om bisysslor. De sakkunniga förordade därför, att bestämmelser härom skulle införas. Detta förslag upptogs till behandling i propositionen 1953:100, varvid föredragande departementschefen förklarade sig för det dåvarande icke kunna tillstyrka de sakkunnigas förslag; detta kunde dock framdeles komma i ett annat läge i samband med att spörsmålet om en definitiv källskatt för vissa grupper av skattskyldiga upptoges till prövning. Det är enligt revisorernas mening uppenbart, att källskatt å bisysslor väsentligt skulle förbättra uppbördsresultatet i olika avseenden. Frågan härom sammanhänger emellertid såsom nyss framhållits med en större fråga, nämligen om införandet av en definitiv källskatt för så många skattskyldiga som möjligt. Härutinnan må erinras att revisorerna i ett annat avsnitt av sin berättelse uttalat, att det knappast syntes vara möjligt att införa en sådan skatt inom ramen för nuvarande skattesystem. Det syntes tvärtom bli nödvändigt att bygga upp ett system, som i väsentliga avseenden skilde sig från det nuvarande. Åtskilliga skäl talade för att frågan härom kunde komma att aktualiseras inom en nära framtid.

Enligt vad revisorerna ha sig bekant finnes bl. a. en grupp inkomsttagare, där mindre tillfredsställande resultatet av skatteuppbörden stundom kunnat konstateras. Det gäller mottagare av benefika periodiska understöd. Inom 1944 års uppbördsberedning övervägdes, huruvida icke skatteavdrag borde göras vid dylika utbetalningar, men något positivt förslag härom framlades icke. Fall förekomma emellertid, då vederbörande undandrag sig skatt genom att beloppet för periodiskt understöd avdrages av den som utger detsamma men skatt ej kan uttagas av mottagaren, då denne saknar utmättningsbara tillgångar. Enligt revisorernas mening kan en sådan lagändring ifrågasättas, att avdrag för dylikt understöd icke skall medgivas, om icke givaren vid taxeringen styrker, att A-skatteavdrag gjorts eller att mottagaren icke skall taxeras för beloppet.

I den förut omnämnda paragrafen om Arbetsgivares ansvar för arbetstagares skatt m. m. har bl. a. framhållits, att den restavgift som f. n. utgår å den särskilt uppdebiterade A-skatten måste anses vara för låg och att en höjning av denna därför vore motiverad till sådan nivå att den icke, såsom nu stundom vore fallet, direkt uppmuntrade arbetsgivare till att behålla arbetstagarens skatt. Här må framhållas, att en generell sådan höjning är påkallad och således icke blott i de fall, då fråga är om särskilt uppdebiterad A-skatt. Det förtjänar f. ö. erinras, att beslut nyligen fattats om att räntan å kvarstående skatt fr. o. m. den 1 januari 1958 skall utgå med 9 procent mot nuvarande 7.

Sedan det nya uppbördssystemet trädde i kraft, har i åtskilliga städer — här må nämnas Stockholm, Malmö, Uppsala, Västerås, Karlstad och Halmstad — indrivningsväsendet rationaliserats. Avsikten därmed har bl. a. varit att till en lägre kostnad nå ett bättre uppbördsresultat än tidigare. Revisorerna ha med anledning därav funnit det vara av intresse att i tabell 6 redovisa vissa uppgifter rörande kostnaderna m. m. för uppbördsväsendet i vissa städer. Även om skillnad i förutsättningarna för indrivningsverksamheten i de olika städerna givetvis föreligger, kan konstateras att utgifterna för ifrågavarande arbete i flera fall måste anses låga, utan att för den skull effektiviteten i arbetet blivit lidande. I betraktande härav synes det angeläget, att statens organisationsnämnd närmare inhämtar uppgift om de i dessa städer genomförda rationaliseringsåtgärderna i syfte att få underlag för en liknande organisation för indrivningsarbetet inom sådana orter med stadsliknande karaktär som ingå i utmätningsmansdistrikt på landsbygden.

Revisorerna få ålunda föreslå, att de ytterligare åtgärder som här ifrågasatts för att förbättra resultatet av skatteuppbörden snarast måtte genomföras.

Beträffande arbetsgivares ansvar för arbetstagares skatt m. m. ha revisorerna gjort följande uttalande.

En av de väsentligaste förutsättningarna för att källskattesystemet skall fungera på ett tillfredsställande sätt är självfallet, att arbetsgivarna fullgöra dem åvilande skyldighet att innehålla och redovisa löneavdrag. Av betydelse är även att uppbördsmyndigheten har möjlighet att häröver öva nöjaktig kontroll och tillsyn.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår har den särskilt uppdebiterade A-skatten, d. v. s. sådan skatt som arbetsgivare underlåtit redovisa, företett en fortgående ökning — medan detta belopp för budgetåret 1949/50 var 11 miljoner kronor, hade det för budgetåret 1956/57 stigit till 23 miljoner kronor. Detta förhållande har vid flera tillfällen uppmärksammats av riksdagens revisorer, och årets revisorer ha funnit det påkallat att närmare undersöka, vilka åtgärder som vidtagits eller vilka föreskrifter som meddelats i syfte att från vederbörande myndigheters sida söka begränsa statsverkets förluster i samband med att vissa arbetsgivare försumma att fullgöra sina åligganden enligt uppbördsförordningen. Revisorerna ha därför i rundskrivelse till överståthållarämbetet och länsstyrelserna infordrat uppgift härom. Huvuddragen av de inkomna svaren ha redovisats i det föregående. Här må erinras om att den av revisorerna verkställda utredningen ger vid handen, att länsstyrelserna så gott som undantagslöst i olika cirkulär till lokala skattemyndigheter, utmätningsmän och exekutionsbiträden även som vid särskilda konferenser understrukit arbetsgivarkontrollens betydelse; särskilt har därvid framhållits vikten av att föreskrivna åtgärder vidtagas med tillbörlig skyndsamhet. Revisorerna vilja för sin del betona betydelsen av att arbetet med arbetsgivarkontrollen bedrivs på sådant sätt, att ett snabbt resultat ernås, då det gäller att fastställa och indriva statsverkets fordran. Ett verksamt medel därvidlag synes vara att i första hand till granskning upptaga blott en del av den oredovisade skatten. I det fall exempelvis bokföringen icke är tillfredsställande kan det nämligen visa sig tidsödande att helt söka utreda densamma. På grundval av en sådan begränsad undersökning kan det befinnas lämpligt att meddela ett partiellt fastställelsebeslut; härigenom erhålles utan dröjsmål en resolution som är exigibel. Denna kan sedan snabbt läggas till grund för indrivningsåtgärder, som kunna avslöja vederbörande företags ekonomiska ställning.

Då indrivningen av den särskilt uppdebiterade A-skatten ankommer på utmätningsmännen, medan de lokala skattemyndigheterna utöva kontroll över de löpande skatterna, är det av största vikt att den lokala skattemyndigheten samarbetar med utmätningsmännen i dessa ärenden. I de fall, då arbetsgivare anses böra erhålla rätt att inbetala uppdebiterade belopp enligt upprättad avbetalningsplan, bör vidare noggrant tillses icke blott att den träffade överenskommelsen iakttages utan även att arbetsgivaren i rätt tid inlevererar såväl sina egna skatter som de av honom för anställda innehållna skattebeloppen. Till kontroll härav bör arbetsgivaren anmodas att omedelbart efter varje uppbördstermin för utmätningsmannen uppvisa kvitto, utvisande att då till betalning förfallna skattemedel ordentligt inbetalats. I princip bör även gälla att staten icke får ställas i förhållande till andra fordringsägare. Av särskild vikt är självfallet att speciell och snabb övervakning ägnas de arbetsgivare som ha att innehålla de största skattebeloppen.

Vad sedan gäller frågan om behovet av ändrade eller kompletterande föreskrifter i fråga om arbetsgivares ansvarighet för arbetstagares skatt eller i fråga om kontrollen av arbetsgivares skatteredovisning må erinras att det i skilda sammanhang — och för övrigt även i de till revisorerna nu lämnade uppgifterna — ifrågasatts en allmän skyldighet för arbetsgivarna att hålla skattemedlen åtskilda från övriga tillgångar. Ett sådant förfarande synes emellertid — såsom föredragande departementschefen framhöll i propositionen 1953: 100 — stöta på vissa praktiska svårigheter. Även om utvecklingen på förevarande område kan anses tala för införandet av en dylik skyldighet, torde likväl alltjämt övervägande skäl föreligga för bibehållande av den nuvarande ordningen. Det synes emellertid icke uteslutet att genom vissa mer begränsade åtgärder nå samma syfte, nämligen att förhindra att arbetsgivare för egen räkning förbruka innehållna skattemedel. Härutinnan må framhållas att tvenne länsstyrelser uttalat önskvärheten av sådana ändrade bestämmelser, att länsstyrelse skulle kunna ålägga notoriskt försumliga arbetsgivare att efter varje avlöningstillfälle inbetala avdragen skatt. Dessa skattebelopp skulle kvarstå å länsstyrelsens respektive, då fråga är om stad med egen uppbördsförvaltning, den lokala skattemyndighetens postgirokonto till kommande uppbördstermin. Även om sådant förfaringsätt kan komma att innebära ett merarbete för såväl arbetsgivaren som berörda myndigheter, anse sig revisorerna böra förorda att förutsättningarna för införandet av en dylik bestämmelse närmare undersökas. Visserligen är det uppenbart att källskattesystemet medfört åtskilligt arbete för icke minst arbetsgivarna och att dessa därför om möjligt icke böra ytterligare betungas. Det måste emellertid vara även ett arbetsgivarintresse att skatteförlusterna bli de minsta möjliga. Den ifrågasvarande anordningen skulle ju f. ö. beröra endast sådana arbetsgivare, som undandraga sig de skyldigheter som andra lojalt fullgöra.

I de fall då arbetsgivaren försatts i konkurs åligger det utmätningsmannen jämlikt 35 § uppbördskungörelsen att ofördröjligen underrätta den lokala skattemyndigheten härom. Enligt vad som i detta sammanhang framhållits komma emellertid dylika underrättelser den lokala skattemyndigheten ytterst sällan till handa. Med hänsyn till vikten av att denna så snabbt som möjligt erhåller kännedom om inträffade konkurser vilja revisorerna för sin del förorda, att i konkurslagen införes en bestämmelse av innebörd att det skall åligga konkursdomare att omedelbart underrätta lokal skattemyndighet om inkommen konkursansökan.

Det bör vidare enligt revisorernas uppfattning övervägas, huruvida icke den lokala skattemyndigheten bör få rätt att giva vitesföreläggande i de fall,

då anmaning att inkomma med bokföring för granskning icke hörsammas av en tredskande arbetsgivare. För en sådan lagändring talar — förutom det förhållandet att omgången över länsstyrelsen förorsakar dröjsmål — att taxeringsnämnd enligt den nya taxeringsförordningen utrustats med befogenhet att förelägga viten.

Restavgiften är f. n. fyra procent. Oberoende av nuvarande ränteläge måste denna avgift anses vara låg. Ett flertal länsstyrelser ha nu föreslagit, att densamma skall utgå med sex å sju procent. En länsstyrelse har f. ö. ifrågasatt, huruvida icke utöver en fast restavgift en ny avgift med karaktär av löpande ränta, syftande till att påskynda erläggandet av den oredovisade skatten, borde införas. Då erfarenheten visar, att arbetsgivare som råkat i ekonomiskt trångmål ha stor benägenhet att lösa sina kreditvägrigheter genom att i rörelsen använda innehållna källskattebelopp, finna revisorerna det påkallat att restavgiften höjes till sådan nivå att den icke, såsom f. n. icke sällan torde vara fallet, direkt uppmuntrar till att behålla arbetstagarnas skatt. Erfarenheterna därav torde böra avvaktas, innan frågan om en sådan särskild avgift som nyss nämnts aktualiseras.

En skärpning av gällande påföljder vid underlåtenhet att fullgöra arbetsgivare åvilande skyldigheter har ett flertal länsstyrelser funnit vara påkallad. Även enligt revisorernas mening kan det med fog diskuteras, huruvida icke de straff som nu kunna utmätas med tillämpning av uppbördsförordningen utgöra ett alltför ringa återhållande moment för de arbetsgivare som av olika anledningar för egen del vilja utnyttja de innehållna skattebeloppen. Utan att för egen del närmare taga ställning till frågan, huruvida ändrade bestämmelser härutinnan redan nu äro påkallade, vilja revisorerna framhålla det angelägna i att detta spörsmål i fortsättningen följes med uppmärksamhet. En viss effekt synes f. ö. kunna erhållas redan inom ramen för gällande bestämmelser, nämligen om domstolarna utnyttja möjligheterna att döma till frihetsstraff vid exempelvis upprepade förseelser. — I detta sammanhang må erinras att en länsstyrelse framfört tanken, att sådan försumelse varom här är fråga borde offentliggöras i de publikationer som lämna uppgift om konkurser, växelprotester, lagsökningsutslag, betalningsförelägganden m. m. En dylik åtgärd skulle otvivelaktigt sporra arbetsgivarna att sköta inbetalningarna, enär de i annat fall äventyra sina kreditmöjligheter. Revisorerna anse sig emellertid icke kunna överblicka konsekvenserna av ett dylikt förfarande men förutsätta, att det närmare överväges.

Revisorerna ha med det anförda velat fästa uppmärksamheten på några spörsmål som sammanhännga med frågan om arbetsgivares ansvar för arbetstagares skatt. Frågorna äro enligt revisorernas mening av sådan vikt, att de böra göras till föremål för skyndsamma åtgärder. Riktpunkten bör därvid vara att åstadkomma regler, som å ena sidan möjliggöra en effektiv kontroll av försumliga arbetsgivare men å andra sidan icke i onödan betunga lojala sådana.

Beträffande processförfarandet i viss uppbördsfråga ha revisorerna gjort följande uttalande.

Enligt gällande bestämmelser ha arbetsgivarna en väsentlig funktion att fylla beträffande skatteuppbörden. Revisorerna ha i ett annat avsnitt av sin berättelse framhållit betydelsen av att skyndsamma åtgärder vidtagas i syfte att effektivisera kontrollen över arbetsgivarnas sätt att fullgöra sina åligganden härutinnan. Såsom av den föregående redogörelsen framgår är dock bestämmelsernas räckvidd i förevarande avseende icke alltid oomtvistad.

Delade meningar kunna sålunda komma till uttryck, huruvida förhållandena äro sådana, att skyldighet faktiskt åvilas en arbetsgivare att verkställa skatteavdrag. Beslut härom meddelas i första instans av den lokala skattemyndigheten, varifrån fullföljdsrätt föreligger till länsstyrelsen, kammarrätten och, i sista hand, till Kungl. Maj:t i regeringsrätten.

Oklarhet råder emellertid därom, huruvida någon har till ämbetsåliggande att bevaka kronans rätt i mål angående arbetsgivares ansvarighet för arbetstagares skatt. Länsstyrelsen, som eljest bl. a. har till allmänt åliggande att tillvarataga kronans rätt i mål av liknande slag, kan uppenbarligen icke vara part i mål av denna karaktär, då länsstyrelsen även fungerar som instans i uppbördsrätt. Visserligen ansågs landskamreraren enligt ett regeringsrättsutslag av gammalt datum (R 1924/1) kunna uppträda såsom kronans ombud vid talan emot kammarrättens beslut i en restitutionsfråga, i vilken länsstyrelsen även varit instans. Landskamrerarens ställning har emellertid sedan det angivna utslaget meddelades i grund förändrats genom 1943 års taxeringsreform. Denna innebär, såvitt här är i fråga, att landskamreraren icke längre har att uppträda som kronans ombud i taxeringsmål utan skall intaga en opartisk ställning i taxeringsväsendet, vilket uttryckligen framgår av förarbetena till 1943 års reform. Detta förhållande har ytterligare accentuerats genom den partiella reform av taxeringsorganisationen, varom 1956 års riksdag fattade beslut. Att beakta i sammanhanget är vidare att landskamreraren som regel har att ensam efter föredragning av uppbördsassessor fatta beslut i uppbördsfrågor på länsstyrelsens vägnar. Landskamreraren synes sålunda icke vid sidan av uppgiften som beslutande administrativ instans kunna inneha ställning som kronans ombud.

Då mål av hithörande slag såsom ovan visats icke äro ovanliga och i betraktande av att de icke sällan avse betydande belopp, anse revisorerna det ur flera synpunkter angeläget att sådana bestämmelser meddelas, att någon befattningshavare får till uppgift att i mål av denna karaktär bevaka kronans rätt. Såsom av det föregående framgår har justitiekanslern under detta år — sedan bestämmelserna varit i kraft i nära tio år — funnit sig böra fullfölja talan till regeringsrätten i ett mål av förevarande art. Revisorerna hade då redan upptagit saken till behandling. Enligt vad revisorerna under hand erfarit anser justitiekanslersämbetet emellertid det knappast ändamålsenligt, att ämbetet i fortsättningen skall bevaka kronans rätt i dessa mål; uppgiften borde i stället anförtros någon som hade bättre förutsättningar att följa målens handläggning. Denna uppfattning delas helt av revisorerna, som finna det nödvändigt att frågan löses på annat sätt. Olika alternativ äro därvid möjliga. Det kan sålunda ifrågasättas, om icke inom länsstyrelsens ram ett sidoämbete i förhållande till beslutanderättens utövare borde inrättas för tillvaratagande av det allmännas partsintresse i uppbördsfrågor; exempelvis kunde en befattningshavare som icke tillhör uppbördssektionen få i uppdrag att i uppbördsärenden bevaka det allmännas rätt och att i sådant avseende utföra processer vid skattedomstolarna. Det kan även övervägas, huruvida icke uppdraget borde tilldelas taxeringsintendenten, som för det allmännas talan i taxeringsmål. Tänkbart är även att för ändamålet anlita någon från länsstyrelsen helt fristående tjänsteman.

Revisorerna äro för sin del icke beredda att förorda något bestämt alternativ härutinnan utan anse, att frågan på lämpligt sätt bör närmare undersökas. Syftet bör därvid vara att snarast söka bringa förevarande spörsmål till en tillfredsställande lösning, vilket måste betraktas som ett betydelsefullt led i strävandena att åstadkomma gynnsammast möjliga uppbördsresultat.

Utlåtanden ha avgivits av *justitiekanslersämbetet, statskontoret, kammar-rätten, riksräkenskapsverket, statens organisationsnämnd, överståthållar-ämbetet* samt *länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Öster-götlands, Kronobergs, Hallands, Göteborgs och Bohus, Örebro, Västernorr-lands, Västerbottens och Norrbottens län* (Del II, s. 201—244).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. I anslutning till den sedvanliga redogörelsen för skatteuppbörden ha revisorerna närmare ingått på vissa därmed sammanhängande speciella frågor. Revisorerna ha sålunda bl. a. uttalat, att källskatt å bisysslor uppenbarligen skulle väsentligt förbättra uppbördsresultatet i olika avseenden. Något förslag av denna innebörd har dock icke framförts av revisorerna, då det enligt deras mening knappast vore möjligt att lösa förevarande spörsmål inom ramen för nuvarande skattesystem. Däremot ha revisorerna ansett sig böra ifrågasätta en sådan lagändring, att avdrag för benefika periodiska understöd icke må medgivas, såframt icke givaren vid taxeringen styrker att A-skatteavdrag gjorts eller att mottagaren icke skall taxeras för beloppet. Revisorerna ha dessutom förordat en höjning av restavgiften samt en rationalisering av indrivningsväsendet i vissa fall. I ett särskilt avsnitt av berättelsen ha revisorerna vidare mycket ingående behandlat frågan om arbetsgivarnas befattning med skatteuppbörden och därvid föreslagit eller ifrågasatt olika åtgärder för en effektivisering av kontrollen däröver. Slutligen ha revisorerna uttalat sig för att sådana bestämmelser meddelas, att någon befattningshavare får till uppgift att i mål angående arbetsgivares ansvarighet för arbetstagares skatt bevaka kronans rätt.

Revisorernas förslag att utsträcka avdragsskyldigheten till att avse periodiska understöd har avstyrkts av flertalet remissmyndigheter, vilka ansett att en sådan anordning skulle ytterligare komplicera det nuvarande skattesystemet. Utskottet delar denna uppfattning. Någon lagändring i angivet syfte torde således icke böra ske.

Vad revisorerna i övrigt anfört rörande behovet av en effektivisering i skilda hänseenden av skatteuppbörden har i stort sett mottagits med gillande av remissmyndigheterna, om också meningarna varit delade på vissa punkter. Även utskottet kan för sin del ansluta sig till den allmänna grundsyn på hithörande spörsmål varåt revisorerna givit uttryck. Icke minst mot bakgrunden av föreliggande tendenser till konjunkturavmattning vill utskottet understryka angelägenheten av att nöjaktig tillsyn sker över arbetsgivarnas sätt att fullgöra dem åvilande skyldighet att innehålla och redovisa löntagarnas preliminärskatteavdrag. Utskottet är dock icke berett att i detalj taga ställning till de olika konkreta förslag revisorerna härutinnan framfört. Utskottet vill i stället förorda, att dessa förslag jämte remissmyndigheternas däröver avgivna utlåtanden genom Kungl. Maj:ts försorg underkastas en allsidig och sammanfattande översyn, varvid i mån av behov även vederböran-

de näringsorganisationers uppfattning inhämtas. Sedan resultatet av denna översyn föreligger, torde frågan på nytt få anmälas för riksdagen.

Behovet av bestämmelser som reglera frågan om sättet att tillvarata kronans intresse i mål om arbetsgivares ansvar för arbetstagares skatt har vitsordats av praktiskt taget samtliga remissmyndigheter. Även utskottet finner angeläget att denna fråga snarast löses, vilket bör kunna ske utan att avvakta resultatet av den ovan förordade översynen av de olika konkreta åtgärder som kunna vara erforderliga för att effektivisera skatteuppbörden i övrigt. Enligt utskottets mening tala flera skäl för att de bestyr som sammanhånga med uppdraget att bevaka kronans rätt i förevarande fall böra decentraliseras, förslagsvis till någon befattningshavare vid respektive länsförvaltningar.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört.

24:o) **Vissa iakttagelser vid 1957 års allmänna fastighetstaxering m. m.** Under finansdepartementet, § 25, ha revisorerna framhållit betydelsen av att uppmärksamhet ägnas frågan om en förenkling i olika avseenden av förfarandet vid fastighetstaxering (Del I, s. 243—257).

Efter en redogörelse för vissa av revisorerna inhämtade upplysningar om 1957 års allmänna fastighetstaxering ha revisorerna gjort följande uttalande.

Under innevarande år har allmän fastighetstaxering ägt rum. Med hänsyn härtill ha revisorerna funnit det vara av intresse att taga del av överståthållarämbetets och länsstyrelsernas erfarenheter av det vid taxeringen tillämpade förfarandet m. m. och ha fördenskull i rundskrivelse till dessa myndigheter anhållit om upplysningar i vissa, i det föregående närmare angivna hänseenden. De inkomna svaren ha i sina huvuddrag tidigare återgivits. Innan revisorerna i anslutning därtill framföra vissa synpunkter i ämnet, må erinras om att innevarande års riksdag fattat principbeslut om en avveckling av fastighetsskatten. Sedan revisorerna upptagit förevarande spörsmål till behandling, ha särskilda sakkunniga tillkallats för att utreda vissa med denna avveckling sammanhängande frågor. Även om sålunda fastighetsskatten inom en nära framtid kan komma att upphöra som särskild beskattningsform, är det enligt revisorernas mening uppenbart, att allmänna fastighetstaxeringar icke kunna undvaras för framtiden på grund av bl. a. fastigheternas betydelse som kreditobjekt. Föredragande departementschefen har f. ö. i sina direktiv för den nämnda utredningen bl. a. uttalat, att alla möjligheter till förenkling i deklara-tions- och taxeringsförfarandet böra tillvaratas. De sakkunniga ha därför att pröva även frågor om taxeringsteknisk art. Revisorerna anse det med hänsyn härtill icke påkallat att mera i detalj ingå i prövning av de av vederbörande myndigheter i detta sammanhang framförda synpunkterna utan finna det tillräckligt att i stort sett framföra vissa allmänna synpunkter i ämnet. Revisorerna förutsätta emellertid, att såväl dessa som de av överståthållarämbetet och länsstyrelserna åberopade synpunkterna komma att vederbörligen beaktas under utredningens gång.

Vad först angår själva organisationen av taxeringsarbetet må erinras, att

för landsbygdens vidkommande finnas inrättade såväl beredningsnämnder som taxeringsnämnder, medan hithörande uppgifter i städerna ankomma uteslutande på taxeringsnämnder. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår ha flera förslag till ändringar härutinnan framförts. Sålunda ha vissa länsstyrelser ansett den för landsbygden föreskrivna organisationen med såväl beredningsnämnder som taxeringsnämnder alltför omständlig och ifrågasatt, huruvida icke det för städerna tillämpade systemet vore att föredraga. Därigenom skulle bl. a. vinnas den fördelen, att ytterligare tid kunde ställas till förfogande för bearbetning av deklaramaterialiet och eventuell besiktning av fastigheterna. Såsom ytterligare skäl för denna ståndpunkt har länsstyrelsen i Västernorrlands län framhållit, att den strukturella skillnad mellan landsbygd och stad som syntes ha varit orsaken till de skilda reglerna genom samhällsutvecklingen och ändrad kommunal indelning alltmer utjämnats. Andra länsstyrelser åter ha förmenat, att fördelar skulle följa med ett införande av beredningsnämnder även för städernas del. Goda skäl kunna onekligen åberopas för båda de här refererade ståndpunkterna. Revisorerna äro för sin del icke beredda att på grundval av det föreliggande materialet taga bestämd ställning till vilken organisationsform som är att föredraga utan förutsätta, att de förutnämnda sakkunniga komma att ägna särskild uppmärksamhet åt denna fråga. Helt allmänt må framhållas att riktpunkten vid utformningen av taxeringsförfarandet bör vara att åstadkomma en organisation, som möjliggör en enkel men samtidigt effektiv och rättvisande taxering.

Med nu behandlade spørsmål sammanhånga även de tidsgränser som äro bestämda i taxeringsförordningen och inom vilka bl. a. vissa åtgärder skola vara vidtagna. Enligt vad den verkställda utredningen ger vid handen, har det på vissa håll varit förenat med svårigheter att följa dessa bestämmelser. Revisorerna ha för sin del särskilt kunnat iakttaga, att beredningsnämnds ordförande i vissa fall icke fullgjort skyldigheten att senast den 15 december tillstålla fastighetsägare eller därmed jämställd person underrättelse om det för fastigheten föreslagna taxeringsvärdet. Erinras må att sådan underrättelse skall innehålla upplysning om att ägaren senast den 5 påföljande januari till beredningsnämndens ordförande äger avgiva skriftliga erinringar mot förslaget. Det är givetvis i och för sig av vikt att fastställda tidsfrister hållas. Därtill kommer att det ur rättssäkerhetssynpunkt måste anses särskilt betänkligt om, såsom i här angivna fall, risk föreligger för att den enskilde skall lida rättsförlust på grund av att en föreskift icke följes. Med hänsyn till vad revisorerna sålunda anfört och vad som eljest i detta sammanhang framhållits synes det vara av vikt, att den i taxeringsförordningen angivna tidsföljden för taxeringsförfarandet omprövas.

Fastighetsägare på landet erhåller som nyss erinrats meddelande om det av vederbörande beredningsnämnd föreslagna taxeringsvärdet. Framför han icke erinringar mot detta och åsätter fastighetstaxeringsnämnden fastigheten icke annat värde än det sålunda föreslagna, tillstålles han icke något ytterligare meddelande om taxeringsvärdet, utan det av beredningsnämnden föreslagna blir gällande. Enligt revisorernas mening bör på den blankett som användes för beredningsnämndens meddelande uttryckligen anmärkas, att det av nämnden föreslagna värdet blir gällande, såvida icke erinringar framföras mot eller taxeringsnämnd finner skäl ändra detsamma, ävensom att ytterligare meddelande härom icke är att förvänta. Det i år tillämpade förfarandet synes nämligen ha givit rum för tvekan om det taxeringsvärde som blivit fastställt. Tilläggas må att motsvarande synpunkter göra sig gällande även i fråga om underrättelseförfarandet i stad.

Vad sedan angår de grunder som tillämpats för fastigheternas värdering

har bl. a. framhållits det inflytande som skogsmarksvärdet och skogsvärdet haft på det totala taxeringsvärdet för jordbruksfastigheter därigenom att medelvärdet på åkerjorden, som i sig innefattar även värdet på byggnader, i en del fall måst sänkas för undvikande av att taxeringsvärdet skulle komma att överstiga det allmänna saluvärdet. Det kan vidare nämnas, att inom ett norrlandslän vid årets taxering prövats ett system med skilda enhetsvärden för byggnader och för åkerjord; för ett län med små brukningsdelar har detta system ansetts vara att föredraga. Nu angivna förhållanden och vad som i detta sammanhang eljest framhållits från vissa av de hörda myndigheternas sida ge enligt revisorernas mening vid handen, att frågan om vilka värderingsgrunder som i fortsättningen böra tillämpas bör övervägas. Härmed sammanhänger även på sitt sätt frågan om en förenkling av längdföringen i olika avseenden. Bl. a. ha enligt revisorernas mening framförts välgrundade önskemål om förenkling av den s. k. kontrollängden samt om minskning av redovisningen av olika ägoslag.

Av grundläggande betydelse för fastighetstaxeringen äro givetvis de blanketter som skola ifyllas och avlämnas av fastighetsägarna. Några länsstyrelser ha ansett desamma i stort sett ändamålsenliga, medan andra framlagt mer eller mindre preciserade ändringsförslag; dessa ha delvis redovisats i det föregående. Revisorerna få för sin del framhålla, att de nuvarande blanketterna synas vara väl detaljerade, en uppfattning som delas av flera länsstyrelser. Utan att närmare taga ställning till de framförda förslagen till ändringar må understrykas angelägenheten av att alla möjligheter tillvaratagas till sådana förenklingar av blanketterna som utan åsidosättande av några i sammanhanget väsentliga intressen kunna genomföras.

Såsom en sammanfattning av den av revisorerna gjorda undersökningen och de i anslutning därtill framförda synpunkterna vilja revisorerna framhålla betydelsen av att vid det fortsatta arbetet i fråga om avveckling av fastighetsskatten stor uppmärksamhet ägnas frågan om en förenkling i olika avseenden av taxeringsförfarandet.

Utlåtanden ha avgivits av statskontoret, riksskattenämnden, länsstyrelserna i Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Värmlands och Jämtlands län samt fastighetsskattesakkunniga (Del II, s. 245—257).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Av vad revisorerna och remissmyndigheterna anfört har utskottet bibragts den uppfattningen, att behov föreligger av en översyn i förenklingssyfte av de bestämmelser som reglera den allmänna fastighetstaxeringen. Innan så sker, synes dock lämpligen det åt fastighetsskattesakkunniga lämnade uppdraget böra slutföras. Då utskottet vidare förutsätter, att Kungl. Maj:t tager erforderligt initiativ i frågan utan särskild framställning från riksdagens sida, har utskottet velat begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen

omförmäla.

25:o) Bestämmelserna om s. k. schablonavdrag vid taxering till inkomstskatt m. m. Under finansdepartementet, § 26, ha revisorerna understrukit

angelägenheten av skyndsamma åtgärder i syfte att förenkla deklarations- och taxeringsförfarandet (Del I, s. 258—277).

Efter en redogörelse för de erfarenheter som vunnits vid 1957 års taxeringsarbete m. m. ha revisorerna uttalat följande.

Såsom föredragande departementschefen framhöll vid anmälan av propositionen 1955: 59 med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen m. m. har vid utformningen av vårt skattesystem en av riktningarna varit att söka nå rättvisa och likformighet vid beskattningen. En strävan har vidare förelegat att avpassa skattereglerna så, att beskattningen avväges under hänsynstagande till den skattskyldiges skatteförmåga. I syfte att begränsa arbetet både för de skattskyldiga vid avlämnandet av inkomstdeklarationerna och för taxeringsmyndigheterna har man emellertid nödgats göra vissa avsteg i fråga om såväl rättvisan som likformigheten vid beskattningen. Man har bl. a. funnit sig böra arbeta med vissa schablonmässiga uppskattningar. Allteftersom skattestrycket ökat och skatteförfattningarna delvis till följd därav blivit mer komplicerade, har man sett sig nödsakad att i större utsträckning än tidigare tillgripa dylik schablonisering, t. ex. i fråga om beräkningen av inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter liksom av bostadsrättsföreningars fastigheter. Ytterligare ett steg i sådan riktning har tagits genom införandet av vissa schablonavdrag för löntagare för inkomst av tjänst samt för inkomst av kapital ävensom i fråga om rätten till avdrag av avgifter för kapitalförsäkring och sjukförsäkring. Reglerna här- om, som innefattas i kommunalskattelagen, ha för första gången tillämpats vid avgivandet av inkomstdeklarationerna för beskattningsåret 1956 och till följd härav vid taxeringsarbetet i första instans under innevarande år.

Även om ett enda års erfarenheter måhända icke kunna läggas till grund för några definitiva omdömen om hur dessa regler utfallit i praktiken, ha revisorerna likväl funnit det vara av intresse att inhämta vissa uppgifter i ämnet från överståthållarämbetet och länsstyrelserna. De inkomna svaren, som i de flesta fall grundats på såväl upplysningar från taxeringsnämndsordförande i respektive län som länsstyrelsernas egna iakttagelser, ha i sina huvuddrag återgivits i det föregående.

Såsom en sammanfattning av de till revisorerna anförda synpunkterna kan nämnas att allmän enighet synes råda därom, att de nya reglernas syfte — förenklat deklarations- och taxeringsförfarande — icke uppnåtts under detta år. Representativt för den förhårsande uppfattningen härutinnan torde vara de svar som taxeringsnämndsordförande i Stockholms stad lämnat på vissa frågor i ämnet från överståthållarämbetet. Av dessa ordförande ha endast 29 uppgivit, att bestämmelserna förståtts riktigt av de skattskyldiga, medan 201 haft motsatt uppfattning. Det övervägande flertalet eller 221 har vidare ansett, att bestämmelserna försvårat arbetet för taxeringsnämnderna, medan endast 17 framfört annan mening.

Vad beträffar tillämpningen av de särskilda avdragen har i de inkomna svaren lämnats en hel provkarta på de olika sätt, på vilka desamma utnyttjats och/eller missuppfattats av de skattskyldiga. Sålunda ha dessa i åtskilliga fall försökt utnyttja avdraget för inkomst av tjänst på icke avsett sätt. Många ha t. ex. konstruerat kostnader som med några kronor överstigit jämnt hundratals för att erhålla maximal avrundning uppåt. Vidare vill det förefalla, som om schablonavdraget för försäkringsavgifter vållat åtskilliga svårigheter. Ett ofta förekommande fel härutinnan har varit, att den obliga-

toriska sjukförsäkringsavgiften avdragits särskilt utöver schablonavdraget. I fråga om äkta makar har det varit vanligt, att ena maken utfört schablonavdrag å 300 kronor, medan den andra maken yrkat avdrag för premier och avgifter i enlighet med specificerade uppgifter. Till det dåliga resultatet i förevarande avseende synes i väsentlig mån ha bidragit, att deklara-tionsblanketten i denna punkt fått en mindre lycklig utformning.

Flera länsstyrelser ha uttryckt den meningen, att ifrågavarande bestämmelser kunna väntas utfalla bättre i tillämpningen ett kommande år, medan andra därom varit mera tveksamma. Till den senare gruppen höra överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län. Enligt revisorernas uppfattning förtjänar deras mening särskilt beaktande med hänsyn till att dessa myndigheter ha att granska deklara-tionerna för en betydande del av landets befolkning.

Revisorerna ha för sin del, på grundval av de för revisorerna redovisade erfarenheterna och eljest gjorda iakttagelser, blivit helt övertygade om att de förevarande ändringarna i kommunalskattelagen icke haft äsyftad verkan utan tvärtom försvarat såväl deklara-tions- som taxeringsförfarandet. Såsom revisorerna tidigare antytt är det givetvis för tidigt att fälla några definitiva omdömen om reformens värde på längre sikt. Revisorerna anse sig emellertid — i likhet med bl. a. nyssnämnda myndigheter — böra ställa sig tveksamma jämväl beträffande framtiden. Även om de deklara-tions-skyldiga kunna förväntas så småningom få ökad insikt om bestämmelsernas innebörd, bör ihåggkommas att deklara-tionsförfarandet återkommer endast en gång årligen och att det därför är antagligt, att flertalet skattskyldiga icke kunna inhämta några djupare och mera varaktiga kunskaper i detta ämne, vilket för varje år tenderar att bli alltmer omfattande och svårbemästrat även för dem som eljest ha vana vid författningstolkning. De nya avdragens utformning torde i icke ringa utsträckning ha förorsakat de mest samvetsgranna deklara-nterna stora svårigheter, samtidigt som taxeringsmyndigheterna måst sätta till mycken värdefull tid för att t. ex. kontrollera, om de skattskyldiga verkligen tillgodogjort sig avdragen. Till svårigheterna bidrager icke minst det förhållandet, att deklara-tionsblanketten praktiskt taget varje år förändras i åtskilliga hänseenden, något som — förutom kostnader för det allmänna — medför att de skattskyldiga måste känna sig villrådiga vid ifyllandet av blanketten. Denna har, vilket dock delvis sammanhänger med skatteförfattningarnas komplicerade beskaffenhet, nu erhållit en så omfattande och även i vissa hänseenden svårförståelig text, att blotta anblicken av densamma i många fall måste inge vederbörande en känsla av olust, som lätt kan övergå i resignation inför möjligheten att rätt ifylla blanketten.

I den mån det ena huvudändamålet med reformen — att förenkla deklara-tionsförfarandet — icke kan uppnås, kommer även det andra huvudända-målet — att genom inskränkning av arbetet med de okomplicerade löntagardeklara-tionerna giva taxeringsmyndigheterna bättre tid för mera invecklade deklara-tioner — att förfuskas. Även om de skattskyldiga i framtiden komma att få större insikter i ämnet, varmed följer mindre arbete för taxerings-myndigheterna, synes det dock högst antagligt att reformen icke någon gång kommer att innebära en verklig lättnad för dessa. Årets erfarenheter visa också helt allmänt, att det är ett starkt framträdande intresse för såväl de deklara-tionsskyldiga som myndigheterna att ett mer ändamålsenligt deklara-tions- och taxeringsförfarande kommer till stånd. De åtgärder som därvid kunna komma i fråga äro dels sådana som ha mera omedelbar verkan, dels sådana som ha effekt först på längre sikt. I förstnämnda hänseende må nämnas att såväl taxeringsnämndsordförande som länsstyrelserna framfört

åtskilliga önskemål om ändringar i gällande deklarationsblankett för allmän självdeklaration (1 a). Även om revisorerna — vilka ansett sig icke närmare böra ingå på de framförda förslagen — som nämnts i princip äro motståndare till alltför ofta återkommande ändringar, synes den nuvarande deklarationsblanketten vara behäftad med sådana brister, att det är nödvändigt med en omarbetning av densamma för att nå fram till en mera definitiv utformning. Enligt revisorernas mening bör vid upprättandet av deklarationsblanketten eftersträvas att göra den så enkel och överskådlig som möjligt; texten bör icke få större omfattning än vad som bedömes oundgängligt. Hänvisningar till »deklarationsuppgifter» böra i möjligaste mån undvikas, då deklaranterna vanligen torde underlåta att anskaffa dessa. Revisorerna känna icke till vilka tjänstemän som anlitas vid konstruktionen av ifrågakommande blanketter men utgå ifrån såsom självklart, att tillgänglig expertis inom t. ex. statens organisationsnämnd utnyttjas.

En utväg då det gäller att åstadkomma en enklare blankett och samtidigt mera noggranna deklARATIONER vore att utforma bestämmelserna så, att de skattskyldiga i deklARATIONERNA — i fråga om avdrag under inkomst av tjänst, inkomster och avdrag under inkomst av kapital samt avdrag för försäkringspremier — hade att med exakta belopp uppgiva inkomsten respektive avdragen och att det sedan skulle åligga taxeringsmyndigheterna att höja avdragen respektive medge schablonavdrag. Goda förutsättningar för ett sådant förfarande skapas vid en mera allmän övergång till användning av komplicerade kontorsmaskiner inom taxeringsväsendet.

De nuvarande bristerna i deklarationsförfarandet torde vidare åtminstone till viss del kunna elimineras genom att allmänheten på lämpligt sätt genom press och radio informeras om gällande bestämmelser.

Riksskattenämnden delar tydligen revisorernas uppfattning om behovet av en mer ändamålsenlig deklarationsblankett. Nämnden har sålunda nyligen, efter det att revisorerna upptagit förevarande spörsmål till behandling, till chefen för finansdepartementet ingivit förslag till ny blankett att användas vid 1958 års deklARATIONER. De av revisorerna här framförda önskemålen synas därvid delvis ha tillgodoseats. Såsom även riksskattenämnden antytt i sin nämnda skrivelse torde det dock icke vara möjligt att inom ramen för nuvarande bestämmelser framställa en blankett som tillgodoser rimliga anspråk på enkelhet.

Revisorerna komma därmed in på frågan om åtgärder på längre sikt för att åstadkomma ett enklare deklarations- och taxeringsförfarande. Härutinnan kan konstateras att allmän enighet torde råda om önskvärdheten av att nå fram till en definitiv källskatt för så många skattskyldiga som möjligt, varvid i första hand torde ifrågakomma flertalet löntagare med enkla inkomstförhållanden. Betydande problem möta emellertid då det gäller att lösa detta spörsmål; särskilt innebär progressionen i skatteskalorna ett svårt hinder. Såvitt revisorerna kunna bedöma, är det knappast heller möjligt att med nuvarande skattesystem nå fram till ovan angivna mål. Det torde tvärtom bli nödvändigt att bygga upp ett system, som i väsentliga avseenden skiljer sig från det nuvarande. Det är icke möjligt att inom ramen för denna framställning ingå på frågan härom, men åtskilliga skäl — här må pekats på inkomstutvecklingen i vårt samhälle och en ev. ökad användning av indirekta skatter — tala för att denna fråga kan komma att aktualiseras inom en nära framtid. För lösningen därav bör eftersträvas att uppnå ett enkelt deklarations- och taxeringsförfarande, som fyller rimliga anspråk på rättvisa och likformighet i beskattningen olika medborgargrupper emellan.

Revisorerna vilja som en sammanfattning understryka angelägenheten

av att skyndsamma åtgärder vidtagas i syfte att underlätta såväl deklaranternas som myndigheternas arbete på förevarande område.

Utlåtanden ha avgivits av *statskontoret, riksräkenskapsverket, riksskatte-nämnden, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Uppsala, Jönköpings, Hallands, Älvsborgs, Skaraborgs, Gävleborgs och Västernorrlands län samt taxeringsnämndsordförandenas riksförbund* (Del II, s. 257—265).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Den av revisorerna lämnade redogörelsen ger vid handen, att de ändringar i kommunalskattelagen som första gången praktiskt tillämpades vid 1957 års självdeklaration och taxering icke lett till åsyftat resultat. Förhållandet har ytterligare bekräftats av flertalet av de i ärendet hörda myndigheterna. Osäkert är dock, i vad mån de konstaterade svårigheterna kunna betraktas som en övergångsföreteelse eller skola göra sig gällande även i framtiden. Därtill kommer att vid årets självdeklaration använts en ny blankett, varmed avsetts att underlätta förfarandet. Detta i förening med den omständigheten, att alltför låta förändringar böra undvikas på förevarande område, gör det enligt utskottets mening naturligt att ytterligare erfarenhet avvaktas, innan frågan om en mera genomgripande omläggning av deklara-tions- och taxeringsförfarandet upptages till övervägande. Utskottet, som för egen del önskar understryka angelägenheten av att på förevarande område så enkla regler som möjligt komma till tillämpning, anser sig vidare kunna räkna med att riksskattenämnden med uppmärksamhet följer frågan och i sinom tid framlägger de förslag i ämnet som efter omsorgsfull prövning synas påkallade. Under hänvisning härtill har utskottet velat begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen
omförmåla.

26:o) **Kammarkollegiet.** Under finansdepartementet, § 27, ha revisorerna förordat en utredning av frågan om kammarkollegiets fortbestånd (Del I, s. 278—289).

Utskottet. Beträffande detta ärende har utskottet vid årets förra riksdag yttrat sig i sitt utlåtande nr 99, varom utskottet velat här
erinra.

27:o) **Den statliga administrationen för nykterhetsvård m. m.** Under finansdepartementet, § 28, ha revisorerna berört vissa med den nykterhetspolitiska organisationen sammanhängande frågor (Del I, s. 290—303).

Efter en redogörelse för de på förevarande område verksamma myndig-heterna och aktiebolagen ha revisorerna uttalat följande.

Vid framläggandet av propositionen 1954:151 angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m. konstaterade föredragande departementschefen sammanfattningsvis, att nykterhetstillståndet i landet för det dåvarande icke vore tillfredsställande utan tvärtom ingåve bekymmer, varför ett starkt intresse för nykterhetsbefrämjande åtgärder vore av behovet påkallat från samhällets sida. Det skulle i detta sammanhang föra för långt att närmare redogöra för vad som under senaste år i sådant syfte åtgjorts. Erinras må emellertid att en upprustning av nykterhetsvården påbörjats och att en utredning pågår om ytterligare förbättringar.

En förutsättning för att åtgärderna i nykterhetspolitiskt avseende skola få avsedd effekt är, att de administrativa organen på området fungera väl. Detta innebär enligt revisorernas mening, att de icke böra vara flera till antalet än som kan anses oundgängligen erforderligt, att de böra ha en ändamålsenlig placering i det administrativa systemet och att de böra vara så rationellt utformade som möjligt. Det sistnämnda betyder i sin tur, att de för sin verksamhet icke böra sysselsätta flera personer eller medföra större utgifter än vad som med hänsyn till omständigheterna kan anses påkallat.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår kännetecknas den nykterhetspolitiska organisationen av en mycket stark splittring. Även om denna i väsentliga hänseenden är historiskt betingad och en följd av den traditionella uppbyggnaden av den svenska statsförvaltningen, kan den icke sägas fylla de krav som revisorerna nyss uppställt. Att jämväl de inom detta område sysselsatta verksamheterna m. fl. icke finna den nuvarande ordningen nöjaktig, framgår bl. a. av att de funnit nödvändigt att bilda en samarbetsnämnd. En sådan nämnd måste givetvis i och för sig hälsas med tillfredsställelse; resultatet av dess arbete torde likväl bli relativt begränsade. Därest bättre förhållanden i förevarande avseenden skola kunna åstadkommas, synes det därför nödvändigt att tillgripa längre gående åtgärder. Revisorerna komma att i det följande diskutera vad som i sådant syfte lämpligen kan åtgöras. De frågor som därvid möta äro både omfattande och komplicerade, och det är i betraktande härav icke möjligt att inom ramen för en framställning som den förevarande uppdraga några i detalj gående riktlinjer för deras lösning. Revisorerna ha emellertid ansett sig böra ställa spörsmålen under debatt och förutsätta, att de komma att närmare prövas vid de organisationsundersökningar m. m. som kunna bli följden av här aktualiserade synpunkter.

De nykterhetspolitiska ärendena äro inom Kungl. Maj:ts kansli uppdelade på flera olika departement. Socialdepartementet handhar sålunda ärenden rörande vård av alkoholmissbrukare m. m. och finansdepartementet ärenden angående spritbeskattning samt tillverkning och försäljning av drycker och andra varor som innehålla alkohol, medan till ecklesiastikdepartementet höra nykterhetsundervisning och ungdomsfrågor och till inrikesdepartementet bl. a. ärenden rörande medicinsk vård av alkoholskadade. I fråga om ärendenas fördelning på olika departement må erinras om att 1957 års riksdag på förslag av 1956 års riksdagsrevisorer beslutat hemställa hos Kungl. Maj:t om en översyn av departementsindelningen. I den utredning som låg till grund för revisorernas framställning ifrågasattes bl. a., huruvida icke hälso- och sjukvårdsärendena borde återföras till socialdepartementet, dit de hörde före inrättandet av inrikesdepartementet. En dylik åtgärd skulle bl. a. medföra en koncentration av nykterhetsvårdsärendena till socialdepartementet, vilket måste betecknas som en betydande rationaliseringsvinst. Revisorerna utgå därför från att nyssnämnda önskemål vederbörligen beaktas vid det kommande utredningsarbetet i ämnet.

Alkoholbeskattningen är icke uteslutande ett statsfinansiellt spörsmål

utan har även, och detta icke minst, en nykterhetspolitisk aspekt. Det kunde därför vara motiverat, att frågan om storleken av denna skatt m. m. hänfördes till det departement dit övriga nykterhetspolitiska ärenden i enlighet med vad nyss anförts böra koncentreras. Å andra sidan har spritbeskattningen ett intimt samband med övriga indirekta skatter och statsfinanserna över huvud, vilket synes böra tillmätas avgörande betydelse. Ärenden rörande denna skatt torde därför även i fortsättningen böra handläggas i finansdepartementet. Anledning att ifrågasätta en överflyttning av de på Kungl. Maj:ts kansli ankommande spörsmålen rörande nykterhetsundervisningen m. m. till annat departement än ecklesiastikdepartementet finnes ej. Även om revisorerna således icke kunnat förorda någon mera genomgripande förändring i fråga om fördelningen av de nykterhetspolitiska ärendena på olika departement, skulle enligt revisorernas mening en sådan mera begränsad förändring som här förordats likväl vara av värde.

Nykterhetsvården har länge ansetts vara ett rent socialt problem; ett uttryck härför är att socialstyrelsen är centralmyndighet i fråga om vården av alkoholmissbrukare. Uppfattningen om alkoholismen har emellertid kommit att alltmera förskjutas därhän, att den anses vara en medicinsk fråga. Såsom exempel härpå kan erinras om att en professur i teoretisk alkoholforskning nyligen inrättats, att särskilda polikliniker på olika håll i landet tillkommit och att vid både kroppssjukhus och mentalsjukhus i allt större utsträckning vårdas alkoholskadade personer. Vidare må nämnas att en upprustning av de medicinska vårdmöjligheterna vid vårdanstalterna för alkoholmissbrukare pågår. Därest såsom är att förmoda utvecklingen mot en intensifierad medicinsk vård på förevarande område kommer att fortsätta, kan det enligt revisorernas mening övervägas, om icke medicinalstyrelsen bör bli centralorgan för alkoholistvården i landet. Mot en överflyttning av ytterligare ärendesgrupper till medicinalstyrelsen talar den omständigheten, att styrelsen redan nu är ett av de mest arbetstungda centrala verken och att en dylik åtgärd skulle än mera accentuera detta förhållande. Det må emellertid framhållas, att utredningar pågå som syfta till att landsingen från staten skola övertaga huvudmannskapet för mentalsjukvården. Ett genomförande härav komme utan tvekan att medföra betydande lättnader i arbetsbördan för medicinalstyrelsen. Uteslutet är icke att även i andra hänseenden inom en nära framtid komma att vidtagas organisationsförändringar med samma innebörd för styrelsens del. Revisorerna anse sig i betraktande av nu angivna förhållande icke f. n. böra föreslå en överflyttning av nykterhetsvårdsärendena från socialstyrelsen till medicinalstyrelsen men förutsätta, att den här aktualiserade frågan upptages till närmare prövning, så snart bättre förutsättningar föreligga för ett slutligt bedömande därav. Förevarande spörsmål sammanhänger f. ö. även med den vidare frågan om en samordning av samhällets åtgärder över huvud taget för tillrättaförande av dem som av en eller annan anledning ha svårigheter att anpassa sig i samhällslivet. Revisorerna anse sig emellertid icke i detta sammanhang böra ingå därpå.

Kontrollstyrelsens främsta åligganden kunna sägas vara tvåfaldiga: dels är styrelsen beskattnings- och uppbördsmyndighet för den alldeles övervägande delen indirekta skatter, däribland spritskatten, dels har styrelsen vissa centrala och samordnande uppgifter beträffande alkohollagstiftningen. Vad angår den första gruppen ärenden må erinras, att i ett av särskilda sakkunniga nyligen framlagt betänkande (SOU 1957: 13) övervägts frågan om ökad användning av indirekt beskattning i form av en detaljhandelskatt eller en partihandelsskatt. Kommittén har, såvitt gäller beskattnings- och uppbördsmyndighet vid genomförandet av en detaljhandelsskatt, stan-

nat för att förordna en anknytning av varuskattekontrollen till länsstyrelserna. Beträffande partihandelsskatten har kommittén funnit sig böra förslå, att kontroll därav skall handhavas av en central beskattnings- och uppborndsmyndighet och då lämpligen kontrollstyrelsen. De synpunkter kommittén åberopat till stöd för sitt förslag att förlägga varuskattekontrollen till länsstyrelserna äro enligt revisorernas mening tillämpliga även beträffande nu utgående indirekta skatter. Den kännedom som den lokala taxeringsorganisationen har beträffande de lokala förhållandena måste sålunda vara till betydande fördel även vid handhavandet av den indirekta beskattningen, samtidigt som förutsättningar skapas för ett effektivt samarbete mellan kontrollorganen för både direkt och indirekt beskattning. Revisorerna anse därför starka skäl — oberoende av om den indirekta beskattningen i fortsättningen skall komma till ökad användning i vårt land eller ej — tala för en decentralisering till länsstyrelserna av beskattnings- och uppborndsverksamheten beträffande den indirekta beskattningen. I detta sammanhang må även framhållas att det framstår som antagligt att bestämda fördelar skulle följa med en inordning av länsnykterhetsnämnderna i länsstyrelserna. Frågan härom sammanhänger emellertid med ett vidare spörsmål, nämligen om inordning av länsnämnderna över huvud taget i länsstyrelserna, vilket faller utom ramen för denna framställning.

Nyss har nämnts att kommittén för den indirekta beskattningen förordat, att kontrollstyrelsen under vissa förutsättningar skall fungera som beskattnings- och uppborndsmyndighet vid införandet av en partihandelsskatt. Kommittén synes emellertid icke helt ha avvisat tanken på att länsstyrelserna även i detta fall skulle övertaga ifrågavarande funktioner. Därest de fortsatta övervägandena i ämnet skulle giva vid handen, att ett centralt organ är mest lämpligt för ändamålet, anse revisorerna det förtjänt att närmare prövas, huruvida icke dessa uppgifter skulle kunna anförtros generaltullstyrelsen, som redan nu har en icke oväsentlig uppbörd av indirekta skatter; denna uppbörd skulle därigenom komma att koncentreras till ett och samma ämbetsverk. Härför talar även det förhållandet, att tullverket vid genomförandet av de tullåttnader i olika hänseenden som f. n. äro aktuella kan förväntas få en viss avlastning i sin nuvarande arbetsbörda. Beaktas bör även att tullverket har en betydande lokalorganisation, som kan ersätta kontrollstyrelsens lokala organ. Vidare må erinras att moderna kontorsmaskiner, vilka för sin rationella användning kräva stora förvaltningsenheter, torde vara särskilt lämpade för kontrollen av tull- och skatteuppbörd.

En överflyttning av befattningen med den indirekta beskattningen till länsstyrelserna och eventuellt tullverket komme att innebära en väsentlig avlastning av kontrollstyrelsen, som därefter i stort sett endast skulle ha kvar vissa uppgifter inom alkohollagstiftningens område. Skäl kunna anföras för en decentralisering även av dessa till lokala myndigheter, varvid flera möjligheter yppa sig, t. ex. länsstyrelserna eller länsnykterhetsnämnderna.

För parti- och detaljhandeln med spritdrycker finnas inrättade två statliga bolag, vin- & spritcentralen respektive nya systemaktiebolaget. Gemensamt för bolagen är att de anförtrotts vissa offentligrättsliga funktioner, varjämte deras ändamål äro likartade: båda ha, om än i olika led, till syfte att tillhandahålla allmänheten vin- och spritdrycker. Föreskrifterna i gällande bolagsordningar överensstämma vidare i väsentliga avseenden. Bägge bolagen skola sålunda för vinnande av största möjliga besparing av omkostnader å alla områden av sin verksamhet handha rörelsen och anordna driften på det mest rationella och effektiva sätt. Revisorerna — som icke ha anledning att ifrågasätta annat än att verksamheten bedrivs med iaktta-

gande av meddelade bestämmelser — anse det likväl kunna övervägas, om icke syftet med angivna föreskrift bäst skulle tillgodoses, därest de båda bolagen sammansloges till ett. Såsom tidigare nämnts ha bolagen samma ändamål med sin verksamhet, något som i och för sig måste skapa gynnsamma förutsättningar för ett förenhetligande av de båda företagen. Några principiella hinder däremot torde ej heller enligt revisorernas mening kunna åberopas. Erinras må f. ö. att i Finland och Norge finnes endast ett bolag för ifrågavarande ändamål. Revisorerna få därför föreslå, att denna fråga upptages till närmare prövning, exempelvis genom utredningen rörande de statliga företagsformerna. — I detta sammanhang uppställer sig även spørsmålet, huruvida anordningen med ett centralt restaurangbolag och fem dotterbolag kan vara rationell. Jämväl denna organisationsfråga synes böra upptagas av den nyssnämnda utredningen.

Såsom inledningsvis framhållits äro de här behandlade spörsmålen både omfattande och delvis komplicerade, varför de för sin slutliga lösning kräva ingående överväganden. Revisorernas nu skisserade förslag gör självfallet icke anspråk på att innebära annat än en tänkbar utväg för att nå fram till en bättre ordning på förevarande område. Det synes emellertid angeläget, att man målmedvetet söker få till stånd mera ändamålsenliga förhållanden härutinnan än vad nu är fallet. Revisorerna äro också övertygade om att detta skall vara möjligt, om de föreliggande problemen angripas utan förtutfattade meningar och med en vilja att nå resultat, som i alla avseenden kunna sägas vara rationella.

Utlåtanden ha avgivits av *socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, statskontoret, generaltullstyrelsen, kontrollstyrelsen, statens organisationsnämnd, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Västmanlands och Gävleborgs län, nya systemaktiebolaget, AB vin- & spritcentralen, Sveriges centrala restaurangaktiebolag och 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna* (Del II, s. 307—340).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Under förevarande avsnitt ha revisorerna till behandling upptagit en rad med den statliga nykterhetsadministrationen sammanhängande frågor. Revisorerna ha därvid inledningsvis erinrat om att den nykterhetspolitiska organisationen kännetecknas av en stark splittring, vilket icke minst gäller beträffande ärendenas handläggning inom Kungl. Maj:ts kansli. Utan att framföra något direkt förslag ha revisorerna även diskuterat lämpligheten och möjligheten av en överflyttning av nykterhetsvårdsärendena från socialstyrelsen till medicinalstyrelsen. Vidare ha revisorerna funnit skäl tala för att kontrollstyrelsens befattning med de indirekta skatterna överföres på länsstyrelserna eller alternativt tullverket och att kontrollstyrelsens återstående uppgifter inom alkohollagstiftningens område decentraliseras till exempelvis länsstyrelserna eller länsnykterhetsnämnderna. Revisorerna ha slutligen förordat en närmare prövning av förutsättningarna för en sammanslagning av de båda statliga bolagen för parti- och detaljhandeln med sprit-

drycker samt ifrågasatt, hurvida den nuvarande anordningen med ett centralt restaurangbolag och fem dotterbolag kan vara rationell.

Såsom revisorerna själva erinrat har fjolårets riksdag, med anledning av en framställning av 1956 års revisorer, beslutat hemställa om en översyn av departementsindelningen. Såsom framgår av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 34 till årets förra riksdag torde en sådan översyn komma till stånd inom kort, sedan författningsutredningen nu avlämnat sitt delbetänkande om regeringsarbetets organisation. Utskottet anser sig kunna utgå från att därvid kommer att beaktas vad revisorerna anfört rörande de nykterhetspolitiska ärendenas behandling i departementalt avseende.

Vad därefter angår den direkta nykterhetsvården har uppfattningen om alkoholismens natur onekligen undergått en betydelsefull förskjutning, vilken torde medföra vissa organisatoriska konsekvenser. En överflyttning av hithörande ärenden från socialstyrelsen till medicinalstyrelsen kan dock knappast, av de skäl revisorerna anfört, anses aktuell just för ögonblicket. Enligt utskottets mening får vidare förutsättas, att frågan ägnas vederbörlig uppmärksamhet av nykterhetsvårdsutredningen. Sedan såväl denna utredning som vissa på sjukvårdens område pågående utredningar slutförts, torde en bedömning av den lämpligaste formen för alkoholistvårdens centrala ledning säkrare kunna ske.

Kontrollstyrelsens ställning i det nykterhetspolitiska systemet återigen är uppenbarligen starkt beroende av den ståndpunkt statsmakterna komma att intaga i frågan om den indirekta beskattningen och dess administration. Erinras må i sammanhanget om det betänkande som i fjol framlades av 1952 års kommitté för indirekta skatter och som efter remissbehandling nu är föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Valet av lämplig uppbördsmyndighet i förevarande fall röner även viss inverkan av den tulltekniska och handelspolitiska utvecklingen. Enligt utskottets mening bör kunna förutsättas, att revisorernas här anförda synpunkter komma att vederbörligen beaktas vid de överväganden som föranledas av nyss antydda omständigheter.

Vidkommande slutligen frågan om den lämpligaste organisationen av de på området verksamma statsbolagen synes det utskottet vara mest ändamålsenligt, att densamma prövas av 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna. Med hänsyn till vad utredningen anfört i sitt remissutlåtande anser sig utskottet kunna räkna med att så även kommer att ske.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att de av revisorerna under förevarande punkt aktualiserade problemen intimt sammanhånga med ställningstagandet till nyss avslutade respektive resultatet av alltjämt pågående utredningar. Vid sådant förhållande och under hänvisning jämväl till utskottets i det föregående gjorda uttalanden har utskottet velat begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen
omförmåla.

28:0) **Viten i den statliga upphandlingsverksamheten.** Under finansdepartementet, § 29, ha revisorerna framfört vissa synpunkter på vitesinstrumentets handhavande (Del I, s. 304—311).

Efter en redogörelse för bl. a. myndigheternas praxis på förevarande område ha revisorerna uttalat följande.

Såsom i det föregående anförts uttalade 1946 års upphandlingssakkunniga, att de icke framfört något förslag om allmänna leveransbestämmelser för den statliga upphandlingen, exempelvis i fråga om vite och force majeure, bl. a. av den anledningen, att det syntes lämpligt att avvakta de erfarenheter som kunde vinnas vid tillämpningen av en ny upphandlingsförfordning. Den frihet som sålunda lämnats myndigheterna har, såsom framgår av den av revisorerna nu gjorda undersökningen, lett till skilda principer i fråga om tillämpningen av vitesföreskrifter vid leveransförseningar. Undersökningen visar även att åtskilliga myndigheter regelmässigt utan närmare prövning intaga vitesklausuler i vissa upphandlingsavtal. Då såsom av det föregående framgår föreskrivet vite endast undantagsvis utkräves, kan — särskilt som underlåtenheten härutinnan stundom synes grundad på tvivelaktiga skäl — lämpligheten av en sådan ordning ifrågasättas. Allmänt sett är det angeläget, att vitesbestämmelserna handhavas så, att de icke förlora sin betydelse. En slentrianmässig användning av vitesklausuler utan fast tillämpning av desamma i förekommande fall är ägnad att undergräva respekten för vitesinstrumentet. Vidare ha såsom undersökningen visar särskilda olägenheter, såsom prishöjningar och förlängda leveranstider, förmärkts eller befarats vid användning av vitesklausuler.

Belysande för det tvivelaktiga värdet av slentrianmässigt använda vitesnormer är att försvarets myndigheter, vilka ombesörja en omfattande upphandling, efter långvariga överläggningar och noggrant övervägande nyligen i princip beslutat frångå tidigare brukade vitesföreskrifter i sina allmänna leveransbestämmelser och i stället utformat andra ersättningsregler. Dessa äro visserligen i vad de avse avdrag å köpeskillingen på grund av försenad leverans av vites natur, men skilja sig från de enligt kontraktsformulären vanligen förekommande vitesföreskrifterna därutinnan, att avdraget icke normerats på förhand utan bestämmes särskilt i varje avtal.

Vitet kan, rätt använt, vara ett verksamt medel i strävandena att nå fördelaktiga upphandlingsresultat. Det är därför av vikt att vitesbestämmelser brukas med omtanke i den statliga upphandlingen. Genom missbruk förlorar vitet sin egenskap av verksamt påtryckningsmedel. Revisorerna vilja därför fästa uppmärksamheten på betydelsen av ett rätt handhavande av vitesinstrumentet. Övervägas bör om icke ersättningsbestämmelser av den typ som återfinnas i de förut omnämnda allmänna bestämmelserna för leveranser till försvarets myndigheter kunna ges en vidare tillämpning i den statliga upphandlingsverksamheten. Vitet skulle därmed reserveras för fall, där det tjänar ett verkligt ändamål.

Sammanfattningsvis må framhållas att revisorerna finna det påkallat, att de gjorda iakttagelserna och de i anslutning därtill framförda synpunkterna på lämpligt sätt, exempelvis genom ett Kungl. Maj:ts cirkulär, bringas till statsmyndigheternas kännedom.

Utlåtanden ha avgivits av *försvarets förvaltningsdirektion, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, generalpoststyrelsen, telestyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statens sakrevision och kommerskollegiet* (Del II, s. 340—350).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Med sitt uttalande under förevarande punkt ha revisorerna velat fästa uppmärksamheten på betydelsen av ett rätt handhavande av vitesinstrumentet. Revisorerna ha därvid bl. a. framhållit, att vitet kan vara ett verksamt medel i strävandena att nå fördelaktiga upphandlingsresultat och att det därför är av vikt att vitesbestämmelser brukas med omtanke i den statliga upphandlingen, eftersom genom missbruk vitet förlorar sin egen-skap av påtryckningsmedel. I anslutning härtill ha revisorerna ansett det böra övervägas, om icke ersättningsbestämmelser av den typ som återfinnes i de nyligen fastställda allmänna bestämmelserna för leveranser till försva-rets myndigheter kunna ges en vidare tillämpning i den statliga upphand-lingsverksamheten. Vitet skulle därmed reserveras för fall där det tjänar ett verkligt ändamål.

Vederbörande remissinstanser ha i stort sett biträtt vad revisorerna så- lunda uttalat, samtidigt som de anslutit sig till förslaget, att de av reviso- rerna gjorda iakttagelserna och framförda synpunkterna på lämpligt sätt böra bringas till statsmyndigheternas kännedom. Utskottet är för sin del av samma uppfattning. I enlighet härmed hemställer utskottet,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder i det av revisorerna an- givna syftet.

29:o) Av vissa myndigheter utgivna årsberättelser m. m. Under finansde- partementet, § 30, ha revisorerna uttalat sig för en fullständig inventering av statsmyndigheternas utgivande av årsberättelser och liknande (Del I, s. 312—315).

Efter en redogörelse för av statliga myndigheter och institutioner utgivna årsberättelser m. m. ha revisorerna uttalat följande.

Revisorerna ha, såsom av den föregående redogörelsen framgår, funnit det vara av intresse att inhämta kunskap om vissa förhållanden, vilka ha avseende å årsberättelser och liknande publikationer som utgivas av stat- liga myndigheter och institutioner. Av skilda skäl — bl. a. på grund av att det icke finnes några helt tillförlitliga uppgifter om vilka myndigheter som utgiva dylika skrifter och att det i vissa fall är svårt att renodla vad som har karaktär av årsskrift — har det icke varit möjligt att få fram fullstän- diga uppgifter i ämnet. Den tabellariska redogörelse som tidigare lämnats torde dock giva en bild av omfattningen av de utgifter m. m. som statsver- ket åsamkas i förevarande fall, och det torde på grundval av detta material vara berättigat att draga vissa slutsatser.

Ifrågavarande publikationsverksamhet har en icke obetydlig omfattning; enbart de här redovisade kostnaderna för tryck och papper belöpa sig f. n. till över 200 000 kronor per budgetår, medan de inkomster som inflyta till följd av försäljningar äro relativt obetydliga. Revisorerna anse sig till att börja med böra ifrågasätta, huruvida det verkligen kan vara motiverat att i den utsträckning som nu sker utgiva årsberättelser m. m. Utan eftersät- tande av några väsentliga intressen torde dessa i många fall helt kunna slo- pas. Där så icke är möjligt synas dock de ifrågavarande publikationerna mången gång ha ett alltför stort omfång och innehålla uppgifter, som måste

vara av ringa intresse att bevara för framtiden. Detta gäller t. ex. i fråga om personliga uppgifter om anställningsförhållanden inom ett verk, vikariatet m. m. — Det övervägande antalet berättelser utgivas nu i tryck; enligt revisorernas mening skulle dessa ofta lika väl, i den mån utgivningen över huvud är påkallad, kunna publiceras i stencilerat skick.

Det åligger vissa myndigheter att avgiva årsberättelse till Kungl. Maj:t. Enbart denna omständighet synes icke motivera, att särskilda berättelser publiceras. Det torde vara tillräckligt, att vederbörande myndighet t. ex. i samband med avgivandet av sina anslagsäskanden lämnar en redogörelse för verksamheten under det gångna budgetåret. Härigenom vinnes — förutom kostnadsbesparingar — den fördelen, att en sammanfattning över verksamheten blir tillgänglig, medan uppgifterna fortfarande äro aktuella och icke — som f. n. stundom är fallet — åratals senare.

Revisorerna ha sökt utröna i vad mån utgivandet av årsberättelserna grundas på uttrycklig föreskrift eller särskilt bemyndigande. Det har dock icke varit möjligt att vinna tillräcklig klarhet härutinnan. Erinras må att Kungl. Maj:t i en kungörelse den 25 maj 1945 (nr 311) lämnat vissa föreskrifter angående statsmyndighets rätt att på statsverkets bekostnad verkställa tryckning av publikation. Det vill enligt revisorernas erfarenhet förefalla, som om kungörelsen i fråga icke vore allmänt känd av dem den vederbör. Densamma synes, såsom f. ö. även 1956 års riksdagsrevisorer påpekat, vara i behov av en översyn, då däri intagna föreskrifter i vissa avseenden ej längre äro aktuella.

Årsberättelserna äro stundom delar av Sveriges officiella statistik. Som bekant ha särskilda sakkunniga — 1956 års statistikkommitté — tillkallats med uppgift att pröva möjligheterna att på olika vägar uppnå kostnadsbesparingar inom den officiella statistikproduktionen. Revisorerna förutsetta att under utredningens arbete till bedömande upptages frågan, huruvida det icke är möjligt att minska omfattningen av bl. a. ifrågakommande statistiktryck.

Som en sammanfattning av de gjorda iakttagelserna må framhållas, att revisorerna funnit förhållandena i förevarande avseenden mindre tillfredsställande. Det är därför önskvärt, att en fullständig inventering av de statliga myndigheternas och institutionernas publikationsverksamhet på förevarande område kommer till stånd. I samband därmed bör även behovet av övriga i nämnda kungörelse omförmälda publikationer närmare granskas. På grundval av en dylik utredning torde en ny kungörelse angående statsmyndigheternas rätt att verkställa tryckning av publikationer böra utfärdas i syfte att kraftigt begränsa både antalet och omfattningen av myndigheternas årsberättelser m. m.

Utlåtanden ha avgivits av *statskontoret* och *1956 års statistikkommitté* (Del II, s. 350 och 351).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Av det remissutlåtande som avgivits av 1956 års statistikkommitté framgår bl. a., att kommittén har för avsikt att till principiell behandling upptaga frågan om omfattningen och utformningen av det statistiska trycket. Revisorernas önskemål i förevarande avseende torde därmed bliva tillgodosett. Då utskottet vidare förutsätter, att med utgångspunkt i det

resultat vartill statistikkommitténs ifrågavarande översyn kan leda en allmän prövning sker av behovet av de inom statsförvaltningen nu förekommande årsberättelserna o. likn., har utskottet ansett sig kunna begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen
omförmåla.

30:o) **Statsverkets annonsering.** Under finansdepartementet, § 31, ha revisorerna berört vissa förslag till förbilligande av den statliga annonseringen (Del I, s. 316—326).

Efter en redogörelse för omfattningen av den statliga annonseringen m. m. ha revisorerna uttalat följande.

Frågan om åtgärder i syfte att nedbringa kostnaderna för statsverkets annonsering har i skilda sammanhang uppmärksamrats. Såsom av den föregående redogörelsen framgår ansågo sålunda 1944 års riksdagsrevisorer, att möjligheter borde skapas för statsverket att erhålla rabatt vid all annonsering. Vidare verkställde statens informationsstyrelse under åren 1945 och 1946 på Kungl. Maj:ts uppdrag en utredning, den s. k. annonsutredningen, med ändamål att söka nedbringa statsverkets annonskostnader. Varken revisorernas nyssnämnda framställning eller annonsutredningens förslag ha emellertid föranlett något resultat i angivet syfte.

Kostnaderna för statsverkets annonsering uppgå årligen till betydande belopp. Av den undersökning revisorerna nu verkställt framgår, att enbart inom försvaret dessa kostnader för tiden mars—september 1957 utgjorde i runt tal 347 000 kronor, medan desamma för det av revisorerna undersökta området av den civila statsförvaltningen för år 1956 voro inalles ca 2,2 miljoner kronor. Det torde icke vara omotiverat antaga, att årskostnaden för statsförvaltningen i dess helhet belöper sig till över fyra miljoner kronor. Med hänsyn till storleken av dessa utgifter och det förhållandet att tidigare förslag om förbilligande av den statliga annonseringen icke medfört några egentliga resultat, ha årets revisorer funnit det påkallat att ånyo till behandling upptaga denna fråga. Revisorerna ha därvid särskilt uppmärksammat två omständigheter som i sammanhanget äro av intresse, nämligen dels det sätt varpå annonseringen bör vara anordnad, dels spørgsmålet om utverkande av rabatter.

Innan revisorerna närmare ingå härpå, må erinras om att det flera gånger ifrågasatts, huruvida icke de statliga myndigheterna skulle ha att lita till enbart den offentliga arbetsförmedlingen vid rekrytering av personal. Revisorerna anse sig för sin del icke böra framföra förslag härom, då ett sådant system skulle innebära att statsverket i många fall komme i ett sämre läge än de privata arbetsgivarna i förevarande avseende. Detta ståndpunkts-tagande utesluter emellertid icke uppfattningen, att myndigheterna i större utsträckning än vad som f. n. sker borde kunna anlita arbetsförmedlingen, varigenom rekryteringskostnaderna skulle kunna nedbringas icke oväsentligt. Men även om detta önskemål tillgodoses, kommer det alltjämt att föreligga ett icke obetydligt antal fall av nu avsett slag, då det för vederbörande myndighet är nödvändigt att annonsera. Det framstår därför som synnerligen angeläget, att annonseringen sker på ett ändamålsenligt men likväl kostnadsbesparande sätt. Enligt de iakttagelser som kunnat göras lämnar emellertid annonseringens planering och utförande åtskilligt övrigt att önska. Revisorerna ha sålunda vid åtskilliga tillfällen förmärkt, hurusom

myndigheter sökt exempelvis ingenjörspersonal genom två eller flera annonser, införda i samma tidning under samma vecka eller rent av samma dag men det oaktat innehållande praktiskt taget likalydande text, frånsatt att fråga varit om befattningar i skilda lönegrader. I dessa fall skulle det ha varit möjligt att på ett mer slagkraftigt men likväl billigare sätt i en enda annons ledigförklara samtliga ifrågavarande tjänster. Motsvarande iakttagelser ha gjorts beträffande annonser om upphandling. — Ytterligare må framhållas att det för myndigheter med mera regelbunden annonsering torde vara ändamålsenligt att koncentrera denna till viss veckodag, varigenom goda möjligheter till rationaliseringar i skilda hänseenden yppas. Lämpligt är även att bestyret med annonseringen inom en myndighet anförtros allenast en tjänsteman eller viss avdelning av myndigheten för att därigenom erforderlig samordning av annonseringen skall kunna ske. En annan synpunkt som särskilt bör beaktas är, att annonseringen icke bör ske i andra tidningar än dem som med hänsyn till läsekrets och spridningsområde äro mest lämpliga i det aktuella fallet. Annonserna böra självfallet utformas på ett upplysande och lättfattligt sätt.

Till frågan om hur annonseringen bör anordnas hör även spørsmålet om anlåtande av annonsbyrå för förmedling av annonser. Såsom av den föregående redogörelsen framgår synes det vara endast mera sällan som statliga myndigheter regelbundet utnyttja annonsbyråer för dylik förmedling. Vattenfallsstyrelsen, som torde vara den myndighet som i största utsträckning annonserar efter personal, har dock slutit avtal med annonsbyrå här om. Det må erinras, att frågan om inrättandet av en statlig annonsbyrå övervägdes av den förut omnämnda annonsutredningen. En sådan byrå skulle ha haft till uppgift att dels övervaka och leda den statliga annonseringen och tillvarataga statsverkets intressen i fråga om prissättningen av annonsutrymmen m. m., dels ock förmedla själva annonserna till tidningarna, kontrollera deras införande och betala annonsräkningar m. m. Annonsutredningen ansåg sig emellertid på anförda skäl, främst ekonomiska, icke kunna förorda tillkomsten av en statlig sådan byrå. Utredningen föreslog i stället, att åt något redan befintligt organ skulle uppdragas att följa utvecklingen på annonsmarknaden och därvid tillvarataga de statliga myndigheternas intressen i deras egenskap av annonsörer. Verksamheten skulle således vara rådgivande. Förslaget har som tidigare nämnts icke föranlett någon åtgärd.

Jämväl revisorerna anse, med hänsyn till den omfattning den statliga annonseringen numera har, behov föreligga av ett organ med vissa samordnande och konsultativa uppgifter på förevarande område. Någon självständig annonsbyrå i egentlig mening torde på bl. a. de skäl annonsutredningen anfört dock icke böra startas. Organet torde i stället böra anknytas till någon redan befintlig myndighet. Vilka uppgifter i detalj som böra ankomma på detsamma torde i nuvarande läge icke med bestämdhet kunna sägas. Förevarande spørsmål sammanhänger nämligen intimt med den andra huvudfråga som av revisorerna här aktualiserats, nämligen hur statsverket skall kunna komma i åtnjutande av rabatter vid annonseringen. Såsom ovan redovisats erhålla de statliga myndigheterna f. n. nära nog undantagslöst icke annan rabatt än kassarabatt.

De s. k. auktoriserade annonsbyråerna komma som bekant i åtnjutande av betydande provisioner. Näringsfrihetsrådet förhandlar sedan åtskillig tid tillbaka med vissa tidningsföretag och annonsbyråer i frågan om vissa konkurrensbegränsningar på förevarande område. Revisorerna ha givetvis icke anledning att närmare ingå på de vid nämnda förhandlingar aktualiserade frågorna. Med hänsyn till bl. a. omfattningen av den statliga an-

nonseringen framstår det emellertid enligt revisorernas uppfattning som starkt motiverat, att statsverket kommer i åtnjutande av skäliga rabatter. Därest statsverket i dag kunde tillgodogöra sig sådana rabatter, förslagsvis beräknade till 15 procent, torde storleken av den ytterligare besparing i statsutgifterna som därigenom bleve möjlig kunna uppskattas till omkring 500 000 kronor årligen, vilket ger en bild av problemets ekonomiska räckvidd. Så snart frågan härom fått en ur statsverkets synpunkt tillfredsställande lösning, torde det här jämväl aktualiserade spørsmålet om ett konsulterande organs uppgifter och organisatoriska placering böra närmare övervägas.

Revisorerna anse således, att sådana åtgärder snarast böra vidtagas, att de här framförda synpunkterna på den statliga annonseringen bli tillgodosedda.

Utlåtanden ha avgivits av *försvarets civilförvaltning, arbetsmarknadsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, generalpoststyrelsen, telestyrelsen, statskontoret, statens sakrevision och svenska annonsörers förening* (Del II, s. 351—358).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Frågan om statsverkets annonsering är, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, av betydande ekonomisk räckvidd. Icke minst med hänsyn härtill synes det utskottet i likhet med revisorerna angeläget, att densamma så snart ske kan bringas till en tillfredsställande lösning. Förutsättningarna härför torde väsentligen ha ökat, sedan de förhandlingar som förts inför näringsfrihetsrådet i ärende angående annonsförmedlingssystemet numera slutförts och lett till vissa resultat.

Enligt utskottets mening bör åt lämplig myndighet, exempelvis statens sakrevision, givas i uppdrag att med utgångspunkt i nämnda resultat och under beaktande av vad såväl revisorerna som remissinstanserna anfört utarbeta och till Kungl. Maj:t inkomma med detaljerat förslag till frågans lösning. Därvid torde bl. a. böra prövas, i vad mån skäliga rabatter kunna tillförsäkras statsverket genom anslutning till den s. k. expeditionscentral som avses skola inrättas i syfte att betjäna annonsörer som tillhandahålla fullt tryckfärdigt annonsmaterial.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranställa om åtgärder i det av utskottet angivna syftet.

31:o) *Förvaltningen m. m. av vissa kyrkliga fastigheter.* Under eklestikdepartementet, § 32, ha revisorerna berört vissa med den eklestiska fastighetsförvaltningen sammanhängande frågor (Del I, s. 327—339).

Efter en redogörelse för i ämnet gällande bestämmelser m. m. ha revisorerna uttalat följande.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen förekomma inom den ecklesiastiska förvaltningen två olika slag av fastigheter, nämligen dels de ecklesiastiska arrendegårdarna och dels de ecklesiastiska boställena. Normerande föreskrifter rörande förvaltningen av dessa fastigheter återfinnas beträffande de förstnämnda i ecklesiastiska arrendestadgan och beträffande de sistnämnda i ecklesiastisk boställsordning. En grundläggande skillnad mellan de två fastighetstyperna är, att arrendegårdarna helt lyda under stiftsnämnds förvaltning, medan boställena omhänderhavas av vederbörande pastorat under uppsikt av boställsnämnd och stiftsnämnd. Stiftsnämndernas befogenheter i avseende å förvaltningen av arrendegårdarna äro på grund härav vida större än i fråga om boställena. I arrendestadgan ha intagits detaljerade föreskrifter rörande arrendesättningen av arrendegårdarna, medan beträffande boställena de allmänna lagbestämmelserna angående jordägares och nyttjanderättshavares rättigheter och skyldigheter äro tillämpliga, i den mån ej annat föreskrives i boställsordningen.

År 1947 framlades i en promemoria resultatet av en inom statens sakrevision av särskilda utredningsmän verkställd granskning av det praktiska utförandet av stiftsnämndernas verksamhet i avseende å den ecklesiastiska boställsjorden och därmed sammanhängande spörsmål. I det föregående har redogjorts för vissa av de iakttagelser som gjorts vid den ifrågavarande granskningen. Utredningsmännen hade bl. a. funnit att i fråga om byggnadsverksamheten en alltför hög standard ibland tillämpats och att tendenser stundom förmärkts att tillgripa ekonomiskt kostsamma nybyggnader i stället för ombyggnader eller mera genomgripande reparationer. Alltför stora ekonomibyggnader hade vidare uppförts trots starkt ökade byggnads-kostnader och oaktat den moderna tekniken enligt utredningsmännens uppfattning bort möjliggöra en begränsning av byggnadernas storlek. Då arrendesättningen i allmänhet visat sig mycket ojämn och ej sällan alltför låg, hade utredningsmännen ansett att åtgärder borde vidtagas för en mera enhetlig och objektivt fastställd arrendenivå.

Revisorerna ha i syfte att undersöka det ekonomiska utfallet av de ecklesiastiska arrendegårdarna från stiftsnämnderna införskaffat vissa uppgifter i ämnet. Därav framgår att antalet sådana gårdar per den 1 oktober 1957 utgjorde 148 med en sammanlagd jordbruksareal av i runt tal 4 800 hektar. Jordbrukstaxeringsvärdet belöpte sig till totalt ca 13 120 000 kronor, och arrendeinkomsterna utgjorde för år 1956 ca 440 000 kronor. Ränteavkastningen på jordbrukstaxeringsvärdena uppgick således sagda år till knappt 3 procent. Av i det föregående återgivna tabeller framgår vidare, att i vissa av de ecklesiastiska arrendegårdarna under de senaste årtiondena betydande kapitalinvesteringar ägt rum. Ej sällan ha dessa varit av sådan storlek, att de utgående arrendena icke motsvarat skälig ränta ens på det nyinvesterade kapitalet; än mindre ha arrendebeloppen givit utrymme för täckning av avskrivningskostnader o. d.

Det för statsverkets del ekonomiskt otillfredsställande resultatet av jordbruksdriften vid arrendegårdarna måste delvis ses mot bakgrunden av att byggnadsbeståndet vid desamma i allmänhet var i mycket dåligt skick, när stiftsnämnderna övertogo förvaltningen. Orsaken härtill torde främst ha varit att byggnadsskyldigheten tidigare ålegat arrendatorerna. Vid bedömandet av det ekonomiska utfallet får icke heller bortses från att i ovan nämnda inkomstbelopp icke inräknats de avsevärda inkomster som inflyta till kyrkofonden genom försäljning av arrendegårdarnas skogsprodukter. Revisorerna ha emellertid, även med beaktande av sistnämnda omständig-

heter, kommit till den uppfattningen, att förvaltningen av de ecklesiastika arrendegårdarna icke i allo skett på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt. Såsom ovan nämnts ha sålunda i flera fall betydande kapitalinvesteringar verkställts, vilka icke stått i rimlig proportion till de utgående arrendebeloppen. Revisorernas uppfattning härvidlag överensstämmer med de iakttagelser som gjorts vid den förenämnda, av statens sakrevision genom särskilda utredningsmän verkställda undersökningen. Enligt revisorernas mening bör därför i fortsättningen större återhållsamhet iakttagas i fråga om byggnadsverksamheten vid arrendegårdarna. Vidare bör ökad uppmärksamhet ägnas åt möjligheterna att sammanlägga mindre bruksdelar till större enheter liksom att, där så ur olika synpunkter kan anses rimligt, nedlägga jordbruksdriften vid icke bärkraftiga jordbruk. I vissa fall torde också en omprövning av nu utgående arrenden vara motiverad. Vad här sagts om de ecklesiastika arrendegårdarna torde i väsentliga delar gälla också ecklesiastika boställen. För statsverkets del är det, med hänsyn till de tillskott pastoraten vid fall av behov erhålla av kyrkofonden och till de överskottsmedel som pastoraten enligt vissa regler skola inleverera dit, indirekt av betydelse att avkastningen av nämnda boställen hålles på en tillfredsställande nivå. Revisorerna anse det därför önskvärt att också beträffande de ecklesiastika boställena föreliggande möjligheter till ytterligare ekonomisering av jordbruksdriften tillvaratagas.

Såsom tidigare nämnts äger pastorat — om för gäldande av pastoratets präst- och kyrkomusikerlönekostnader under visst år utgår högre belopp än som täckes dels av avkastningen av pastoratets präst- och kyrkomusikerlönetillgångar och annan därtill särskilt anslagen inkomst, dels ock därutöver av ett belopp, motsvarande viss utdebitering för skattekrona — för vad ytterligare erfordras erhålla tillskott ur kyrkofonden. Vid bestämmandet av sådant tillskott tages dock icke hänsyn till den faktiska avkastningen av vederbörande lokala avlöningstillgångar; behovsprövningen sker i stället med utgångspunkt från ett på visst sätt normaluppskattat inkomstbelopp. I den tidigare lämnade redogörelsen har påvisats, hurusom de sistnämnda beloppen väsentligt understiga de faktiska inkomsterna; skillnadsbeloppet utgjorde för år 1952 ca 8 miljoner kronor och för år 1956 ca 6 miljoner kronor. Nämnda omständighet har haft till följd — vilket också framhållits av 1953 års statsrevisorer — att många pastorat kunnat uppbära större tillskott ur kyrkofonden än vad som i och för sig skulle ha varit motiverat med hänsyn till dessa pastorats betydande egna inkomster. För kyrkofondens vidkommande har förhållandet inneburit en motsvarande utgiftsstegring, vilket i sin tur lett till att den allmänna kyrkoavgiften måst uttagas med högre belopp än som eljest skulle ha varit erforderligt.

Med hänsyn till de nämnda, ur det allmännas synpunkt icke önskvärda konsekvenserna av nuvarande normaluppskattningsystem finna revisorerna det ofrånkomligt, att en översyn av hithörande lagbestämmelser snart kommer till stånd, syftande till en sådan ändring av gällande regler att obehövliga tillskott ur kyrkofonden i fortsättningen förhindras.

Utlåtanden ha avgivits av *Kammarkollegiet, statskontoret, statens sakrevision och samtliga stiftsnämnder* (Del II, s. 359—389).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. På grundval av vissa undersökningar ha revisorerna ansett sig kunna konstatera, att förvaltningen av de ecklesiastika arrendegårdarna icke i allo skett på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt. Sålunda hade i flera fall betydande kapitalinvesteringar verkställt, vilka icke stått i rimlig proportion till de utgående arrendebeloppen. Enligt revisorernas mening borde därför i fortsättningen större återhållsamhet iakttagas i fråga om byggnadsverksamheten vid arrendegårdarna. Vidare borde ökad uppmärksamhet ägnas åt möjligheterna att sammanlägga mindre brukningsdelar till större enheter liksom att, där så ur olika synpunkter kunde anses rimligt, nedlägga jordbruksdriften vid icke bärkraftiga jordbruk. I vissa fall syntes också en omprövning av nu utgående arrenden vara motiverad. Det här sagda finge enligt revisorerna anses i väsentliga delar gälla även ecklesiastika boställen.

Av remissmyndigheterna ha särskilt statskontoret och statens sakrevision understrukt de av revisorerna anförda synpunkterna. Även kammarkollegiet och stiftsnämnderna ha i olika hänseenden funnit revisorernas påpekanden vara värda beaktande, samtidigt som förklaringar lämnats om anledningen till vidtagna investeringar m. m. samt svårigheterna att uppnå mera betydande besparingar eller inkomstökningar belysts.

För att en rättvisande bedömning av förevarande spörsmål skall bli möjlig bör enligt utskottets mening beaktas, vilket f. ö. revisorerna själva framhållit, att byggnadsbeståndet vid de ifrågakvarande arrendegårdarna i allmänhet var i mycket dåligt skick, när stiftsnämnderna övertogo förvaltningen. Detta har mången gång nödvändiggjort investeringar, vilka mot bakgrunden av den löpande arrendeperiodens ekonomiska förhållanden kunna te sig väl höga. I den mån byggnadsbeståndet blir sanerat torde emellertid vara att förvänta, att kostnaderna för berörda ändamål komma att sjunka till en med hänsyn till avkastningen mera rimlig nivå. Investeringskostnadernas storlek får således i väsentliga delar ses som ett resultat av de strävanden statsmakterna velat främja genom tillkomsten av den s. k. sociala arrendelagstiftningen och andra liknande bestämmelser. Utskottet finner också för sin del angeläget, att byggnadsverksamheten på förevarande område allfort handhaves på sådant sätt, att en tillfredsställande standard för arrendatorerna kan upprätthållas.

Vad nu sagts får självfallet icke hindra, att förefintliga besparingsmöjligheter omsorgsfullt tillvaratagas, vare sig fråga är om ecklesiastika arrendegårdar eller löneboställen. Utskottet önskar icke minst understryka vikten av att byggnadsforskningens rön fortlöpande följas och utnyttjas. De av revisorerna berörda möjligheterna att genom rationalisering av själva jordbruksdriften nedbringa kostnaderna synas även böra uppmärksammas. I några remissutlåtanden har framhållits, att det understundom kan vara mera fördelaktigt att sälja viss fastighet än att företaga en omfattande upprustning av byggnaderna. Jämväl en sådan utväg bör i förekommande fall självfallet prövas. Lika naturligt anser utskottet det vara, att beslut i hithörande frågor icke fattas utan att vederbörlig hänsyn tages till arrendeavkastningens

storlek. I sammanhanget må slutligen erinras om statskontorets förslag, att stiftsnämnderna borde åläggas uppgöra en ekonomisk plan för sin egendomsförvaltning samt att i enahanda syfte viss ändring i ecklesiastika medelsförvaltningsreglementet borde ske. Enligt utskottets mening är detta förslag förtjänt att närmare övervägas.

Utöver nu behandlade spörsmål ha revisorerna i förevarande avsnitt av sin berättelse ingått på frågan om nuvarande normaluppskattningsystem vid bestämmandet av avkastningen av pastoratens egna avlöningstillgångar. Med hänsyn till de icke önskvärda konsekvenser detta system visat sig leda till ha revisorerna funnit det ofrånkomligt, att en översyn av hithörande lagbestämmelser snarast kommer till stånd. Förslaget har biträtts av i stort sett samtliga remissmyndigheter. Även utskottet anser på de av revisorerna anförda skälen en dylik översyn vara påkallad.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört.

32:o) Vissa skolbyggnadsfrågor i Norrbottens län. Under ecklesiastikdepartementet, § 33, ha revisorerna berört frågan om lokaliseringen m. m. av viss centralskola i Norrbottens län (Del I, s. 340—352).

Efter en redogörelse för skolorganisationen inom Nederkalix skoldistrikt m. m. ha revisorerna uttalat följande.

Sedan riksdagen år 1950 fattat principbeslut om införande av den nioåriga enhetsskolan, har inom vissa skoldistrikt den nya skolorganisationen försöksvis prövats sedan några år tillbaka. Vederbörande skolmyndigheter ha därvid i olika avseenden ställts inför mycket svårlösta problem. Planeringen av skolväsendet måste nämligen självfallet ske med utgångspunkt från förhållanden som ligga långt framåt i tiden, varvid olika faktorer ofta göra ett säkert framtidsbedömande vanskligt.

De till skolhusbyggandet utgående statsbidragen regleras numera genom kungörelsen 1957:318, vilken förutsätter intimt samarbete mellan å ena sidan vederbörande kommun och å andra sidan vissa statliga myndigheter, nämligen vederbörande folkskolinspektörer och länsstyrelser samt skolöverstyrelsen. Revisorerna, som självfallet ha att bedöma hithörande frågor enbart ur synpunkten av de statliga myndigheternas medverkan, finna det vara av största vikt att garantier skapas för att skolplaneringen sker på sådant sätt, att de utgående statsbidragen komma till rationell användning.

Mot bakgrunden av nu angivna omständigheter ha revisorerna ägnat ett närmare studium åt genomförandet av den nya skolorganisationen inom Nederkalix skoldistrikt, vilket under året besökts av revisorerna. I det föregående har lämnats en redogörelse för vissa av de inom sagda distrikt föreliggande problemen, vilka ha samband med såväl enhetsskoleområdenas omfattning som lokaliseringen och dimensioneringen av centralskolorna. En av de främsta orsakerna till de inom kommunen rådande meningsskiljaktigheterna i hithörande frågor torde kunna hänföras till skilda uppfattningar om den blivande befolkningsutvecklingen inom de olika skolornas upplagningsområden. Framför allt har därvid på senare tid frågan om en eventuell förflyttning av centralskolan i Sangis till Karlsborg blivit aktuell.

I första hand ha representanter för Karlsborgs bruk varit förespråkare för en sådan förflyttning. Företagsledningen har sålunda bl. a. framhållit, att den starkt expanderande industrien i Karlsborg inom en femårsperiod komme att medföra en fördubbling av samhällets nuvarande invånarantal. Då den i Karlsborg belägna skolan — uppförd år 1913 — redan nu vore för lifen, har det ansetts angeläget att åtgärder vidtoges för att inför den väntade inflyttningen till samhället möta behovet av ytterligare skollokaler. Genom byggande av en centralskola i Karlsborg skulle enligt industrirepresentanternas mening nämnda problem få en tillfredsställande lösning. Häremot har emellertid invänts att bruksledningens prognoser rörande befolkningstillväxten i Karlsborg varit överdrivna. Folkskolinspektören i distriktet har i denna fråga bl. a. framhållit, att nybyggnadsbehovet vid en förflyttning av centralskolan till Karlsborg skulle bli väsentligt större än om den kvarläge i Sangis samt att flera klassrum och lärarbostäder i Sangis skulle stå tomma, om en sådan flyttning genomfördes. En fullt utbyggd skolanläggning i Karlsborg skulle enligt folkskolinspektörens beräkningar draga en kostnad av omkring 3 miljoner kronor, medan motsvarande kostnader i Sangis skulle stanna vid ca 2 miljoner kronor.

Revisorerna äro medvetna om att någon bestämd ställning knappast kan tagas till spörsmålet, i vilken utsträckning den fortgående industrialiseringen av vårt samhälle kommer att innebära ytterligare avtappning av glesbygdernas befolkning till förmån för tätorterna. Många tecken tyda dock på att de folkmflyttningar om vilka här är fråga ännu icke på långt när avstannat. Skäl föreligga därför att vid uppgörande av befolkningsprognoser av nu avsett slag iakttaga försiktighet. I en inom skolöverstyrelsen upprättad promemoria i ämnet har också understrukits angelägenheten av att dylika prognoser utarbetas med största omsorg, då i annat fall felaktiga bedömningar kunna leda till betydande felinvesteringar. Som ett konkret exempel härpå vilja revisorerna hänvisa till den i det föregående omnämnda skolanläggningen i byn Vitvattnet, vilken färdigställdes år 1953 men redan kort tid därefter på grund av ändrade förhållanden behöfve utnyttjas endast i begränsad omfattning och inom några år kan väntas bli praktiskt taget utan elever, därest icke beslut fattas om indragning av en 8 km från Vitvattnet liggande skola, vars elever därefter skulle komma att hänvisas till sistnämnda ort. I den ifrågavarande skolanläggningen ingår också en skolhemsbyggnad, till vilken utgick statsbidrag med i runt tal 170 000 kronor. Skälet till att denna byggnad uppfördes var, att planerad skjutsning av skolbarn till Vitvattnets skola från kringliggande byar till en början icke kunde ske på grund av att trafikabla vägar saknades. Behov ansågs därför föreligga att inackordera dessa barn i Vitvattnet. Trots att bl. a. från folkskolinspektörens sida invändningar restes mot skolhemmets uppförande på nämnda ort, erhöles likväl statsbidrag till byggnaden. När efter en tid landsvägsnätet utbyggts och skolskjutsar insatts, minskades successivt behovet av skolhemmet. Detsamma blev vid utgången av läsåret 1956/57 obehöfligt, och verksamheten indrogs därför helt från och med nämnda tidpunkt.

Revisorerna ha icke med ledning av förefintligt utredningsmaterial kunnat bedöma bärkraften av de olika skäl som anförts för respektive mot en överflyttning av centralskolan i Sangis till Karlsborg. Med hänsyn till såväl nyss angivna omständigheter som storleken av för ändamålet utgående statsbidrag ha revisorerna emellertid kommit till den uppfattningen, att innan ytterligare utbyggnad av centralskolan i Sangis sker, frågan om denna skolas förläggning tages under omprövning av skolöverstyrelsen. Härvid synes det vara av största vikt, att en av särskild expertis utförd objektiv befolkningsprognos för de berörda kommunerna upprättas. Oberoende

av hur en sådan prognos utfaller, vilja revisorerna med hänsyn till de lämpligen osäkra faktorer som man under alla förhållanden måste röra sig med ifrågasätta, huruvida icke skäl föreligga för en förnyad prövning av den rent byggnadstekniska utformningen av centralskolan. Revisorerna få i detta sammanhang erinra om att på senare år i olika delar av landet med framgång prövats en ny typ av skolbyggnader, de s. k. skolpaviljongerna, vilka kunnat uppföras till avsevärt lägre kostnader än det pris de permanenta byggnaderna som regel betinga, utan att man därför behövt efter-sätta rimliga krav på kvaliteten. Den nya skoltypen har rönt stort intresse bland expertisen på området. Bl. a. har framhållits att det slag av byggnader det här gäller i en del fall fått ett så gediget utförande, att det varit svårt att avgöra om byggnaderna i fråga äro att beteckna som permanenta eller provisoriska.

Revisorerna finna det således angeläget, att beslutet om förberörda centralskolas lokalisering omprövas och att därvid till övervägande upptages jämväl spörsmålet angående möjligheterna att uppföra ifrågavarande byggnader i form av skolpaviljonger. Enligt revisorernas mening skulle med ett sådant byggnadssätt väsentliga reduceringar av byggnadskostnaderna kunna åvägabringas, vilket i sin tur skulle medföra minskat behov av statsbidrag för skolans uppförande.

Då problem av samma art som de här behandlade torde föreligga jämväl i andra skoldistrikt, vilja revisorerna, med hänsyn till de ekonomiska följdverkningar som felinvesteringar på förevarande område få för både statsverket och kommunerna, helt allmänt understryka den väsentliga betydelse som en omsorgsfull planerings- och prognosverksamhet har för ett rationellt skolbyggnande.

Utlåtanden ha avgivits av *skolöverstyrelsen* och *länsstyrelsen i Norrbottens län* (Del II, s. 390—395).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Revisorernas uppfattning, att frågan om den lämpligaste förläggningen av den ännu icke helt utbyggda centralskolan i Sangis inom Norderkalix skoldistrikt bör omprövas och att därvid till övervägande upptages jämväl spörsmålet om skolans rent byggnadstekniska utformning, har biträts av samtliga de i ärendet hörda myndigheterna. Enligt vad utskottet vidare inhämtat har den utredning som avses skola ligga till grund för en dylik omprövning nu påbörjats. Vid sådant förhållande har utskottet ansett sig kunna begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen omförmåla.

33: o) **Vissa lokalutrymmen vid gymnastiska centralinstitutet.** Under ekle-siastikdepartementet, § 34, ha revisorerna berört viss lokalfråga (Del I, s. 353 och 354).

Efter en redogörelse för gymnastiska centralinstitutets lokalförhållanden ha revisorerna uttalat följande.

På grund av den rådande bristen på gymnastiklärare har det sedan länge framstått som angeläget att genomföra en ökning av examinationskapaciteten vid gymnastiska centralinstitutet. Förslag i sådant avseende har bl. a. framlagts av en år 1945 tillsatt sakkunnig kommitté. Vid behandlingen av denna fråga har bl. a. framkommit, att en ökning av elevantalet förutsätter en väsentlig utbyggnad av institutets lokaler. Samtidigt har konstaterats att även med nuvarande elevantal behov föreligger av större lokalutrymmen. I första hand anses därvid kraven på ökade utrymmen för lunchrum och elevmäss böra tillgodoses. För sistnämnda ändamål disponerar institutet f. n. totalt endast 171 m². Det torde icke råda någon tvekan om att sagda utrymmen äro för små i förhållande till elevantalet, som f. n. omfattar 139 elever.

I institutets kanslibyggnad finnes sedan år 1944 inrymt ett idrottsmuseum, som sorterar under centralföreningen för idrottens främjande. Museet disponerar f. n. kostnadsfritt lokaler på sammanlagt 481 m². Det ursprungliga skälet till att museet förlagts till gymnastiska centralinstitutet torde ha varit, att det ur pedagogisk synpunkt ansetts vara av visst värde för institutet att ha nära tillgång till museets samlingar. Revisorerna ha emellertid vid besök på institutet inhämtat att besöksfrekvensen vid museet är förhållandevis ringa. Sålunda uppgick antalet besökande — skolklasser och andra grupper inräknade — under första halvåret 1957 till allenast 192 personer eller i runt tal 1 person per dag. Med hänsyn till såväl sistnämnda förhållande som till institutets trängande behov av ökade lokalutrymmen finna revisorerna det angeläget, att åtgärder snarast vidtagas för ett frigörande av museilokalerna till förmån för institutet.

De ifrågavarande lokalerna äro inrymda i två våningsplan. Den övre våningen är så belägen att den utan svårighet och till obetydliga kostnader kan anslutas till den nuvarande elevmässen. Genom en sådan anslutning skulle institutets behov av mässlokaler och samlingsrum för eleverna bliva tillfredsställande tillgodosett. Vad beträffar den undre våningen, som tillsammans med ett ännu icke inrett magasinutrymme omfattar 327 m², kan denna likaledes till begränsade kostnader byggas om till skrivsal. Institutet har f. n. endast en sådan sal. Enär alla teoretiska lektioner försiggå med hel årskurs, vilken omfattar 70 elever, är nämnda lokal helt otillräcklig för sitt ändamål.

Som tidigare nämnts föreligger förslag om en omfattande utbyggnad av gymnastiska centralinstitutet. Det torde vara att förvänta att, för det fall beslut fattas om ett fullständigt realiserande av byggnadsplanerna, en relativt lång tid kommer att förflyta innan utbyggnaden färdigställts. Vad emellertid angår de förenämnda av idrottsmuseet disponerade lokalerna, torde enligt revisorernas mening hinder icke föreligga att omedelbart taga desamma i anspråk för i det föregående angivet ändamål. Då man därigenom till obetydliga kostnader skulle på ett tillfredsställande sätt lösa ett av institutets mera trängande lokalproblem, anse revisorerna det angeläget att snara åtgärder vidtagas i syfte att ställa berörda lokaler till institutets förfogande.

Utlåtanden ha avgivits av *byggnadsstyrelsen, direktionen över gymnastiska centralinstitutet och Sveriges centralförening för idrottens främjande* (Del II, s. 395—397).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Av byggnadsstyrelsens remissutlåtande framgår, att den av revisorerna upptagna frågan om viss utvidgning av gymnastiska centralinstitutets lokaler innefattas i det utredningsuppdrag som lämnats styrelsen genom beslut av Kungl. Maj:t den 12 december 1957. Med hänsyn härtill och då utskottet förutsätter, att vid utredningen de av revisorerna anförda synpunkterna komma att vederbörligen beaktas, har utskottet ansett sig kunna begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen omförmåla.

34:o) Visst av statens samhälls- och rättsvetenskapliga forskningsråd utbetalat bidrag. Under ecklesiastikdepartementet, § 35, ha revisorerna framfört erinran mot forskningsrådets behandling av visst bidragsärende (Del I, s. 355—361).

Efter en redogörelse för statens samhälls- och rättsvetenskapliga forskningsråds uppgift samt omständigheterna kring förevarande bidragsärende ha revisorerna uttalat följande.

Verksamhetsområdet för det år 1947 inrättade samhällsvetenskapliga forskningsrådet utvidgades enligt beslut av 1954 års riksdag att omfatta jämväl rättsvetenskapen; rådet erhöll därvid benämningen statens samhälls- och rättsvetenskapliga forskningsråd. Enligt gällande reglemente har rådet till uppgift att medelst anslag och annorledes främja samhälls- och rättsvetenskaplig forskning inom landet ävensom befordra samverkan mellan dylik forskning och forskningen inom angränsande discipliner. För att fylla sin uppgift har rådet särskilt, såvitt här är i fråga, att främja publiceringen av vetenskapliga forskningsresultat samt författandet av läroböcker i samhällsvetenskapliga och rättsvetenskapliga ämnen.

Revisorerna ha ansett sig böra granska rådets beslut att under åren 1955—1956 bevilja bidrag med ett sammanlagt belopp av 24 000 kronor för utarbetande av boken »Sveriges kommunallagar». Beloppet har avsetts till avlöning åt juridiskt utbildad assistent och kvinnligt biträde under tolv månader. Ifrågavarande arbete, som utkommit under år 1956, omfattar sammanlagt i runt tal 950 sidor och avser enligt företalet att i ett band samla de viktigaste bestämmelser som reglera kommunalstyrelsen. Den upptager kommunallagarna med därtill hörande föreskrifter ävensom de särskilda författningar som i olika avseenden bestämma den kommunala verksamhetens innehåll; stundom förekomma hänvisningar till rättsfall.

Revisorerna ha tagit del av samtliga de handlingar på vilka rådets beslut grundats. Bland dessa återfinnes anmärkningsvärt nog icke någon, som lämnar närmare uppgift om det avtal författaren slutit med vederbörande förlag om utgivandet av denna bok. Enligt vad revisorerna inhämtat har rådet erhållit upplysningar härutinnan först sedan beslut om bidrag meddelats första gången. Revisorerna kunna icke finna annat än att sådana upplysningar borde ha varit av avgörande betydelse för rådets ställningstagande i ärendet och att detta avtal därför borde ha införskaffats på ett tidigare stadium av rådets befattning med bidragsfrågan. Framhållas må att statens nämnd för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer, som även den haft att taga ställning till om bidrag skulle lämnas till förevarande arbete och som — på goda grunder enligt revisorernas mening — avslagit framställningen härom, infordrade avskrift av avtalet. Revisorerna ha därige-

nom varit i tillfälle att taga del av detsamma och anse, att utgivandet av arbetet varit lagt på kommersiell basis på villkor, som i varje fall icke varit för författaren oförmånliga.

Vad sedan angår själva sakfrågan — nämligen om bidrag över huvud bort utgå till utarbetandet av denna bok — må framhållas, att det i princip givetvis icke tillkommer revisorerna att bedöma, huruvida ett arbete varit till forskningsrådet lämnat bidrag kan sägas ha rättsvetenskaplig karaktär. Det oaktat finna sig revisorerna i detta fall kunna uttala, att arbetet icke har ett sådant innehåll som motsvarar kraven på ett vetenskapligt arbete. Ej heller utgör detta enligt revisorernas mening en lärobok i egentlig mening utan är endast — såsom även författaren antytt i sin ursprungliga ansökan till rådet — en motsvarighet på det förvaltningsrättsliga området till den på privat väg utgivna lageditionen, till vilken, såvitt revisorerna ha sig bekant, icke någon ifrågasatt att statsbidrag bör utgå. Revisorerna anse sig därför kunna konstatera, att förevarande bidragsbeslut ej står i överensstämmelse med det för rådet gällande reglementet.

Sammanfattningsvis må framhållas, att statens samhälls- och rättsvetenskapliga forskningsråds handläggning av förevarande bidragsärende ur både formella och sakliga synpunkter ger anledning till erinran. Revisorerna utgå emellertid ifrån att bidrag i fortsättningen icke skall lämnas under likartade förhållanden.

Utlåtanden ha avgivits av *statskontoret* samt *statens samhälls- och rättsvetenskapliga forskningsråd* (Del II, s. 398—401).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Den erinran revisorerna ur såväl formella som sakliga synpunkter framställt mot statens samhälls- och rättsvetenskapliga forskningsråds handläggning av förevarande bidragsärende saknar enligt utskottets mening icke fog. Med hänsyn till vad forskningsrådet anfört rörande ändrad praxis i visst avseende och då utskottet i likhet med revisorerna anser sig kunna utgå från att bidrag i fortsättningen icke skall lämnas under likartade förhållanden, har utskottet velat begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen

omförmåla.

35:o) **Beredskapslagring av spannmål.** Under jordbruksdepartementet, § 36, ha revisorerna förordat vissa åtgärder för att nedbringa statens kostnader för spannmålslagringen (Del I, s. 362—368).

Efter en redogörelse för spannmålslagringens omfattning och kostnader m. m. ha revisorerna uttalat följande.

Inom landet hållas vissa statliga beredskapslager av spannmål, vilka huvudsakligen äro avsedda att utgöra en försörjningsreserv vid krigsfall eller avspärrning från den utländska marknaden. Det har även förutsatts, att lagren skola kunna tagas i anspråk för att utjämna variationer i skördeutfallet mellan olika år. Lagringen ombesörjdes tidigare av det statsägda Svenska spannmålsaktiebolaget, men sedan bolagets övriga uppgifter över-

flyttats till det privata näringslivet, handhaves lagringen numera av en enskild organisation — Svensk spannmålshandel, ekonomisk förening — under tillsyn av statens jordbruksnämnd.

Beredskapslagren omfatta brödsäd (vete och råg) med en kvantitet av mellan 300 000 och 150 000 ton samt oljekraftfoder med 65 000 ton eller något därunder och majs med 15 000 ton. Kostnaderna för lagringen, vilka bestridas av statsmedel, ha de senaste båda budgetåren uppgått till 12,2 respektive 10,8 miljoner kronor. Därav utgöra hyresersättningar och transportkostnader de väsentligaste utgiftsposterna.

Den statliga beredskapslagringen av majs påbörjades först år 1953 i samband med att utrikeshandeln med fodermedel överfördes till den enskilda handelns egna organ. Beträffande denna lagringslagring har beredskapen gentemot avspärning varit ett mindre framträdande motiv; lagrens primära uppgift torde i stället ha varit att under en övergångstid utgöra säkerhet mot brister i den enskilda handelns lagerhållning, varjämte vissa prissynpunkter medverkat. Under de senaste åren synes vidare försäljningen av majs huvudsakligen ha avsett utfodring av höns. Efter framställning av statens jordbruksnämnd har Kungl. Maj:t i oktober innevarande år medgivit, att lagret av majs finge temporärt nedbringas under den nu gällande kvantiteten. Revisorerna, som ifrågasätta huruvida tillräcklig anledning alltjämt föreligger att bibehålla ett statligt beredskapslager av majs, vilja föreslå att ett förnyat övervägande av denna lagringsfråga kommer till stånd med sikte på att helt avveckla majs-lagren.

Emedan staten endast i mycket ringa utsträckning själv har tillgång till lokaler för lagring av spannmål, måste huvuddelen av de använda lagringsutrymmena förhyras. I mycket stor utsträckning anlitas för detta ändamål ekonomihusen på kreaturslösa jordbruk. Hyresersättningen utgår därvid efter vissa standardiserade grunder, som medföra en årlig hyreskostnad av i runda tal 8—11 kronor per ton och år. Enligt revisorernas mening leda dessa grunder i vissa fall till sådana hyresbelopp, att en icke oväsentlig minskning kan vara påkallad och möjlig. Med hänsyn till de betydande årliga utgifter med vilka spannmåls-lagringen är förenad synes det revisorerna även motiverat, att man vid sidan av det nu tillämpade systemet med förhyrande av lagerutrymmen prövar möjligheterna att i större utsträckning anlita egna, för ändamålet anordnade utrymmen. Det må framhållas att forskningen på detta område torde ge stöd för antagandet, att spannmål utan olägenhet kan lagras på betydligt enklare sätt än tidigare ansetts möjligt samt att staten tillhöriga lokaler skulle kunna förläggas till sådana platser i närheten av de allmänna kommunikationslederna, att även kostnaderna för transporter, tillsyn och kontroll m. m. skulle kunna begränsas. För att lämpliga typer av lagringslokaler skola kunna utarbetas och tillräckligt underlag skall erhållas för kostnadsjämförelse med nu tillämpade former för spannmåls-lagring torde det vara lämpligt att viss försöksverksamhet igångsättes.

Utlåtanden ha avgivits av *statens jordbruksnämnd, statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader och svensk spannmålshandel, ekonomisk förening* (Del II, s. 402—409).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Beträffande den av revisorerna berörda frågan, huruvida statlig beredskapslagring av majs alltså bör förekomma, har statens jordbruksnämnd förklarat sig ha för avsikt att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag om att inom en av Kungl. Maj:t fastställd ram få föranstalta om inköp och lagring av de foderslag eller tillsatsmedel därtill som nämnden vid varje tillfälle ur olika synpunkter anser förmånligast. Däremot ställer sig jordbruksnämnden betydligt mera tveksam till möjligheten att tillgodose det av revisorerna likaledes framförda önskemålet, nämligen att nedbringa statens kostnader för spannmålslagringen. Föreningen svensk spannmålshandel har givit uttryck åt en liknande uppfattning. Statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader har å sin sida i likhet med revisorerna ansett, att forskningen på spannmålslagringens område kan ge anvisningar för enklare och billigare sätt att lagra spannmål än man tidigare känt till. Samtidigt har forskningsanstalten upplyst om att den företagit vissa undersökningar beträffande kostnaderna för spannmålslagring efter moderna principer i dels en äldre logbyggnad som omändrats för ändamålet och dels ett för ändamålet särskilt byggt lagerhus. I båda alternativen har lagringskostnaden, sedan spannmålen inlagts, visat sig uppgå till högst 6 kronor per ton och år, medan jordbruksnämnden ansett sig böra räkna med en motsvarande kostnad av omkring 10 kronor. I anslutning till revisorernas uttalande i majsfrågan har forskningsanstalten vidare hävdadt, att behovet av beredskapslagring av fodermedel över huvud taget bör bli föremål för utredning.

Utskottet är för sin del icke berett att på grundval av de delvis mycket motstridiga uppgifter som sålunda föreligga taga någon bestämd ställning i de av revisorerna aktualiserade frågorna. Med hänsyn till de avsevärda kostnader den ifrågakvarande lagringen belöper sig till beträffande såväl lokaler som transporter finner utskottet det dock angeläget, att en utredning i ämnet kommer till stånd, avseende både de varor som böra lagras och det sätt på vilket lagringen lämpligen bör ske. Syftet därmed bör självfallet vara att i görligaste mån tillvarataga de möjligheter till förenklingar och besparingar som må föreligga. Huruvida denna utredning bör ske genom särskilda experter med biträde av jordbruksnämnden och forskningsanstalten eller av de nämnda institutionerna gemensamt undandraget sig utskottets bedömning.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder i det av utskottet angivna syftet.

36:o) **Vissa bidrag till jordbrukets inre rationalisering.** Under jordbruksdepartementet, § 37, ha revisorerna uttalat sig för större restriktivitet vid den statliga bidragsgivningen till nyodling, stenröjning och betesförbättring (Del I, s. 369—382).

Efter en redogörelse för den på förevarande område under senare år bedrivna verksamheten ha revisorerna uttalat följande.

1947 års principbeslut om riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken åsyftade att bereda jordbruksbefolkningen möjlighet att uppnå och bevara samma inkomstläge som andra befolkningsgrupper. En av de vägar man därvid ville pröva innebar att staten genom de nyinrättade lantbruksnämnderna skulle medverka till en omfattande rationalisering inom jordbruket. Genom s. k. yttre rationalisering, dvs. sammanslagning, förstärkning med tillskottsjord eller omarrondering, skulle en förvandling ske av sådana brukningsenheter som genom sin ringa areal eller olämpliga form icke erbjödo tillräckliga försörjningsmöjligheter eller förutsättningar för ett rationellt utnyttjande av arbetskraften. Genom inre rationalisering skulle den odlade marken samt byggnader och fasta anläggningar förbättras, så att en högre avkastning skulle kunna vinnas. Det allmännas stöd skulle lämnas, förutom genom lantbruksnämndernas planläggning och rådgivande verksamhet, dels i form av statlig garanti för lån i allmänna kreditinrättningar, dels i form av statsbidrag, de senare utgående med viss procentuell andel av kostnaderna för utförda åtgärder, vanligen 25—40 procent.

Lantbruksnämnderna organiserades år 1948 och deras verksamhet kom redan följande år i gång i full utsträckning. Under åren 1949—1956 ha till åtgärder för inre rationalisering beviljats statsbidrag med mer än 143 miljoner kronor. Därav ha 7,7 miljoner kronor avsett nyodlingsåtgärder, 21,4 miljoner kronor stenröjning och 9,8 miljoner kronor betesförbättring. Under de senaste åren synes dock verksamheten främst beträffande nyodling och betesförbättring men även i fråga om stenröjning ha avtagit, såväl i vad gäller antalet understödda företag som beträffande de totala bidragsbeloppen.

Revisorerna ha sökt bilda sig en uppfattning rörande vissa grenar av den inre rationaliseringsverksamheten och i detta syfte företagit en stickprovsundersökning beträffande ett antal statsbidrag till sådan rationalisering, främst avseende de tre typer av markförbättring som nyss nämnts. Även genom besök ha revisorerna tagit del av ett antal sådana åtgärder. Från fyra lantbruksnämndsområden i södra och mellersta Sverige — med ett inslag av småbruk som är i huvudsak representativt för landet i övrigt — ha uppgifter inhämtats beträffande ca 600 olika statsbidrag, beviljade under åren 1951—1956.

Den företagna granskningen synes utvisa, att ifrågavarande stödåtgärder i tämligen hög grad varit inriktade på små gårdar, genomsnittligt med en areal av omkring 8 hektar, dvs. sådana brukningsdelar som enligt 1947 års beslut betecknas såsom övergångsjordbruk. Även de arealer som avses med förbättringsåtgärderna ha varit små — genomsnittligt knappt 1 hektar för betesförbättringar och nyodlingar samt 1,5 hektar för stenröjningsåtgärder. I fråga om arealerna bör dock beaktas, att många jordbrukare torde ha varit obenägna att åtaga sig förbättringsåtgärder på mer än en begränsad areal åt gången; i vissa fall ha vederbörande vid annat tillfälle åtnjutit ytterligare bidrag av samma slag.

En följd av att tämligen begränsade jordbruksarealer intagits för förbättringsåtgärder har givetvis blivit, att många av de belopp som utgått i statsbidrag även varit låga. Genomsnittligt belöpa sig bidragsbeloppen till mellan 400 och 500 kronor per åtgärd. Detta innebär att ett betydande antal bidrag varit väsentligt mindre; av 386 undersökta bidrag till stenröjningar avse sålunda 69 fall, motsvarande 18 procent, bidrag på högst 200 kronor och ytterligare 116 fall, motsvarande 30 procent, bidrag på mellan 200 och 400

kronor. Motsvarande procenttal för betesförbättringar ha uppgått till 20 respektive 48 procent och för nyodlingar till 8 respektive 43 procent.

Något lägsta belopp för bidrag av ifrågavarande slag har icke fastställts i författningsväg. Med anledning av att bidrag under lantbruksnämndernas första verksamhetsår på sina håll beviljades med helt obetydliga belopp, stundom understigande 100 kronor, har emellertid lantbruksstyrelsen i anvisningar år 1954 för rationaliseringsverksamheten framhållit, att bidrag som regel icke borde utgå, då dess belopp enligt gällande principer icke skulle komma att belöpa sig till 200 kronor. Härvid erinrades om att något egentligt behov av bidrag knappast kunde föreligga i dylika fall samt att verksamheten även vore förenad med vissa administrativa kostnader för nämnderna.

Efter nu berörda anvisningars utfärdande synes en viss nedgång i antalet smärre rationaliseringsbidrag kunna iakttagas. Alltjämt förekomma emellertid, enligt vad revisorerna kunnat konstatera, ett avsevärt antal bidrag som utgå med så ringa belopp att det måste ifrågasättas, huruvida icke kostnaderna för det på lantbruksnämnderna ankommande arbetet för planläggning, administration och kontroll motsvara eller till och med överstiga de utgående bidragen.

Det torde i förevarande sammanhang böra beaktas, att den av lantbruksnämnderna understödda rationalisering som avser nyodling, stenröjning och i viss mån även betesförbättring numera torde ha fortskridit så långt, att de åtgärder som kunna betraktas som ekonomiskt försvarliga ha blivit i huvudsak slutförda. Stegningen av jordbruksproduktionen, som under senare år lett till överskott på vissa jordbruksprodukter, torde vidare medföra att någon ytterligare ökning av den odlade arealen i princip icke är önskvärd, så mycket mindre som ett icke ringa antal jordbruk efter hand kunna väntas bli friställda och åkerjord för förstärkning av ofullständiga brukningsdelar därigenom kommer att stå till förfogande.

Med hänsyn till det anförda vill det synas revisorerna, som om åtskilliga smärre rationaliseringsföretag numera skulle kunna genomföras utan direkt bidragsstöd från det allmännas sida, varför en större restriktivitet i fråga om bidragsgivningen till dylika företag får anses vara motiverad. Det till den inre rationaliseringen utgående stödet skulle i så fall kunna koncentreras till företag av mera väsentlig betydelse för vederbörande jordbruksavkastningsresultat. Däremot synes icke något vara att erinra mot att lantbruksnämnderna även till smärre förbättringsåtgärder lämna biträde i form av rådgivning och planläggning.

Utlåtanden ha avgivits av *statskontoret och lantbruksstyrelsen* (Del I, s. 409—414).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Icke minst mot bakgrunden av det aktuella läget på jordbruksproduktionens område anser utskottet i likhet med revisorerna, att större restriktivitet bör visas vid den statliga bidragsgivningen till nyodling, stenröjning och betesförbättring. Då emellertid lantbruksstyrelsen förklarat sig vara införstådd med att verksamheten på förevarande område i allt högre grad ges den av revisorerna åsyftade inriktningen och det således kan förväntas, att den inre rationaliseringen får en mera tidsenlig utformning, har

utskottet velat begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen omförmåla.

37:o) **Undersöknings- och bevakningsfartyget Skagerak.** Under jordbruksdepartementet, § 38, ha revisorerna framfört vissa erinringar mot handläggningen av frågan om fartyget Skageraks maskineri samt uttalat sig för en utredning om organisationen för vården av det statliga civila fartygsbeståndet (Del I, s. 383—399).

Efter en redogörelse för de olika åtgärder som vidtagits eller övervägts beträffande Skageraks maskineri m. m. ha revisorerna uttalat följande.

Undersöknings- och bevakningsfartyget Skagerak har till uppgift att utgöra bas för vetenskapliga hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven. Fartyget användes dessutom till mera praktiskt betonade uppgifter i fiskerinäringens tjänst, exempelvis sillrekognosceringar, bevakning av fiskevatten samt direkt hjälp åt fiskefartyg i form av bogsering och isbrytning.

Det nuvarande fartyget Skagerak byggdes åren 1934—1935 och utrustades därvid med ett s. k. drivgasmaskineri — en typ som tidigare praktiskt taget icke prövats i Sverige. Redan under de första åren råkade emellertid maskineriet ut för en serie driftstörningar och haverier, som starkt minskade möjligheterna att använda fartyget för sitt ändamål. För dessa tidigare missöden ha 1937 års statsrevisorer lämnat en utförlig redogörelse.

Vid nyss angivna tid funnos ännu vissa förhoppningar, att de inträffade driftstörningarna kunde betraktas som en naturlig följd av att det här gällde en teknisk nyhet. Den senare utvecklingen har emellertid visat att det även i fortsättningen förekommit så allvarliga och ofta upprepade maskinskador ombord på Skagerak, att fartygets normala arbete i fiskerinäringens och forskningens tjänst starkt rubbats. År 1949 anmälde fiskeristyrelsen för Kungl. Maj:t att bristerna på Skageraks maskineri och de olägenheter som därav orsakades voro så betydande, att maskineriet måste förnyas inom en snar framtid.

Under tiden därefter har frågan om behovet av nytt maskineri på Skagerak samt den lämpliga utformningen därav varit föremål för ett oavbrutet utredningsarbete genom olika myndigheter m. fl. År 1954 blev frågan förelagd riksdagen, som för anskaffande av nytt maskineri på fartyget anvisade ett anslag av mer än 1,5 miljoner kronor. Utredningarna resulterade emellertid icke i definitivt beslut om ombyggnad av fartygsmaskineriet förrän i mars 1957. Man valde då en maskintyp som förordats av Förenta Nationernas fackorganisation FAO, dock med av fiskeristyrelsen föreslagna modifieringar beträffande viss utrustning. Vid denna tidpunkt befann sig fartygets maskineri i ett sådant tillstånd att det icke kunde förklaras sjövärdigt av vederbörande fartygsinspektionsmyndighet med mindre vissa omfattande och kostnadskrävande åtgärder vidtogos.

Revisorerna äro icke beredda att avgiva något på rent tekniska överväganden grundat slutomdöme beträffande Skageraks framdrivningsmaskineri. Uppenbart är dock att ifrågavarande ärende erhållit en synnerligen otillfredsställande behandling i såväl tekniskt som administrativt hänseende. Misstag synas ha förelegat redan i fråga om konstruktionen och installationen, varjämte de svårigheter som mött i fråga om maskineriets handhavande sedermera icke kunnat bemästras. Till följd härav har fartyget

under hela sin tjänstetid för civila ändamål varit långt ifrån godtagbart ur driftsäkerhetssynpunkt. Det torde kunna antagas att väsentligt minskade reparationskostnader och liggetider uppkommit, om fartyget fortlöpande stått under överinseende av tekniskt sakkunnig myndighet eller fackman. I administrativt hänseende framträder särskilt den avsevärda tidsåtgången i samband med den mängd av utredningar, utlåtanden och överväganden som förekommit i ärendet. Den väsentligaste olägenheten har därvid givetvis bestått i den begränsning av fartygets användningsmöjligheter i fiskets tjänst som därav orsakats; det må dock även framhållas att driftkostnaderna under fartygets liggetider icke varit obetydliga, bl. a. med hänsyn till att fartyget är utrustat med särskild personal, som icke kunnat utnyttjas i full utsträckning. Revisorerna ha icke heller kunnat undgå att ställa sig frågande inför den omständigheten, att den betydligt mindre kostnadskrävande lösning av maskinfrågan som slutligen valdes genom Kungl. Maj:ts beslut i mars innevarande år icke tidigare synes ha övervägts och icke kom till synes när frågan år 1954 anmälde för riksdagen.

Med hänsyn till vad i detta ärende förekommit ha revisorerna velat lämna en redogörelse för handläggningen av frågan om fartyget Skageraks maskineri.

I det föregående har intagits en översikt rörande de staten tillhöriga fartyg som användas för olika civila ändamål. Därav framgår att ett flertal olika myndigheter, såsom sjöfartsstyrelsen, generaltullstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, järnvägsstyrelsen och fiskeristyrelsen, ha att handlägga frågor om anskaffande och vård av större fartyg. I samband med inrättandet år 1955 av sjöfartsstyrelsen berördes i korthet frågan om lämpligheten att lägga hela detta fartygsbestånd under sjöfartsverkets vård, men uppslaget fullföljdes icke. Det framhölls dock att det framdeles kunde bli anledning att återkomma till frågan. Det kan visserligen sägas att sådant samband råder mellan dessa fartygs användning för sina olika ändamål och frågan om den löpande vården av fartygen, att dithörande ärenden böra handläggas av den myndighet under vilken vederbörande fartyg på grund av sin användning lyder. Enligt revisorernas mening kan det emellertid samtidigt göras gällande, att åtskilliga fördelar skulle vara att vinna på ett sammanförande av de statliga organen på området, även om förhållanden och förutsättningar kunna variera åtskilligt de olika verken emellan. F. n. arbetar inom envar av berörda myndigheter en till antalet ytterst begränsad personal med uppgifter av ifrågavarande natur. Genom sammanförande av dessa spridda resurser till en gemensam enhet, förslagsvis förlagd till sjöfartsstyrelsen, är det tänkbart att förutsättningar skapas för ökad effektivitet och styrka såväl i fråga om konstruktiva uppgifter som beträffande löpande göromål med tillsyn, kontroll och service. Den större fond av erfarenhet m. m. som därigenom skulle bli tillgänglig skulle även kunna med större fördel utnyttjas, då det gäller kännedom om samt kontakt och uppgörelser med skeppsvarv och leverantörer. Revisorerna vilja därför föreslå att ett övervägande rörande denna fråga kommer till stånd, varvid även förutsättningarna för en dylik organisations samarbete med motsvarande marina myndigheter synas böra ägnas uppmärksamhet.

Revisorerna vilja i detta sammanhang erinra om att Kungl. Maj:t i juni innevarande år lämnat bemyndigande att tillsätta en särskild utredningsman med uppdrag att pröva bl. a. frågan om vilken myndighet som framdeles skall handa vården om statens undersöknings- och bevakningsfartyg för fiskets behov. Det synes vara lämpligt att sistnämnda spörsmål och den av revisorerna berörda mera vittomfattande frågan om hela det statliga civila fartygsbeståndet bli föremål för utredning i ett sammanhang.

Utlåtanden ha avgivits av *järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, generallullstyrelsen, fiskeristyrelsen, sjöfartsstyrelsen* och *utredningen angående användningen och handhavandet av värden av undersöknings- och bevakningsfartygen Skagerak och Eyrasalt m. m.* (Del II, s. 414—428).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Av den i förevarande sammanhang lämnade redogörelsen har utskottet liksom revisorerna bibragts den uppfattningen, att frågan om undersöknings- och bevakningsfartyget Skageraks maskineri erhållit en synnerligen otillfredsställande behandling i såväl tekniskt som administrativt hänseende. En utredning angående användningen och handhavandet av värden av Skagerak m. m. har emellertid, såsom jämväl revisorerna erinrat, numera tillsatts. Det torde därför vara att förvänta, att för framtiden en bättre ordning på förevarande område skall komma till stånd. Då vidare resultatet av nämnda utredning får antagas bli av avgörande betydelse för bedömningen av den likaledes av revisorerna berörda frågan om värden av hela det statliga civila fartygsbeståndet, har utskottet ansett sig kunna begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen
omförmäla.

38:o) **Domänverkets markfond. Domänverkets skogsarrondering.** Under jordbruksdepartementet, §§ 39 och 40, ha revisorerna berört vissa med domänverkets inköps- och försäljningsverksamhet sammanhängande frågor (Del I, s. 400—419).

Beträffande domänverkets markfond ha revisorerna gjort följande uttalande.

Det mycket betydande mark- och skogsinnehav som av ålder varit i kronans hand blev under 1800-talets tidigare del överfört i enskilda händer. I södra och mellersta Sverige blevo kronoskogarna föremål för skatteförsäljning, och i de norra landsdelarna blevo vidsträckta markområden avhända kronan genom det sätt på vilket den allmänna avvittringen utfördes. Vid 1860-talets början återstodo av de äldre kronoskogarna icke mer än omkring 27 000 hektar. Efter hand gjorde sig emellertid den meningen gällande, att staten borde för egen räkning tillvarata och för framtiden bevara och vårda sina skogstillgångar. Den nyare uppfattning om kronoskogarnas betydelse som därigenom hävdades medförde, att kronoparker i stor omfattning kommo till stånd. Vid sekelskiftet hade kronoparkernas ytvidd ökat till mer än 4 448 000 hektar. Den ojämförligt största andelen därav hade tillförts kronan vid avvittringar och storskiften i de nordligaste länen, men även andra åtgärder hade bidragit till arealökningen, exempelvis stockfångs- och rekognitionsskogars återfallande till kronan samt skogsmarkens avsättning i samband med försäljning eller utarrendering av kronoegendomar. Vissa arealer hade även inköpts; för åren 1875—1900 uppgick summan därav till drygt 200 000 hektar.

Den nu antydda utvecklingen pågår i princip alltjämt. Å ena sidan efter-

strävar domänverket att utöka kronoskogsarealen, vilket numera sker huvudsakligen genom markinköp. Å andra sidan är det ofrånkomligt, att stora arealer framgå kronan. Så sker exempelvis genom de försäljningar av jordbruksdomäner och lägenheter som sedan förra århundradet ingått i den allmänna skogsförvaltningens politik. Även i samband med ägoutbyten och expropriationer för allmänna ändamål m. m. visar det sig ofta nödvändigt att kronans innehav av fast mark decimeras.

Domänverkets markinköp för utökande av kronoskogsarealen har sedan sekelskiftet omfattat i runt tal 437 000 hektar. Beträffande försäljning av motsvarande mark är fullständig statistik icke tillgänglig för tiden före år 1930. Under åren 1930—1956 ha emellertid försäljningarna uppgått till 98 000 hektar med ett salubelopp av 68 miljoner kronor. Som jämförelse må nämnas att under samma tidsperiod inköpen uppgått till mer än 170 000 hektar för en köpeskillning av 57 miljoner kronor. Därav ha omkring 95 000 hektar tillförts kronoskogarna i samband med förvärven av ett fåtal större skogskomplex, av vilka de största — bergslagskomplexen — avsågo en areal av mer än 48 000 hektar.

Det lär emellertid vara uppenbart att de nu nämnda arealuppgifterna icke lämna något uttömmande svar på frågan, huruvida statsverket har i sin ägo behållit de realvärden i skog och mark som kronoskogarna representera. Ett flertal skilda faktorer inverka vid denna frågas bedömning. Försäljningarna ha sålunda till avsevärt större del än inköpen varit inriktade på inägomark med därtill hörande byggnader, beträffande vilka värdena icke komma till synes i arealsiffrorna. Betydande delar av förvärven ha vidare gällt ungskog samt skogsmarker som icke varit i bästa skogliga skick; ofta avverkade eller hårt huggna områden, vilka i fråga om tillstånd och virkestillgång icke varit jämförbara med marker som domänverket av skilda anledningar måst lämna ifrån sig, sedan de under längre tid befunnit sig i kronans ägo samt varit föremål för skogsvårdande åtgärder och mera varsamma uttag.

En mera rättvisande bild av balansen mellan tillskott och avgång i kronans fastighetsbestånd av nu ifrågavarande slag torde kunna hämtas ur redovisningen för statens markfond. Denna fond kan sägas leda sitt ursprung från ett beslut av 1874 års riksdag, enligt vilket medel som influtit vid försäljning av kronans egendom icke borde användas till löpande utgifter utan allenast till inköp av skogsmark. I sin nuvarande form har fonden funnits sedan år 1912. På densamma redovisas såsom inkomster de belopp som inflyta vid försäljning av sådan kronans fasta egendom som är bokförd på domänfonden samt ersättningar för dylik egendom som på annat sätt än genom försäljning frångått kronan. Som utgifter på markfonden redovisas av domänstyrelsen utbetalade köpeskillningar vid förvärf av fast egendom ävensom motsvarande ersättningar.

Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen visar behållningen på markfonden en nästan oavbruten stegring. Från omkring 3 miljoner kronor år 1916 har fonden ökat till 44,4 miljoner kronor år 1956. Bortsett från ett fåtal år, då några enstaka större markförvärf skett, har denna uppsamling av fondkapital fortskridit under de 40 år som uppgifterna avse.

Givetvis kan statsverket i sin egenskap av fastighetsägare i många fall icke motsätta sig de anspråk på övertagande av fast egendom som av skilda anledningar framställas, vare sig det gäller allmänna syften, såsom för väg- eller andra kommunikationsändamål, försvarets behov, sjöregleringar, framdragande av kraftledning och liknande, eller när enskilda intressen medverka, exempelvis vid ägoutbyten för omarrondering av skogsmark samt

vid försäljningar till enskilda av jordbruksdomäner, lägenheter och avskilt liggande smärre skogslotter o. d. Det måste enligt revisorernas mening vara i hög grad önskvärt, att domänverket i dylika fall äger möjlighet att genom en liberal försäljningspolitik tillmötesgå framställningar om övertagande av mark för skilda ändamål. En förutsättning för att så skall kunna ske bör dock vara, att domänverket beredes möjlighet att i motsvarande utsträckning förvärva skogsmark på andra håll, främst givetvis sådana större komplex eller skiften som lämpa sig för skogsbruk i den av domänverket bedrivna formen.

Såsom tidigare nämnts ha statsmakterna i fråga om markfondens ianspråktagande fastställt, att medel som inflyta vid försäljning och annan överlåtelse av på domänfonden redovisad mark skall användas för återköp av skogsmark. Med hänsyn härtill kan det enligt revisorernas mening icke anses tillfredsställande, att mycket betydande belopp samlas på denna fond utan att återförvärv kommer till stånd. Revisorerna äro medvetna om att stora svårigheter föreligga att finna för markfondens medel lämpliga placeringsobjekt, helst som även andra allmänna institutioner uppträda som konkurrerande köpare. Mot bakgrunden av den utveckling som skildrats i det föregående vilja emellertid revisorerna framhålla önskvärdheten av att det allmännas markpolitik bedrivs efter sådana linjer, att det beträffande markfondens handhavande fattade riksdagsbeslutet kan praktiskt fullföljas.

Beträffande domänverkets skogsarrondering ha revisorer-na gjort följande uttalande.

På många håll i landet utvisa jordregisterfastigheter och brukningsdelar ett kvardröjande starkt inslag av äldre tiders jorddelningsförhållanden. Så är fallet särskilt då jordbruks- och skogsmark är splittrad i en mängd skiften, vilka på grund av ringa storlek och olämplig form icke lämpa sig för nutida brukningsmetoder. Splittringen kan stundom ha gått så långt, att skogsmark delats i milslånga skiften av endast något tiotal meters bredd (s. k. linor), ett tillstånd som givetvis utesluter skogsbruk i vanlig mening. Nödvändigheten att åstadkomma omarrondering av sådan jordbruks- och skogsmark utgör i vissa bygder eller länsdelar ett mycket väsentligt problem, som bl. a. föranlett tillsättande av särskilda lantmäteritekniska organisationer. Redan med stöd av gällande bestämmelser kan visserligen omskiftning av dylika olämpligt arronderade marker åstadkommas, men de svårigheter som därvid möta ha visat sig betydande. För skogsmarkens vidkommande ha endast mycket obetydliga framsteg hittills kunnat göras, oaktat ett flertal myndigheter, såsom lantmäteriorganisationen, skogsvårdsstyrelserna och i viss mån lantbruksnämnderna, sysselsätta sig med problemerna.

Arronderingsfrågorna ha sedan länge varit föremål för utredningar i olika sammanhang. F. n. behandlas dessa frågor i samband med den slutliga revision av fastighetsbildningslagstiftningen som utföres av 1954 års fastighetsbildningskommitté. Vissa andra i detta sammanhang aktuella spørsmål äro även under utredning av särskilda sakkunniga. Detta gäller bl. a. frågan om skyldigheten att vid omskiftning av skogsmark erlagga inkomstskatt enligt samma grunder som vid avyttring av växande skog ävensom skyldigheten att erlagga lagfartsstämpel vid arronderingsbyten.

Ehuru kronans skogsmarker icke annat än undantagsvis uppvisa motsvarighet till den starka agosplittring som stundom förekommer på enskilda marker, är dock arronderingen även för kronoskogarnas vidkommande på många håll långt ifrån tillfredsställande. Smärre, avsidet belägna och svårbrukade skiften äro icke ovanliga, och likaledes förekommer det icke sällan

att enskilda skogsskiften ligga insprängda inom större kronoskogars områden. Att skogsmarken är samlad i sammanhängande större skiften med lämplig form är emellertid icke minst för kronans skogar en angelägenhet av stor aktualitet på grund av den ökade mekaniseringen samt de nya principer för skogsvårdsåtgärder och för arbetskraftens användande och lokalisering som numera allmänt gälla för storskogsbruket. Med beaktande av dessa förhållanden igångsatte domänverket år 1948 försöksvis ett markbyte i Västernorrlands län med ett större enskilt skogsbolag såsom medpart. Med ledning av de erfarenheter som därvid vunnos har bytesverksamheten sedermera fortsatt. Hittills ha sammanlagt sju större markbyten kunnat påbörjas och i vissa fall avslutas; de områden som ingå i bytena omfatta 140 000 hektar produktiv skogsmark och äro i huvudsak belägna i Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Kronans markbyten genomföras enligt två olika system: antingen som s. k. avtalsbyte, varvid marken blir föremål för ömsesidiga köp och försäljningar, eller och som frivilligt ägoutbyte enligt jorddelningslagens bestämmelser. Båda dessa bytesformer kräva omfattande förhandlingar och förberedelser samt utredningar, exempelvis rörande mark- och skogsvärden, väg- och flottningsförhållanden, värdet av inägor och byggnader, utbrytning av servitutsrättigheter m. m. Vid båda bytesformerna förekomma emellertid vissa omständigheter som verka hämmande på möjligheterna att genomföra de avsedda åtgärderna. Vid avtalsbyten fordras medgivande av Kungl. Maj:t och riksdagen, varjämte bytena motverkas av de bestämmelser på skatteväsendets område som ovan antytts. Frivilliga ägoutbyten kunna visserligen genomföras enklare och snabbare, men deras räckvidd är å andra sidan begränsad genom att utbytet i regel måste ske inom samma jordregistersocken, varjämte förrättningskostnaderna ofta bli höga. Gemensamt för båda bytesformerna är, att parterna under stor del av den tid värderingar och förhandlingar pågå måste förbinda sig att icke utföra avverkningar eller skogsvårdsåtgärder och andra arbeten på bytesobjekten. Intill dess markbytet helt avslutats eller fastställt, måste bytesmarkerna därför lämnas orörda, vilket givetvis orsakar icke obetydliga olägenheter såväl ur skogsvårdssynpunkt som med hänsyn till den till skogen lokaliserade arbetskraften. Det är därför av stor vikt, att bytena kunna genomföras snabbt.

Med hänsyn till de besparingar icke blott för enskilt utan även för det allmännas skogsbruk som skulle vara att påräkna, därest omskiftning av starkt splittrade ägor skulle kunna komma i gång i mera betydande omfattning, är det enligt revisorernas mening mycket angeläget, att revisionen av fastighetsbildningslagstiftningen och pågående sakkunnigutredningar beträffande övriga för arronderingens underlättande aktuella frågor snarast fullföljas och resultera i positiva lösningar. Vissa andra frågor kräva även särskild uppmärksamhet, såsom avlösning av servitutsrättigheter, indragande av ströängar samt ordnande av villkoren för innehavare av kronotorp och andra lägenheter på kronomark. Hithörande spörsmål äro emellertid i åtskilliga fall av så komplicerad natur, att det torde kunna förutses att man under åtskillig tid framåt har att arbeta under nu gällande betingelser. För statens skogar är det därvid av vikt, att arronderingsverksamheten fortgår enligt påbörjade linjer. Samtidigt synas emellertid statsmakterna böra främja denna verksamhet genom att snarast vidtaga sådana partiella åtgärder som kunna bedömas bli erforderliga oberoende av kommande reformer beträffande fastighetsbildningen och jorddelningsväsendet. Revisorerna ha särskilt uppmärksammat att avtalsbyten f. n. förutsätta medgivande av Kungl. Maj:t och riksdagen, vilket verkar fördröjande och hindrande på

verksamheten. Någon tillräckligt hållbar grund för att i fortsättningen upprätthålla ett dylikt krav synes knappast föreligga med hänsyn till att någon fast egendom i princip icke frånhändes kronan genom bytena och då därjämte markbyten av samma omfattning kunna genomföras genom förrättning enligt jorddelningslagen utan att särskilt medgivande ifrågasättes. Då nämnda verksamhet utan tvivel skulle gagnas, om kravet på godkännande kunde eftergivas eller uppmjukas, vilja revisorerna föreslå att det togs under övervägande, huruvida och under vilka förutsättningar domänstyrelsen i detta hänseende skulle kunna medgivas mera vidgade befogenheter.

Utlåtanden ha avgivits av *statskontoret*, *domänstyrelsen* och *1954 års fastighetsbildningskommitté* (Del II, s. 429—434).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Den av revisorerna förebragta utredningen ger vid handen, att sedan lång tid tillbaka en fortskridande uppsamling av medel på domänverkets markfond försiggår. Förhållandet, vilket innebär att domänverket i växande omfattning frånhändes realkapital utan motsvarande omplacering av därvid erhållna ersättningsbelopp i värdebeständiga tillgångar, torde icke väl låta sig förena med de riktlinjer för markfondens handhavande som riksdagen tidigare fastställt. Utskottet anser därför i likhet med revisorerna, att det allmännas markpolitik bör bedrivas på sådant sätt, att de ifrågavarande riktlinjerna kunna praktiskt fullföljas. Självfallet bör därvid all rimlig hänsyn tagas till enskilda markägares berättigade intressen.

De synpunkter revisorerna anlagt på skogsarronderingsfrågan kan utskottet i stort sett ansluta sig till. Det synes sålunda mycket angeläget, att revisionen av fastighetsbildningsförfattningarna och pågående sakkunnigutredningar beträffande övriga för arronderingens underlättande aktuella spörsmål snarast fullföljas och resultera i positiva lösningar ävensom att vissa andra av revisorerna särskilt berörda frågor ägnas vederbörlig uppmärksamhet. I avvaktan härpå torde lämpligen, såsom revisorerna framhållit, vissa partiella reformer med avseende å kronans markbyten böra genomföras.

I båda nu berörda frågor har domänstyrelsen i sina remissutlåtanden framlagt förslag till konkreta åtgärder. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t ägnar förslagen välvillig prövning och, i den mån de för sitt förverkligande kräva riksdagens medverkan, till riksdagen gör den framställning som kan vara påkallad.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört.

39:0) **Kungl. teaterns ombyggnad**. Under handelsdepartementet, § 41, ha revisorerna framfört viss kritik mot planläggningen av arbetet för operabyggnadens restaurering (Del I, s. 420—431).

Efter en redogörelse för hittillsvarande utredningar rörande operabyggnadens restaurering m. m. ha revisorerna uttalat följande.

Frågan om en restaurering av operabyggnaden har varit aktuell sedan mer än ett decennium. Redan år 1946 framlade byggnadsstyrelsen ett preliminärt förslag till ombyggnad, varvid bl. a. av operaledningen framställda önskemål om ytterligare utrymmen upptogs till prövning. Förslaget omfattade även förnyelse av det i byggnaden befintliga elektriska systemet samt anordningarna för värme, vatten och ventilation m. m., vilka anläggningar voro i behov av förnyelse. Frågan kom emellertid att vila till år 1954, då utredningsarbetet återupptogs. Sedan dess har arbetet bedrivits dels inom byggnadsstyrelsen och dels genom av styrelsen anlitade utomstående arkitekter och annan teknisk sakkunskap. Ett flertal förslag ha därvid framkommit, avseende olika alternativ för tillgodoseende av ytterligare lokalbehov för teaterns räkning samt olika lösningar för upprustning och utvidgning av Operakällarens lokaler. Ett fullständigt utfört sådant förslag förelåg färdigt våren 1957, slutande på en kostnadssumma som, omräknad i dagens prisläge och inbegripande viss framtida byggnadsetapp, uppgick till omkring 24 miljoner kronor. Då detta förslag emellertid icke ansågs ekonomiskt genomförbart, företogs ytterligare omarbetningar, vilka i november innevarande år resulterade i ett till Kungl. Maj:t ingivet förslag till ombyggnad för en kostnad av 17 miljoner kronor. Förslaget innefattar tillmötesgående av vissa väsentliga önskemål från operaledningens sida — ehuru med betydlig beskäring av de anspråk som framställdes i samband med 1946 års utredning — samt en förnyelse av de nyssnämnda tekniska ledningssystemen. Vidare avser förslaget en upprustning av Operakällarens lokaler. För genomförandet av ifrågakvarande utredningsarbete har byggnadsstyrelsen till utomstående medhjälpare vid planeringsarbetet hittills utbetalat mer än 376 000 kronor, vartill komma kostnaderna för de inom styrelsen bedrivna utredningarna.

Operakällarens lokaler ha av Kungl. teaterns aktiebolag varit uthyrda till ett enskilt restaurangföretag, Aktiebolaget Operakällaren, mot en årlig hyra som under de senare åren, inräknat vissa tillägg samt ersättning för bränsle, uppgått till i runt tal 200 000 kronor. Sedan rörelsen under några år gått med förlust upphörde restaurangdriften under år 1955, och vissa av lokalerna togos därvid i anspråk av teatern för att användas såsom repetitionslokaler. Någon hyra har därefter icke utgått. En bidragande orsak till restaurangrörelsens svårigheter har uppgivits vara, att Operakällarens kök och ekonomiutrymmen vore otidsenliga och befunne sig i ett synnerligen bristfälligt skick. Detta förhållande har påtalats av Stockholms stads hälsovårdsinspektion med krav på ändring, dock utan att beslut av hälsovårdsnämnden meddelats.

I samband med restaurangens stängning överläts rörelsen till nya intressenter, med vilka teateraktiebolaget tecknade ett preliminärt hyresavtal, grundat på förutsättningen att Operakällaren skulle upprustas och moderniseras i anslutning till den förestående ombyggnaden. Bl. a. skulle köket uppflyttas till samma plan som matsalarna, varjämte en festvåning skulle tillbyggas. Då sistnämnda förutsättning ej återfinnes i det senast framlagda ombyggnadsförslaget, torde parternas ömsesidiga förpliktelser enligt avtalet f. n. vara oklara.

Det må i detta sammanhang erinras om att särskilda penninglotterier anordnats i syfte att erhålla tillgång på medel för Operans ombyggnad, nämligen 1955 års lotteri för »Teater och musik» samt 1957 års lotteri för »Konst och teater». Sammanlagt ha dessa båda lotterier inbringat en behållning av 10,4 miljoner kronor. Härjämte har Kungl. Maj:t i november innevarande år medgivit anordnande av ytterligare ett lotteri för »Konst och teater», vilket — därest efterfrågan kommer att motsvara den beräk-

nade — kan väntas lämna en behållning av mellan 3 och 5,5 miljoner kronor. Det är emellertid att märka, att nämnda lotterier äro avsedda att tillgodose även andra kostnärliga ändamål, bl. a. vissa byggnadsarbeten för nationalmuseets räkning samt möjliggörande av äldre teateranställdas anslutning till statens pensionsanstalt. Vidare har behållningen från 1955 års lotteri redan i ej obetydlig omfattning anlåtats för utgifter i samband med Operans ombyggnad. Sålunda har ett belopp av 400 000 kronor anvisats för utrednings- och planeringsarbetet, varjämte Operan erhållit ersättning för den uteblivna hyran från Operakällaren med 350 000 kronor för de senast förflutna båda spelåren. Därest samma ersättningsgrunder tillämpas även i fortsättningen, komma ifrågavarande lotterimedel att ytterligare tagas i anspråk.

Revisorerna äro medvetna om att en utredning av det slag som nu gjorts rörande restaureringen av operabyggnaden erbjuder svårbemästrade problem och att frågan komplicerats av svårigheten att finna en lämplig avvägning mellan ekonomiska och tekniska synpunkter samt konstnärliga intressen. Enligt revisorernas mening har emellertid utredningen planlagts och bedrivits på ett mera omfattande och kostnadskrävande sätt än som varit strängt erforderligt. Åtskilliga kostnader synas ha kunnat undvikas, därest arbetet från början begränsats till mera schematiska förslag och summariska kostnadsberäkningar samt ställning tagits till de huvudlinjer enligt vilka en ombyggnad befunnits ekonomiskt genomförbar, innan den utförligare planeringen igångsattes.

Revisorerna ha även uppmärksammat de mindre tillfredsställande ekonomiska konsekvenser som nedläggandet av Operakällarens restaurangrörelse medfört. Det hade givetvis varit önskvärt, att rörelsen kunnat fortsätta intill dess ombyggnadsarbetet igångsattes. I avvaktan på den förestående upprustningen ha emellertid restaurangens köks- och ekonomiutrymmen kommit att förslitas i alltför hög grad. Det torde enligt revisorernas mening icke ha varit uteslutet, att dessa lokaler genom mindre förbättringsåtgärder hade kunnat hållas i ett godtagbart skick ytterligare några år, varigenom gynnsammare förutsättningar skapats för restaurangdriften.

Revisorerna finna det högst angeläget, att slutlig ställning snarast tages till frågan om operabyggnadens restaurering. Icke minst är ett avgörande påkallat av att i byggnaden ingående tekniska serviceanläggningar utvisa sådana brister, att längre uppskov med förnyelse icke är tillrådligt. Därest Operakällarens lokaler även framdeles skola utnyttjas för restaurangrörelse, vilket revisorerna vilja lämna därhän, synes ett ställningstagande utan ytterligare dröjsmål angeläget jämväl med hänsyn till att lokalerna f. n. icke lämna den hyresinkomst som eljest tillfaller Operan. Även hänsynen till teaterbolagets medpart i hyresförhållandet gör det önskvärt, att klarhet vinnes rörande lokalernas användning och utformning.

Utlåtanden ha avgivits av *byggnadsstyrelsen, statskontoret och styrelsen för kungl. teaterns AB* (Del II, s. 435—438).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Även med beaktande av de speciella omständigheter som byggnadsstyrelsen berört i sitt remissutlåtande anser utskottet i likhet med revisorerna, att utredningen rörande operabyggnadens restaurering planlagts och bedrivits på ett mera omfattande och kostnadskrävande sätt än

som varit strängt erforderligt. Enligt utskottets mening ha revisorerna även goda skäl för sitt uttalande om angelägenheten av att slutlig ställning snarast toges i frågan. Kungl. Maj:t har emellertid numera ställt medel till förfogande för en första ombyggnadsetapp, omfattande jämväl Operakällarens lokaler. Då utskottet vidare inhämtat, att arbetet därmed avses skola snarast påbörjas, har utskottet velat begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen

omförmåla.

40:o) **Redovisningen av tipsmedel och vissa andra fondmedel.** Under handelsdepartementet, § 42, ha revisorerna förordat, att dispositionen av vissa fondmedel årligen redovisas för riksdagen (Del I, s. 432—445).

Efter en redogörelse för de ändamål för vilka vissa närmare angivna fondmedel tagits i anspråk under budgetåret 1956/57 ha revisorerna uttalat följande.

Ekonomiskt stöd från de s. k. lotterimedlen lämnas för en mängd olika ändamål och till ett stort antal institutioner, till vilka understöd givas även genom särskilda anslag å riksstaten. Riksdagen erhåller varje år i samband med statsverkspropositionen en översiktlig redogörelse för dessa bidrag.

Revisorerna vilja erinra om att genom Kungl. Maj:ts försorg åtskilliga andra ändamål årligen tillföras betydande belopp ur vissa fonder, samtidigt som medel för samma eller likartade ändamål utbetalas från riksstatsanslag. Under det senaste budgetåret utgingo sålunda av tipsmedel till en mängd institutioner och ändamål för fysisk fostran dels omkring 10 miljoner kronor över fonden för idrottens främjande och dels mer än 1 miljon kronor över fonden för friluftslivets främjande. Från handels- och sjöfartsfonden beviljades omkring 2,9 miljoner kronor till främjande av handeln, särskilt varuutbytet med främmande länder, samt sjöfart och kommunikationsväsen i övrigt, och från statens lappfond utgingo i runt tal 3 miljoner kronor till olika ändamål för lappbefolkningens och renkötselns understödjande. Ur jaktvårdsfondens tillgångar tillgodosågos under nämnda budgetår olika jaktvårdsändamål med omkring 2,3 miljoner kronor samt gäldades vissa skadeersättningar. Allmänna arvsfonden anlitas för utbetalande av bidrag till barns och ungdoms fostran, i vissa fall till avsevärda belopp.

Nu nämnda bidrag bokföras i statskontorets eller i några fall i andra centrala myndigheters räkenskaper, men de publiceras icke i officiella redogörelser. Det är därför icke möjligt att utan en undersökning i varje särskilt fall erhålla kännedom om utbetalningarna och än mindre att vinna en överblick beträffande dessa olika grenar av stödverksamhet. Då det för riksdagens prövning av förekommande anslagsaskanden skulle vara av vikt att äga kännedom om de bidrag som utgå till skilda ändamål, finna revisorerna skäl tala för att en redogörelse liknande den som förekommer beträffande penninglotterimedlen årligen lämnas riksdagen, i första hand beträffande tipsmedlen men även beträffande de medel som utgå för olika ändamål från övriga i det föregående nämnda fonder. Även ur allmän synpunkt kan det vara av intresse, att någon inblick erhålles beträffande de bidrag av allmänna medel om vilka här är fråga. Eventuellt kunna i en dylik redogörelse sådana bidrag som icke uppgå till något mera betydande belopp redovisas summariskt.

Utlåtanden ha avgivits av *statskontoret* och *riksräkenskapsverket* (Del II, s. 439—441).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. I likhet med de i ärendet hörda myndigheterna och på av revisorerna anförda skäl anser utskottet, att en redogörelse liknande den som förekommer beträffande penninglotterimedlen bör årligen lämnas riksdagen, i första hand beträffande tipsmedlen men även beträffande de medel som utgå för olika ändamål från övriga av revisorerna omnämnda fonder. Vad gäller utformningen av en sådan redogörelse finner utskottet lämpligt, att statskontoret får i uppdrag att i samråd med riksräkenskapsverket uppgöra förslag därtill. Utskottet förutsätter att erforderlig kontakt i frågan kommer att hållas jämväl med 1956 års fondutredning.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om åtgärder i det av utskottet angivna syftet.

41:o) **Rikets indelning i län.** Under inrikesdepartementet, § 43, ha revisorerna förordat en översyn av länsindelningen (Del I, s. 446—471).

Utskottet. Beträffande detta ärende har utskottet yttrat sig i sitt av fjolårets riksdag godkända utlåtande nr 182, varom utskottet velat här erinra.

42:o) **Decentralisering av beslutanderätten i vissa frågor till länsstyrelserna.** Under inrikesdepartementet, § 44, ha revisorerna förordat fortsatta decentraliseringsåtgärder inom överståthållarämbetets och länsstyrelsernas förvaltningsområde (Del I, s. 472—482).

Efter en redogörelse för resultatet av en av revisorerna verkställd undersökning i ämnet ha revisorerna uttalat följande.

Frågan om decentraliseringen av beslutanderätten inom statsförvaltningen ägnades stor uppmärksamhet i olika hänseenden under slutet av 1940-talet. Här må allenast erinras att efter förslag av för ändamålet särskilt tillkallade sakkunniga åtskilliga beslut fattades om decentralisering från Kungl. Maj:t till underordnade myndigheter eller från centrala ämbetsverk till regionala eller lokala organ. Enligt revisorernas mening är emellertid denna fråga av sådan betydelse, att den ständigt bör hållas levande. Myndigheterna böra därför ägna oavblätlig uppmärksamhet åt möjligheterna till ytterligare decentralisering. Med hänsyn till bl. a. statsförvaltningens tillväxt, tillkomsten av nya ärendesgrupper av skilda slag och ändrade förhållanden i övrigt ha revisorerna för sin del funnit sig nu böra aktualisera förevarande spörsmål i vad avser överståthållarämbetets och länsstyrelsernas ämbetsområde och ha fördenskull i rundskrivelse till dessa myndigheter anhållit om uppgift å de ärendesgrupper, beträffande vilka enligt deras uppfattning be-

slutanderätten med fördel skulle kunna överflyttas till överståthållarämbetet och länsstyrelserna. En redogörelse för de väsentligaste synpunkter som därvid framkommit har lämnats i det föregående.

Revisorerna finna det icke påkallat att i detta sammanhang närmare ingå på de principiella skäl som tala för att fortsatta decentraliseringsåtgärder nu böra vidtagas. De synpunkter decentraliseringsutredningen på sin tid härinnan anförde och som här inledningsvis återgivits äga alltså sin fulla giltighet; det torde vara tillräckligt att hänvisa därtill.

Länsstyrelserna ha, såsom redan antytt, vid besvarandet av den av revisorerna utsända rundskrivelsen framfört åtskilliga konkreta förslag till decentralisering. Revisorerna ha ansett sig icke böra ingå i någon närmare prövning därav utan vilja helt allmänt endast framhålla, att de framförda decentraliseringsförslagen merendels synas välgrundade. Revisorerna få därför förorda, att såväl de av revisorerna i det föregående redovisade förslagen som de eljest framförda måtte upptagas till prövning, så att erforderliga författningsändringar m. m. snarast kunna genomföras. Enligt revisorernas mening erfordras icke någon särskild utredning för ändamålet, utan åtgärderna torde kunna genomföras i annan ordning.

Vidare må följande synpunkter i ämnet anföras.

Såsom i det föregående framhållits böra möjligheterna till decentralisering ständigt beaktas inom förvaltningen. Frågan härom faller inom ramen för vad som enligt 6 § allmänna verksstadgan ankommer på myndigheterna, nämligen att särskilt ägna uppmärksamhet åt rationaliseringsfrågor. Det kan likväl ifrågasättas, huruvida icke en uttrycklig föreskrift borde intagas i verksstadgan om skyldighet för myndigheterna att till Kungl. Maj:t regelbundet inkomma med ev. förslag till decentraliseringsåtgärder. Revisorerna anse sig dock icke f. n. böra framställa yrkande härom. Med hänsyn till länsstyrelsernas allmänna ställning och uppgifter är det enligt revisorernas uppfattning av särskild vikt, att alla möjligheter till decentralisering tillvaratagas inom just detta ämbetsområde. Revisorerna förorda därför, att en motsvarighet till den föreskrift som nyss ifrågasatts för allmänna verksstadgans del intages i länsstyrelseinstruktionen, nämligen att det skall åligga länsstyrelse att en gång årligen förslagsvis i samband med avgivandet av anslagsäskandena, framlägga de förslag till decentralisering som kunna anses motiverade. Resultatet av en dylik åtgärd torde få bli avgörande för om den allmänna verksstadgan skall kompletteras på enahanda sätt.

Revisorerna få sålunda föreslå, att åtgärder för ytterligare decentralisering inom statsförvaltningen snarast vidtagas i enlighet med vad här föreslagits.

Utlåtanden ha avgivits av *statskontoret*, *överståthållarämbetet* samt *länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Jönköpings, Malmöhus, Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs och Norrbottens län* (Del II, s. 501—513).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Därjämte har *lokaliseringsutredningen rörande statlig verksamhet* inkommit med en särskild skrivelse i ämnet, vari anförts följande.

Ur skilda synpunkter anser lokaliseringsutredningen decentraliseringar lämpliga och önskvärda. Utredningen avser att under sitt arbete uppmärksamma decentraliseringsfrågorna och har tidigare i skrivelse till statsrådet och chefen för socialdepartementet pekat på möjligheterna att vidtaga decentraliseringar inom socialförsäkringsområdet. En decentralisering av be-

slutanderätten kan i vissa fall vara en lämpligare åtgärd än förändrade lokaliseringar av centrala myndigheter. I samband med de undersökningar rörande enskilda myndigheter, som lokaliseringsutredningen successivt kommer att genomföra, torde utredningen kunna få anledning att själv framlägga förslag till decentraliseringsåtgärder eller att göra framställningar om särskilda utredningar av sådana problem hos vederbörande departement.

Det torde vara angeläget, att decentraliseringsfrågorna fortlöpande bevakas. Allteftersom en fast praxis utbildas, blir förutsättningarna för decentralisering bättre och det är därför erforderligt att myndigheterna ständigt håller dessa frågor aktuella. Den väg revisorerna pekar på synes framkomlig. En ändring i länsstyrelseinstruktionen, varigenom länsstyrelserna ålägges att framlägga sina synpunkter på och förslag till möjliga decentraliseringsåtgärder, torde leda till att decentraliseringsfrågorna mera fortlöpande bevakas. Revisorernas förslag i denna del tillstyrkes därför av lokaliseringsutredningen. Det kan emellertid ifrågasättas, om icke förslaget fått en alltför begränsad räckvidd. Självfallet är det icke endast inom länsstyrelsernas ämbetsområde, som decentraliseringar bör genomföras. Ett flertal andra regionala organ bör komma med vid diskussionerna. Det avgörande torde dock till sist bli, om departementen visar ett tillräckligt intresse för att genomföra tänkbara decentraliseringsåtgärder.

Riksdagens revisorer har särskilt undersökt ett antal ärendesgrupper inom länsstyrelsernas ämbetsområde. Lokaliseringsutredningen har funnit särskild anledning uppmärksamma ärendena rörande yrkesmässig biltrafik och vill beträffande dessa anföra följande.

Tillståndsgivningen beträffande yrkesmässig biltrafik var före år 1940 helt koncentrerad till länsstyrelserna. Nämnade år tillkom statens biltrafiknämnd såsom centralt organ för hithörande ärenden, och samtidigt utfärdades ännu gällande förordning om yrkesmässig biltrafik. I fråga om sådan linjetrafik, som var avsedd att sträcka sig genom två eller flera län, skulle tillståndsfrågan avgöras centralt, och beträffande beställningstrafiken för gods fastställdes länsstyrelsernas kompetens till lastbilar med högst 3,5 tons maxmilast. Lastbilarna blev emellertid allt större, och 1950 höjdes gränsen för länsstyrelsernas kompetens till 4,5 ton. Från oktober 1935 till oktober 1949 hade medelbärigheten för lastbilar i beställningstrafik ökat från 3,23 till 4,08 ton. Under senare år har medelbärigheten för lastbilarna fortsatt att stiga i enlighet med följande tablå:

År	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957
Ton	4,16	4,21	4,28	4,40	4,52	4,66	4,81	4,96

Genom denna utveckling har länsstyrelsernas kompetens vid tillståndsgivningen kommit att väsentligt understiga medelbärighetssiffrorna och situationen är för närvarande ungefär densamma som före den år 1950 genomförda decentraliseringen. Antalet tillståndsärenden som underställts biltrafiknämnden har stigit från 3 269 år 1950/51 till f. n. ca 6 000 per år.

De skäl, som på sin tid ledde till inrättandet av statens biltrafiknämnd och därmed en viss centralisering av ärendena om yrkesmässig biltrafik, hänförde sig främst till behovet av en central reglering av fjärrtrafiken. En sådan reglering synes emellertid möjlig, utan att slutanderätten i individuella ärenden hänskjutes till en central myndighet. Decentraliseringsutredningen (promemorian nr 10 den 27 januari 1948) förordade, att all individuell tillståndsprövning skulle överflyttas på länsstyrelserna. Biltrafiknämnden borde enligt decentraliseringsutredningens mening kunna följa och påverka utvecklingen genom upplysnings- och rådgivningsverksamhet

samt genom att besvärsvägen föra tvistiga frågor under Kungl. Maj:ts prövning. Lokaliseringsutredningen anser, att ett genomförande av decentraliseringsutredningens förslag skulle vara möjligt och lämpligt. Biltrafiknämnden skulle därmed upphöra i sin nuvarande funktion, och kvarstående centrala uppgifter torde kunna överföras till vederbörande departement eller annan central myndighet. Med hänsyn till 1953 års trafikutredningsarbete torde det emellertid icke vara lämpligt att nu vidtaga en så genomgripande ändring av den administrativa organisationen. Som ett provisorium i avbidan på en slutgiltig lösning förordar lokaliseringensutredningen därför en decentralisering av beslutanderätten i hithörande ärenden till länsstyrelserna, åtminstone i sådan omfattning att den tidigare kompetensfördelningen återställes. Såsom ovan påvisats har utvecklingen under senare år lett till att en procentuellt allt större andel av de individuella ärendena överförs från länsstyrelserna till biltrafiknämnden. Det centrala organet har härigenom i hög grad kommit att övertaga beslutanderätten även beträffande lokaltrafiken, ett förhållande som ingalunda varit åsyftat. För att återställa tidigare kompetensfördelning bör länsstyrelserna med hänsyn till lastbilarnas nuvarande medelbärighet få beslutanderätten för lastbilar upp till sex tons maximilast. En sådan reform kan mötas av den invändningen, att så stora bilar kan övergå till fjärrtrafik och att länsstyrelserna ej kan hindra detta. Detta argument synes emellertid icke bärande, då de centrala myndigheterna genom anvisningar kan tillse, att hittillsvarande riktlinjer för tillståndsgivningen bibehålles och att enhetlighet vid bedömningen inom olika län uppnås.

Det kan förutsättas, att en sådan reform som nu förordats kommer att medföra en väsentlig minskning av biltrafiknämndens arbetsbörda. Denna motsvaras icke av någon ökning av länsstyrelsernas arbetsuppgifter, då länsstyrelserna nu avger yttranden i alla de ärenden, som avgöres av nämnden. Reformen kan heller icke föregripa 1953 års trafikutredningsarbete. Såvitt lokaliseringensutredningen förstår kan något förslag baserat på trafikutredningen ej förväntas förrän år 1959 eller år 1960. Lokaliseringsutredningen finner det därför olämpligt att uppskjuta en så naturlig decentraliseringsåtgärd som den här förordade i avbidan på trafikutredningens arbete. Reformen bör kunna genomföras utan dröjsmål genom ytterligare utredning.

Utskottet. I likhet med revisorerna finner utskottet angeläget, att förefintliga möjligheter till decentralisering av beslutanderätten inom överståthållarämbetets och länsstyrelsernas förvaltningsområde omsorgsfullt tillvaratagas. Från denna principiella utgångspunkt och således utan ställningstagande i de konkreta fallen anser sig utskottet böra förorda, att de i förevarande sammanhang framförda decentraliseringsförslagen bli föremål för positiv prövning från Kungl. Maj:ts sida och att i anslutning därtill erforderliga åtgärder komma till utförande snarast möjligt. Självfallet böra hithörande frågor följas med uppmärksamhet även i fortsättningen. Huruvida för detta syftes vinnande ett sådant tillägg till länsstyrelseinstruktionen som revisorerna ifrågasatt kan vara lämpligt, undandraget sig dock utskottets bedömande.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört.

43:o) **Hälsokort för Sveriges barn och ungdom.** Under inrikesdepartementet, § 45, ha revisorerna givit uttryck åt den uppfattningen, att förevarande hälsokort icke längre bör komma till användning (Del I, s. 483—486).

Efter en redogörelse för hälsokortets tillkomst och viss i ämnet gjord undersökning ha revisorerna uttalat följande.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår rekommenderade medicinalstyrelsen i en cirkulärskrivelse år 1947 användning av ett särskilt hälsokort för Sveriges barn och ungdom. Avsikten med kortet angavs vara, att man därur skulle kunna inhämta upplysningar om ett barns hälsotillstånd, utveckling och sjukdomar ävensom viktigare undersökningar och vaccinationer under uppväxttiden. Såväl för hälsovårdens som för den halvöppna och slutna barnvårdens organ ansågos korrekta uppgifter i dessa hänseenden vara av stor betydelse. Även vid inskrivning till värnpliktstjänst syntes man ha stor nytta av ifrågavarande upplysningar. För sjukhusens och de praktiserande läkarnas vidkommande vore det jämväl ur profylaktiska, diagnostiska och terapeutiska synpunkter mycket värdefullt att kunna lita till uppgifter från hälsokortet.

Ehuru kortet icke är obligatoriskt, har det kommit att utdelas i mycket stor utsträckning. Hitintills torde sålunda i runt tal en miljon kort ha överlämnats till mödrar.

Nyligen har publicerats en undersökning som avsett att belysa, huruvida kortet motsvarat angivna förväntningar. Av undersökningen, som i sina huvuddrag återgivits i det föregående, kan utläsas att så icke blivit fallet. Även om det i förevarande sammanhang redovisade materialet är av relativt liten omfattning, torde enligt revisorernas mening de därav dragna slutsatserna ha en i stort sett allmängiltig innebörd, i synnerhet som det resultat som sålunda framkommit alls icke synes överraskande. Det torde nämligen icke vara realistiskt att antaga, att ett kort av denna typ i längden skall kunna fylla någon egentlig funktion. Dessutom finnas, såsom författaren till nyssnämnda artikel framhållit, de uppgifter som hälsokortet avses skola innehålla tillgängliga på ett mera tillförlitligt sätt i andra handlingar. Utan att i detalj taga ställning till de kostnader som anskaffandet och ifyllandet av dessa kort medföra anse sig därför revisorerna kunna konstatera, att värdet av kortet icke står i rimlig proportion till de besvär och kostnader som därmed följa.

Erinras må att 1957 års riksdag efter förslag av 1956 års revisorer beslutat hemställa om en översyn i rationaliserande syfte av blankettbeståndet inom medicinalväsendets område. I det revisorernas uttalande som låg till grund för nämnda beslut framhölls bl. a., att det vore ett framträdande intresse att väsentligt nedbringa antalet blanketter, som läkarna och annan sjukvårdspersonal hade att använda i sitt dagliga arbete. Enligt revisorernas mening är det här behandlade hälsokortet av så begränsat värde, att en indragning därav skulle vara ett bidrag, låt vara ringa, till förverkligandet av 1956 års revisorers sålunda uttalade önskemål. Revisorerna få därför föreslå, att medicinalstyrelsen i en ny cirkulärskrivelse återkallar sin rekommendation till användning av hälsokortet för Sveriges barn och ungdom.

Utlåtanden ha avgivits av *medicinalstyrelsen, statskontoret, svenska stadsförbundet, svenska landstingsförbundet* och *Sveriges läkarförbund* (Del II, s. 513—517).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Såvitt utskottet kunnat finna lala vissa skäl för att frågan om det förevarande hälsokortets fortsatta användning upptages till särskilt övertvägande. Av medicinalstyrelsens remissutlåtande framgår emellertid, att styrelsen har för avsikt att i samråd med Sveriges läkarförbund verkställa en sådan prövning. Med hänsyn härtill har utskottet ansett sig böra begränsa sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen
omförmäla.

44:o) **Vissa kostnader m. m. vid omstationering av statstjänstemän. Allmänna resereglementet m. m. Utrikes tjänsteresor.** Under civildepartementet, §§ 46, 47 och 48, ha revisorerna berört vissa med statstjänstemännens omstationering och resor sammanhängande frågor (Del I, s. 487—532).

Utskottet. Beträffande dessa ärenden kommer utskottet framdeles att avgiva utlåtande, vilket utskottet får för riksdagen
anmäla.

45:o) **Kungl. Maj:ts skrivelse med redogörelse för vidtagna åtgärder.** I skrivelse nr 34 till årets förra riksdag har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 10 januari 1958, lämnat en redogörelse för de åtgärder som vidtagits på grund av riksdagens skrivelser den 26 maj 1956 samt den 8 mars, den 29 mars, den 2 maj, den 14 maj och den 6 december 1957 (nr 291 respektive nr 2, nr 5, nr 6, nr 249 och 382) i anledning av, såvitt nu är i fråga, riksdagens år 1956 församlade revisorers berättelser.

Beträffande redogörelsens innehåll torde få hänvisas till skrivelsen.

Utskottet. Av den i förevarande sammanhang lämnade redogörelsen framgår, att vissa i ovannämnda riksdagsskrivelser angivna ärenden alltjämt äro föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Utskottet förutsätter att dessa frågor ägnas fortsatt uppmärksamhet och att de av riksdagen härutinnan uttalade önskemålen beaktas, så snart förhållandena medgiva. Kungl. Maj:ts skrivelse har i övrigt icke givit utskottet anledning till särskilt uttalande, vilket utskottet velat för riksdagen

anmäla.

Stockholm den 8 juli 1958

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Ohlön, Gustaf Andersson, Ivar Johansson, Einar Persson, Birger Andersson, Thun, Påls-son, Holmqvist, Sundelin, Rikard Svensson, Mårtensson, Jacobsson och Domö; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Malmborg, Thapper, Rubbestad, Jansson i Kalix, Persson i Växjö, Ståhl, Gustafsson i Stockholm, Svensson i Stenkyrka, Karlsson i Olofström, frö-ken Elmén, fröken Karlsson, herrar Heckscher och Johansson i Norrkö-
ping.